

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი

საერთაშორისო რეცენზირებადი მულტილინგვური

სამეცნიერო ჟურნალი

„Scripta manent“

საქართველო

№1 (29)

2016

ჟურნალი დაფუძნებულია
ღია დიპლომატიის ასოციაციის მიერ

GEORGIAN TECHNICAL UNIVERSITY
ГРУЗИНСКИЙ ТЕХНИЧЕСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ

Multilingual Reviewing International Scientific Magazine
Международный рецензионный мультилингвальный научный журнал

„Scripta manent“

GEORGIA

ГРУЗИЯ

№1 (29)

2016

OPEN DIPLOMATIC ASSOCIATION

АССОЦИАЦИЯ ОТКРЫТОЙ ДИПЛОМАТИИ

ISSN 1987-7390
UDK (უაკ) 81+82
S-41

სარედაქციო კოლეგია:

მაია ჩხეიძე

მთავარი რედაქტორი

რუსუდან თაბუკაშვილი

მთავარი რედაქტორის მოადგილე

ია ჩიქვინიძე

პასუხისმგებელი მდივანი

რედაქციის წევრები:

ვიტა ჟურცელაძე, ჰანს რუდოლფ ფლუპი, კულაშუ ხეიბიტოვა, სილვია ბოტევა,
ტანია ბრისჰამერი, ქეთევან გაბუნია, მარია მიხაილოვა, ტატიანა მებრელიშვილი,
ალბა ბრანციანო, ალესანდრა სპაღაფორა, გიორგი ყუფარაძე,
რუსუდან ბოცინიძე.

მისამართი:

საქართველო, თბილისი, 0175, კოსტავას 77, კორპუსი VI, სართული VIII

ტელ. : 236 51 76

E-mail. : r. tabukashvili@gmail. com

ტექნიკური უზრუნველყოფა: კარინა ხარაზიშვილი

E-mail. : k-kharazishvili@mail. ru

scripta.manentmagazine@gmail. com

ჟურნალის ელექტრონული ვერსია განთავსებულია ღია დიპლომატიის ასოციაციის ვებგვერდზე:
[www. odageorgia.ge](http://www.odageorgia.ge)

Editorial Board:

Maia Chkheidze, Viola Purtseladze, Rusudan Tabukashvili, Ia Chikvinidze, Hans Rudiger Fluck,
Kulpash Beibitova, Tania Grieskhammer, Ketevan Gabunia, Maria Mikhailova,
Silvia Boteva, Tatiana Megrelishvili, Alba Graziano, Alessandra Spadafora, Georgi Kuparadze, Rusudan Gotsiridze.

Address: Kostava str. 77, 0175, Tbilisi, Georgia
Tel. : (995 32) 236 51 76
E-mail: r. tabukashvili@gmail. com

Electronic version: [www. odageorgia. ge](http://www.odageorgia.ge)

Редакционная коллегия:

Майя Чхеидзе, Виола Пурцеладзе, Русудан Табукашвили, Ия Чиквинидзе, Ганс Рудигер Флук,
Кульпаш Бейбитова, Таня Грисхаммер, Кетеван Габуня, Мария Михайлова,
Сильвия Ботева, Татьяна Мегрелишвили, Альба Грациано, Алессандра Спадафора, Георгий Купарадзе,
Русудан Гоциридзе.

Адрес: Ул. Костава 77, 0175, Тбилиси, Грузия
Тел. : (995 32) 236 51 76
E-mail: r. tabukashvili@gmail. com

Электронная версия: [www. odageorgia. ge](http://www.odageorgia.ge)

რედაქციისაბან

„Scripta manent“ საერთაშორისო რეცენზირებადი მულტილინგუური სამეცნიერო ჟურნალია, რომელიც აქვეყნებს ჰუმანიტარულ და სოციალურ მეცნიერებათა როგორც ტრადიციულ, ისე თანამედროვეობაზე დაფუძნებულ თეორიულ თუ პრაქტიკულ ნაშრომებს. ამას გარდა, იგი ადგილს უთმობს რეცენზიებს, თარგმანებსა და სხვადასხვა ტიპის შემოქმედებით ნაშრომს.

პროფესიონალთა ნაშრომების გამოქვეყნების გარდა ჟურნალი მიზნად ისახავს ჰუმანიტარულ და სოციალურ მეცნიერებათა პოპულარიზაციას მომავალ თაობებში. ჟურნალის რედაქლეგია განსაკუთრებული ინტერესითა და ყურადღებით ეკიდება დოქტორანტთა და ახალგაზრდა მეცნიერთა ნაშრომებს.

ჟურნალი რეცენზირებადია, უარყოფითი რეცენზიით ნაშრომი ავტორს არ უბრუნდება. ჟურნალის სამუშაო ენებია: ქართული, რუსული, ინგლისური, გერმანული, ფრანგული, ესპანური და იტალიური.

სარედაქციო კოლეგიის წევრები მოღვაწეობენ საქართველოს (თბილისი), გერმანიის (ბოხუმი, ბერლინი), რუსეთის (მოსკოვი), ყაზახეთის (ასტანა), ბულგარეთის (სოფია) და იტალიის (ტუსცია) უნივერსიტეტებში.

სარჩევი

ფილოლოგია

ციური ახვლედიანი, ქეთევან გაბუნია ფრანგული ენის ვარიანტთა ლექსიკურ-სემანტიკური ვარიაციულობა.....	10
თამარ გაგოშიძე, ქეთევან გაბუნია მედია საშუალებები ფსიქოლინგვისტიკური თვალთახედვით.....	16
ლიანა გამყრელიძე კოგნიტივისტიკა და ლინგვოკულტუროლოგია.....	21
რუსუდან გოცირიძე უარგონი კომპიუტერულ ქსელში.....	25
ნანა გუნცაძე არტურ რემბო და ომი.....	28
თამარ დემეტრაძე სამყაროს ხატი – ენა და ადამიანი.....	34
მარინა ზორანიანი დეფამილარიზაცია როგორც ენისთვის უჩვეულობის მიმნიჭებელი მხატვრული ხერხი.....	38
მარინე კობეშავიძე, ციური ახვლედიანი სამეტყველო კლიშეთა პოლისემია.....	42
მარინე კობეშავიძე, ციური ახვლედიანი ესპანური ლექსიკოგრაფიის განვითარების ძირითადი ეტაპები.....	47
თამარ შარაშენიძე კოგნიცია, კოგნიტური მეცნიერება და კოგნიტური ლინგვისტიკა.....	53
მაია ჯავახიძე გრამატიკული დროის ურთიერთმიმართებისთვის იტალიურ და ქართულ ენებში.....	57
ნათია ჩაგანავა კონცეპტის არსის განსაზღვრა ლინგვისტიკაში.....	65
ანა ჩხვიძე სემანტიკური ფრეიმი – ცოდნის რეპრეზენტაციის სტრუქტურა.....	69
ტატიანა ჭეიშვილი, მანანა რუსიეშვილი მსგავსი ლინგვოკულტურული დომინანტის მქონე ანდაზების შედარებითი ანალიზი.....	74

Contents

Philology

Tsiuri Akhvlediani, Ketevan Gabunia Lexical-Semantic Variability of the French Language Variants	10
Tamar Gagochidzé, Ketevan Gabunia Mass Media from Psycholinguistic Point of View	16
Liana Gamkrelidze Cognitivism and Linguo-Culturology	21
Rusudan Gotsiridze Net Jargon	25
Nana Guntsadze Arthur Rembo and the War	28
Tamar Demetradze World View – Language And Man.....	34
Marina Zoranyan Defamiliarization as an Artistic Technique of Making Language Strange	38
Marine Kobeshavidze, Tsiuri Akhvlediani Polysemy of the Verbal Cliches	42
Marine Kobeshavidze, Nino Chrikishvili The Main Stages of the Development of Spanish Lexicography	47
Tamar Sharashenidze Cognition, Cognitive Science and Cognitive Linguistics	53
Maia Javakhidze To the Relationship of Tenses in the Georgian and Italian Languages.....	57
Natia Chaganava Definition of the Essence of Concept in Linguistics.....	65
Ana Chkheidze Semantic Frame – the Structure of Knowledge Representation	69
Tatiana Cheishvili, Manana Rusieshvili Towards the Comparative Analysis of Proverbs with Similar Linguistic and Cultural Dominants	74

Содержание

Филология

Циури Ахвледиани, Кетеван Габуня Лексико-семантическая вариативность вариантов французского языка	10
Тамар Гагошидзе, Кетеван Габуня Средства массовой информации с точки зрения психолингвистики	16
Лиана Гамквелидзе Когнитивистика и лингвокультурология	21
Русудан Гоциридзе Сетевой Жаргон.....	25
Нана Гунцадзе Артур Рембо и война	28
Тамара Деметрадзе Картина мира – язык и человек	34
Марина Зоранян Дефамилиаризация как художественный прием, делающий язык необычным.....	38
Маринэ Кобешавидзе, Циури Ахвледиани Полисемия речевых клише	42
Маринэ Кобешавидзе, Нино Чрикишвили Основные этапы развития испанской лексикографии.....	47
Тамара Шарашенидзе Когниция, когнитивная наука и когнитивная лингвистика.....	53
Майя Джавахидзе К соотношению грамматического времени в грузинском и итальянском языках	57
Натия Чаганава Определение сущности концепта в лингвистике.....	65
Ана Чхеидзе Семантический фрейм – структура репрезентации знания	69
Татьяна Чеишвили, Манана Русиешвили Сопоставительный анализ пословиц с единой лингвокультурной доминантой	74

ფილოლოგია

Philology

Филология

ფრანგული ენის ვარიანტთა ლექსიკურ-სემანტიკური ვარიაციულობა

ციური ახვლედიანი
თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტი
ჭავჭავაძის გამზ. №36, 0179, თბილისი,
საქართველო
ტელ. 599 508 607
E-mail: tsiuriakhvlediani@yahoo.com

ქეთევან გაბუნია
თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტი
ჭავჭავაძის გამზ. №36, 0179, თბილისი,
საქართველო
ტელ.: 599 201 099
E-mail: keti_gabunia@yahoo.com

რეზიუმე

ფრანგული ენის ოთხი ვარიანტის (სა-ფრანგეთის ფრანგული, ბელგიური ფრანგული, შვეიცარიული ფრანგული და კანადური ფრანგული) ლექსიკურ – სემანტიკურ ველთა ანალიზი ავლენს მსგავსებებს და განსხვავებებს დენოტატურ და სიგნიფიკატურ დონეებზე, რაც საშუალებას იძლევა გამოიყოს დენოტატური, სიგნიფიკატური და დენოტატურ-სიგნიფიკატური დივერგენციები; ამ უკანასკნელთა არსებობა იძლევა ფრანგული ენის ოთხი ვარიანტის ლექსიკურ-სემანტიკურ ველთა ვარიაციულობის საფუძველს.

საკვანძო სიტყვები:

ლექსიკურ-სემანტიკური ველი, დენოტატი, სიგნიფიკატი, დივერგენტი.

შესავალი

ფრანგული ენის ტერიტორიალურ ვარიანტთა ანალიზის დროს, ფრანგულენოვანი სამყაროს სხვადასხვა არეალში ენის ფუნქციონირების პრობლემათა გადასაწყ-

ვეტად მნიშვნელოვანია ეთნოკულტურული, სოციოლინგვისტიკური და საკუთრივ ლინგვისტიკური მიდგომების გამოყენება.

ფრანგული ენის ოთხი ვარიანტის (სა-ფრანგეთის ფრანგული, ბელგიური ფრანგული, შვეიცარიული ფრანგული და კანადური ფრანგული) ფარგლებში განვიხილავთ ლექსიკურ-სემანტიკურ ჯგუფებს, რომლებიც წარმოადგენენ „განათლების“, „სასწავლო დაწესებულებების“, „დიპლომების“ „მასწავლებელთა“ და „მოსწავლეთა“ ლექსიკურ-სემანტიკურ ველს.

ძირითადი ნაწილი

თითოეული ლექსიკურ-სემანტიკური ჯგუფი შეიცავს ლექსიკურ ქვეჯგუფებს. კვლევის მიზანია აღნიშნულ ლექსიკურ-სემანტიკურ ჯგუფებში შემავალ სახელწოდებათა გარე და შიდა ფორმებისა და მათ მნიშვნელობათა დენოტატური და სიგნიფიკატური შემადგენლობების ანალიზი. სახელწოდებათა გარე ფორმაში იგულისხმება ლექსიკურ ერთეულთა (სიტყვებისა და სიტყვაშენაერთთა) გარეგნული მხარე, სიტყვის შიდა ფორმაში კი – ის განმასხვავებელი ნიშანი, რომელსაც ირჩევს მოლაპარაკე ნომინაციის პროცესში. მაგ., კვებეკური **coffre à crayons** ‘ფანქრების ყუთი, კოლოფი’ და ბელგიური **cassette** ‘ყუთი, კოლოფი’ – ამ სახელწოდებათა დამახასიათებელი ნიშანი, რომელიც წარმოადგენს ამ ნომინაციათა საფუძველს, არის მართკუთხა ფორმის ყუთი თავსახურით. სიტყვის შიდა ფორმა მჭიდროდაა დაკავშირებული დენოტატურ მნიშვნელობასთან. **დენოტატი** არის რეალური სინამდვილის საგანი ან მოვლენა. დენოტატური მნიშვნელობა, ანუ დენოტატი შედის მნიშვნელობის ცნებით ბირთვში, ანუ წარმოადგენს აზრის ობიექტურ კომპონენტს. დენოტატის დამახასიათებელი

ნიშნია ის, რომ იგი აისახება ჩვენს ცნობიერებაში წარმოდგენათა სახით (სიგნიფიკატისაგან განსხვავებით, რომელიც არის მარეპრეზენტირებელი ცნება). საგნის ნიშნითა ერთობლიობა ქმნის **სიგნიფიკატს**, ანუ **სიგნიფიკატურ მნიშვნელობას** სიტყვის სემანტიკურ სტრუქტურაში. სიგნიფიკატი ენას განეკუთვნება: ის წარმოადგენს სინამდვილის ელემენტთა დანაწევრების, განზოგადებისა და კლასიფიკაციის შედეგს. ამ მსჯელობიდან გამომდინარეობს, რომ დენოტატი და სიგნიფიკატი არის ცნებები, რომლებიც შეეფარდებიან ენობრივი ნიშნის ორ მხარეს – გარეგანსა და შინაგანს: დენოტატური ანუ „აღმნიშვნელი“ სიგნიფიკატური კი – „მნიშვნელობის მქონე“.

საფრანგეთის, ბელგიის, შვეიცარიისა და კანადის (კვებეკის) ფრანგული ენის ვარიანტებში, საანალიზო სახელწოდებათა ობიექტად, ერთი მხრივ, შერჩეულ იქნა სპეციფიკური რეალიები, მეორე მხრივ კი – ფრანგთა, ბელგიელთა, შვეიცარიელთა და კანადელთა განსაკუთრებული ლოგიკური და შეფასებითი წარმოდგენები. ფრანგული ენის ტერიტორიალურ ვარიანტთა ლექსიკურ-სემანტიკურ სისტემაში შექმნილია სპეციფიკურ დენოტატურ, სიგნიფიკატურ და დენოტატურ-სიგნიფიკატურ ელემენტთა მდიდარი ფენა.

სემანტიკურ დივერგენტთა სფეროს განეკუთვნება ის ლექსემები, რომლებიც ერთნაირად ცნობილია სხვადასხვა ტერიტორიაზე, მაგრამ განსხვავებაა სიტყვის მნიშვნელობის დენოტატურ ან სიგნიფიკატურ ნაწილში. გარდა ამისა, მსგავსი გადახრები შეიძლება შეეხოს სიტყვის მნიშვნელობაში ასახულ ფუნქციონალურ-სემანტიკურ კატეგორიებსაც. შესაბამისი გადახრები საშუალებას იძლევა გამოვყოთ დენოტატური, სიგნიფიკატური და ფუნქციონალურ-სემანტიკური დივერგენტები.

დენოტატური და სიგნიფიკატური გალიციზმები, ბელგიციზმები, კანადიანიზმები

და ჰელვეტიზმები ახასიათებს პოლიტიკურ, სახელმწიფოებრივ და ადმინისტრაციულ საქმიანობათა სფეროს; ასევე ფრანგების, ბელგიელების, კანადელებისა და შვეიცარიელების საზოგადოებრივი ცხოვრების სფეროსაც. ისინი გვხვდება იქ, სადაც ვლინდება თავისებურებანი ფრანგულ, ბელგიურ, კანადურ და შვეიცარიულ სახელმწიფოებრივ და საზოგადოებრივ სტრუქტურათა მოწყობასა და ფუნქციონირებაში.

დენოტატური დივერგენტები. დენოტატური დივერგენტები არის ის ლექსემები, რომლებიც გამოხატავენ ისეთ ობიექტებს (საგნებს, მოვლენებს, არსებებს და ა. შ.), რომლებიც საფრანგეთის, ბელგიის, კვებეკის ან შვეიცარიის ტერიტორიაზე ფლობენ ხარისხობრივი ან ფუნქციონალური თვისების სპეციფიკურ ნიშნებს. მაგალითად, საფრანგეთში სიტყვაშენაერთი **école primaire** ეწოდება დაწყებითი განათლების სასწავლო დაწესებულებას, რომელიც შეიცავს საბავშვო ბაღს და დაწყებით სკოლას, ბელგიასა და შვეიცარიაში კი - **école primaire** წარმოადგენს მხოლოდ დაწყებით სკოლას. კვებეკში სიტყვა **agrégation** აღნიშნავს პროცედურას, რომელიც გულისხმობს პედაგოგის დანიშნვას შესაბამის თანამდებობაზე უნივერსიტეტში, საფრანგეთში - **agrégation** არის ლიცეუმში ან უმაღლეს სასწავლო დაწესებულებაში სწავლების უფლება, რომელსაც პედაგოგი იღებს საერთო კონკურსში გამარჯვების შედეგად, ბელგიაში კი – ამ სიტყვაში (**agrégation**) იგულისხმება საშუალო ან უმაღლეს სასწავლო დაწესებულებაში სწავლების უფლების მოპოვება არა კონკურსით, არამედ გამოცდის ჩაბარებით.

დენოტატური დივერგენტები საფუძვლად უდევს ლექსიკურ-სემანტიკურ ველთა ვარიაციულობას. სიტყვით **collège** ('კოლეჯი') საფრანგეთსა და კვებეკში აღნიშნულია სხვადასხვა ობიექტები. საფრანგეთში – ეს საშუალო სკოლის შუა კლასები, კვებეკში

კი – შუალედური სასწავლო დაწესებულება საშუალო და უმაღლეს განათლებას შორის, სადაც ამზადებენ აბიტურიენტებს უმაღლეს სასწავლებელში შესასვლელად. **„განათლებლის“** ლექსიკურ-სემანტიკურ ჯგუფში, ფრანგული ენის ტერიტორიულ ვარიანტთა მიხედვით, ლექსიკური ერთეულები შეიძლება შედიოდნენ სხვადასხვა ლექსიკურ-სემანტიკურ ჯგუფებში და ქვეჯგუფებში; ლექსიკური ერთეული **collège** (ლექსიკურ-სემანტიკური ჯგუფი **„სასწავლო დაწესებულებები“**), როგორც ფრანგული ლექსემა, შედის **„განათლების პირველი დონის საშუალო სასწავლო დაწესებულების“** ქვეჯგუფში, კვებეკურში კი – **„უმაღლესი სასწავლო დაწესებულების“** ლექსიკურ-სემანტიკურ ჯგუფში.

სიგნიფიკატური დივერგენტები. სიგნიფიკატური დივერგენტები ასახავენ ფრანგული ენის სიტყვების ცნებითი შინაარსის სპეციფიკას საფრანგეთის, ბელგიის, შვეიცარიისა და კვებეკის ტერიტორიებზე. ამ შემთხვევაში განსხვავებები ვლინდება ცნებათა მოცულობაში.

სიტყვათა მნიშვნელობების გაფართოება და დავიწროება წარმოადგენს საპირისპირო პროცესებს, მაგრამ ამ ორი პროცესის არსი ერთი და იგივეა, რადგან გაფართოების დროს და ასევე დავიწროების დროსაც, სიტყვით გამოხატული ცნება იგივე რჩება, იცვლება მხოლოდ მისი მოცულობა (ცნება ხდება უფრო ფართო, ან პირიქით – უფრო ვიწრო), სიტყვის მნიშვნელობის გადატანისას კი – ერთგვარადაც ახალი არსებითი ნიშნები და სიტყვამ შეიძლება გამოხატოს ახალი ცნება. ამ პროცესთა შედეგი შეიძლება იყოს ან სიტყვის მნიშვნელობის შეცვლა, ან ახალი სიტყვის შექმნა.

მნიშვნელობის დავიწროების დროს, არ იცვლება სიტყვით გამოხატული ცნების სფერო: ცნება რჩება იგივე, მდიდრდება ახალი ნიშნებით, მნიშვნელობა იცვლება მისი სპეციალიზაციის მიხედვით.

საფრანგეთის სტანდარტული ფრანგული ენისაგან განსხვავებით, ფრანგული ენის ტერიტორიალურ ვარიანტებში, უფრო ვიწრო მნიშვნელობით იხმარება შემდეგი სიტყვები:

– **distinction** - საფრანგ. ფრანგ. **‘წარჩინება, ჯილდო’**; ბელგ. **‘საგამოცდლო შეფასება’** (**distinction** -ს შეესაბამება **assez bien** ‘საკმაოდ კარგი’; **grande distinction**-ს **bien** ‘კარგი’; **plus grande distinction** –ს **très bien** ‘ძალიან კარგი’);

– **élocution** - საფრანგ. ფრანგ. **‘გამოხატვის ხერხი, კონსტრუქცია; სტილი’**; ბელგ. **‘სავარჯიშო მოსწავლის მეტყველების დახვეწისათვის’**;

– **maturité** - საფრანგ. ფრანგ. **‘მოწიფულობა’**; ჰელგ. **‘ბაკალავრის ხარისხი’**.

ბელგიის, შვეიცარიისა და კვებეკის ფრანგულ ენაში, მრავალ სიტყვაში შეინიშნება მნიშვნელობის გაფართოების პროცესი. მნიშვნელობის იმ ვარიანტის გარდა, რომელიც საფრანგეთის ფრანგულ ენაშია, ლექსემა იღებს ახალ ისეთ მნიშვნელობებს, რომლებიც საფრანგეთის ფრანგულ ენაში სხვა სიტყვებით გადმოიცემა. მაგალითად:

- **athénée** - საფრანგ. ფრანგ. **‘ათენე’** (მეცნიერ-ლიტერატორთა საზოგადოება); ბელგიასა და შვეიცარიაში ეს სიტყვა გვხვდება **‘სამკითხველო დარბაზის’** მნიშვნელობით, ამასთანავე ბელგიურ ვარიანტში დამატებითი მნიშვნელობაც ჩნდება **‘საშუალო განათლების მეორე დონე (საფესური)’**, რომლის ანალოგსაც საფრანგეთის ფრანგულ ენაში წარმოადგენს **lycée** ‘ლიცეუმი’;

- **calepin** - საფრანგ. ფრანგ. **‘უბის წიგნაკი’** / ბელგ. **‘საქალაქდღე, ზურგჩანთა’**;

- **rhétorique** - საფრანგ. ფრანგ. **‘რიტორიკა’** / ბელგ. **‘საშუალო სკოლის ჰუმანიტარული განყოფილების გამოსაშვები კლასი’**.

დენოტატურ – სიგნიფიკატური დივერგენტები. მნიშვნელობის გაფართოების ან დავიწროების შედეგად, საერთო ფრანგული სიტყვის სემანტიკურ სტრუქტურაში, შეიძლება გაიზარდოს მნიშვნელობათა რაოდენობა. ამ თვალსაზრისით გამოიყოფა

დენოტატურ – სიგნიფიკატური დივერგენტები: მოცემული სიტყვის მნიშვნელობათა ზოგად სტრუქტურაში ჩაერთვება ლოკალური მნიშვნელობა დამატებითი დენოტატი. მაგალითად, სიტყვა **écolage**-მა, ბელგიურ და შვეიცარიულ ვარიანტებში, შეიძინა დამატებითი მნიშვნელობა ‘სწავლის საფასური’. ეს სიტყვა ფართოდ იხმარება ამ მნიშვნელობით, თუმცა იმავდროულად ინარჩუნებს საერთო ფრანგულ მნიშვნელობასაც ‘სწავლება (მფრინავებისათვის)’; გარდა ამისა, ბელგიურ ვარიანტში, ეს ლექსემა იძენს კიდევ ერთ მნიშვნელობას ‘აეროტექნიკური მომზადების ციკლი, მანქანის ტარება და პოლიციური მომზადება’. მსგავსი დივერგენტები შეიმჩნევა აგრეთვე შემდეგ სიტყვებში:

– **classique** – ბელგ. 1). ‘კლასიკური (იგულისხმება ფილოსოფიური და ფილოლოგიური ფაკულტეტები); 2). ‘სწავლა ფილოსოფიურ და ფილოლოგიურ ფაკულტეტებზე’ / საერთო ფრანგ. 1). ‘კლასიკური’; 2). ‘ტრადიციული’;

– **clerc** – კანად. 1). ‘ნოქარი; მდივანი’; 2). ‘სტუდენტი’ / საერთო ფრანგ. ‘კანტორის მოხელე’.

ძალიან ხშირად, ლოკალურ მნიშვნელობიანი დენოტატურ–სიგნიფიკატური დივერგენტები იქმნება საერთო ფრანგული სიტყვის ერთ-ერთი მნიშვნელობის გადაადგილების შედეგად. ასეთი გადაადგილება მნიშვნელობის ცვლილების განსაკუთრებული სახეობაა, რომელიც ლოგიკურად განისაზღვრება არა როგორც ცნების ერთგვარი გაფართოება, არამედ სხვა სიტყვის ცნების ჩართვად; ასეთი დივერგენცია **éduqué** – საერთო ფრანგ. ‘კულტურული (კარგად აღზრდილი)’; კანად. ‘განათლებული (საუკეთესო განათლება მქონე)’.

ფრანგული ენის კვებეკურ ვარიანტში სიტყვის **mineure** (საერთო ფრანგ. **mineur** ‘მეორეხარისხოვანი’) მნიშვნელობაა ‘მეორეხარისხოვანი დისციპლინა (სასწავლო დაწესებულებაში)’, სიტყვის **majeure** (საერთო

ფრანგ. **majeur** ‘მთავარი’) კი – ‘სპეციალიზაცია (ძირითადი დისციპლინა)’.

საერთო ფრანგული სიტყვის სემანტიკურ სტრუქტურაში მნიშვნელობათა რაოდენობის ზრდისა და დენოტატურ-სემანტიკურ დივერგენტთა წარმოქმნის ხარჯზე იზრდება “განათლების” ლექსიკურ-სემანტიკური ველის ვარიაციულობა ფრანგული ენის ტერიტორიალურ ვარიანტებში.

მოცემული ლექსიკურ-სემანტიკური ველის ლექსიკური ერთეულები (ჰიპონიმები) ავლენენ რთულ კვეთას შინაარსის პლანისა და გამოხატვის პლანის ელემენტებს შორის. გამოვლენილია ასეთ ურთიერთობათა ხუთი ტიპი: I. **S (1) M (1) D (1) (S – მნიშვნელობა, M – სიტყვა, D – დენოტატი); II. S (1) M (2) D (1); III. S (1) M (1) D (2);**

IV. **S (1) M (2) D (2); V. S (2) M (1) D (2).**

I ტიპი ხასიათდება ნომინაციის ყველა კომპონენტთა ერთობით ფრანგული ენის ოთხივე ვარიანტში, სახელდობრ: გარე და შიდა ფორმების, სიგნიფიკატისა და დენოტატის ელემენტებში. მაგ., ლექსემა **professeur** სავსებით ერთნაირია ფრანგული ენის ოთხივე ვარიანტში, რაც ნიშნავს ვარიანტთა შორის სრული სინონიმის არსებობას.

II ტიპი ხასიათდება შინაარსის პლანის ერთობითა და აღსანიშნი ობიექტის იდენტურობით; თუმცა ნომინაციის გარე ფორმა შეიძლება განსხვავებული იყოს ტერიტორიალურ ვარიანტებში (ფრანგ. **écolier** / კანად. **étudiant** / ჰელგ. **gymnasien**).

III ტიპი ხასიათდება დენოტატის კონკრეტული სახის განსხვავებებით, სიგნიფიკატისა და გამოხატვის ლექსიკური ფორმის ერთობით. მაგ., ბელგიური და კვებეკური **agrégé**. ფრანგული ორივე ენის ამ ვარიანტში **agrégé** –ს აქვს საერთო მნიშვნელობა ‘მასწავლებელი’, მაგრამ ამ მასწავლებელთა ფუნქციები სხვადასხვაა.

IV ტიპი ხასიათდება დენოტატისა და გამოხატვის ლექსიკური ფორმის განსხვავებით და სიგნიფიკატის – ერთობით. ურ-

თიერთობათა ამ ტიპის ნიმუშს წარმოადგენს საბავშვო ბაღების აღმნიშვნელი ლექსემები: საფრანგეთში – **école maternelle** (სამიდან ხუთ წლამდე ბავშვებისათვის), ბელგიაში – **école Froebel** (2,5 დან 5 წლამდე ან გახანგრძლივებული სასკოლო ჯგუფი), შვეიცარიაში – **école enfantine** (4 დან 6 წლამდე), კვებეკში – **pre-schools** (3 დან 5 წლამდე).

V ტიპი ხასიათდება იმით, რომ სიტყვის მნიშვნელობა განსხვავებულია არა მარტო ცნების მოცულობით, არამედ საგნობრივი შესატყვისობითაც. მაგ., ლექსემა **émission** საფრანგეთშიც გამოიყენება და კვებეკშიც, მაგრამ სხვადასხვა სიგნიფიკატივითა და დენოტატივით (ფრანგ. ‘გადაცემა’; კანად. ‘დიპლომების, ატესტატების გაცემა’).

დასკვნა

ფრანგული ენის ოთხი ვარიანტის მასალაზე ჩატარებული „განათლებასთან“ დაკავშირებულ ლექსიკურ-სემანტიკურ ჯგუფთა ანალიზი ავლენს შემდეგ მნიშვნელობებს: „სასწავლო დაწესებულებები“ „დიპლომები“ „მასწავლებლები“ და „მოსწავლეები“. თითოეულ ამ ლექსიკურ-სემანტიკურ ჯგუფში გამოყოფილია ლექსიკურ-სემანტიკური ქვეჯგუფები, რომელთა ერთეულები დეტალურად გაანალიზებულია ოთხი ასპექტით: სახელწოდებათა გარე ფორმა, სახელწოდებათა შიდა ფორმა, დენოტატური მნიშვნელობა და სიგნიფიკატორული მნიშვნელობა. გამოვლენილია სახელწოდებათა მსგავსებანი და განსხვავებანი, რაც იძლევა საფუძველს, რომ ვილაპარაკოთ „განათლების“ ველის ლექსიკის ვარიაციულობაზე ფრანგული ენის ოთხ ვარიანტში. რაც შეეხება სახელწოდებათა გარე ფორმას, გვხვდება ტერმინები, რომლებიც ახასიათებს ფრანგული ენის ერთ ან რამდენიმე ვარიანტს. სახელწოდებათა შიდა ფორმის

ანალიზი გვიჩვენებს, რომ სიტყვაშენაერთთა უმრავლესობის შემადგენლობაში არსებობს საერთო ნაწილი და სხვადასხვა კვალიფიკატორები. ყველაზე ხშირად შეინიშნება სიგნიფიკატორული მნიშვნელობის მსგავსება და დენოტატის დონეზე განსხვავებანი, რაც აიხსნება იმ სპეციფიკურ თავისებურებათა არსებობით, რომლებიც ეხება განათლების მთლიან სისტემას.

სიტყვათა მნიშვნელობების დენოტატურ და სიგნიფიკატურ ნაწილებში განსხვავებათა საფუძველზე გამოიყოფა დენოტატური, სიგნიფიკატორული და დენოტატურ–სიგნიფიკატორული დივერგენტები. დენოტატურ–სიგნიფიკატორული კვეთების არსებობასთან დაკავშირებით შეინიშნება ლექსიკურ–სემანტიკურ ველთა ვარიაციულობა.

ლიტერატურა

1. Clapin S. (1995): Dictionnaire canadien-français. Montréal
2. Chomsky N. (1975): Questions de sémantique. Paris
3. Lyons J. (1978): Éléments de sémantique. Paris
4. Massion F. (1987): Dictionnaire de belgicismes. Berne
5. Thibault A., Knecht P., Boeri G., Quenet S. (1998): Dictionnaire Suisse romand. Genève

Лексико-семантическая вариативность вариантов французского языка

Ахведиანი Циური Александровна
Тбилисский государственный университет
Факультет гуманитарных наук
Пр. И. Чавчавадзе №36, 0179, Тбилиси, Грузия
Тел.: 599 508 607
E-mail: tsiuriakhvlediani@yahoo.com

Габуния Кетеван Учаевна
Тбилисский государственный университет
Факультет гуманитарных наук
Пр.И. Чавчавадзе №36, 0179, Тбилиси, Грузия
Тел.: 599 201 099
E-mail: keti_gabunia@yahoo.com

Резюме

В результате анализа лексико-семантических полей четырёх вариантов французского языка (Франции, Бельгии, Швейцарии и Канады) выявлены сходства и различия на денотативном и сигнификативном уровнях, что позволило выделить денотативные, сигнификативные и денотативно-сигнификативные дивергенты; наличие денотативно-сигнификативных переплетений даёт основание говорить о вариативности лексико-семантических полей.

Ключевые слова:

лексико-семантическое поле, денотат, сигнификат, дивергент.

Lexical-Semantic Variability of the French Language Variants

Tsiuri Akhvlediani
Tbilisi State University
Humanitarian science faculty
36, Chavchavadze ave., 0179, Tbilisi, Georgia
Tel.:599 508 607
E-mail: tsiuriakhvlediani@yahoo.com

Ketevan Gabunia
Tbilisi State University
Humanitarian science faculty
36, Chavchavadze ave., 0179, Tbilisi, Georgia
Tel.:599 201 099
E-mail: keti_gabunia@yahoo.com

Abstract

As a result the analysis of lexical-semantic field on four versions of French language (France, Belgium, Switzerland and Canada) are revealed similarities and differences at the denotatum and meaning levels, which made it possible to isolate denotatum, meaning and denotatum-meaning divergencies; the presence denotatum-meaning interlacings gives the foundation for speaking about the variability of lexical-semantic fields.

Keywords:

lexical-semantic field, denotatum, meaning, divergent.

Les médias du point de vue psycholinguistique

Tamar Gagochidzé

Université de Gr. Robakidze de Tbilissi

Faculté des Sciences Humaines

13 km Agmashenebeli allée, Tbilissi, Géorgie

Tél. : 571 270 011

E-mail : tamar_geo@yahoo.fr

Ketevan Gabunia

Université d'Etat Ivané Djavakhichvili de Tbilissi

Faculté des Sciences Humaines

36 av. Tchavtchavadzé, Tbilissi, Géorgie

Tél. : 599 201 099

E-mail : keti_gabunia@yahoo.com

Résumé

Notre article fait la présentation de l'importance des médias et par conséquent, l'aspect du discours journalistique dont l'**élément constructif le plus important** reste la langue.

Le discours est un art qui s'oriente directement vers l'auditeur. Le discours politique ou journalistique, comme un objet d'études scientifiques, se constitue à partir des signes linguistiques qui sont étroitement liés entre eux et dont l'objectif principal est d'influencer le raisonnement des gens. C'est une alliance des éléments socioculturels dont l'analyse du point de vue psycholinguistique lui attribue une image bien définie.

Il faudrait prendre en considération le fait que la société contemporaine se caractérise par la nécessité de la communication politique et informatique ce qui est directement provoqué par l'épanouissement de l'idéologie démocratique dans les milieux sociaux et politiques.

Mots clés:

discours, politique, journalisme, texte, lecteur, auditeur, psycholinguistique.

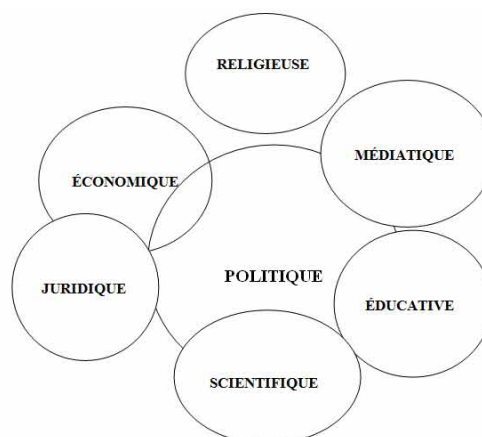
Introduction

De nos jours, les problèmes et les possibilités de leurs solutions sont discutés de la façon publique. En plus, les solutions finales dépendent de l'avis des auditeurs qui représentent souvent l'opinion de la société de tout le pays. Pendant les années dernières cet aspect du discours politique devient de plus en plus attirant pour les médias et les scientifiques de différents domaines.

La particularité psycholinguistique du phénomène est que lors du discours journalistique la visée informative disparaît assez souvent en cédant sa place au jeu de spectacularisation et de dramatisation. «Il finit par produire des dérives qui ne répondent plus à l'exigence d'éthique qui est celle de l'information citoyenne». Mais, il faudrait quand même ne pas oublier que derrière toute technique de reproduction, nous nous affrontons aux constructions cognitives langagières.

Partie principale

D'après l'étude de Charaudeau, «une société est comme une fourmière (ou une ruche) organisée en divers secteurs d'activité qui se définissent selon leur but, la répartition des statuts et des rôles des acteurs qui s'y trouvent et les rapports d'influence qui s'instaurent entre eux». Le chercheur nous propose l'ensemble de quelques sphères qui structurent la vie sociale: la sphère politique, la sphère économique, la sphère médiatique, la sphère judiciaire, la sphère éducative, la sphère scientifique, la sphère religieuse.

Nous voyons que la sphère médiatique est un des domaines importants à créer l'image politique du pays et de sa société.

L'auteur de «la ruche» affirme que chacune de ces sphères d'activité fonctionne selon une double logique: «une logique *symbolique* » qui définit le *but idéal* de l'activité et «une logique pragmatique» qui détermine un ensemble de comportements et de règles plus ou moins institutionnalisés pour atteindre ce but.

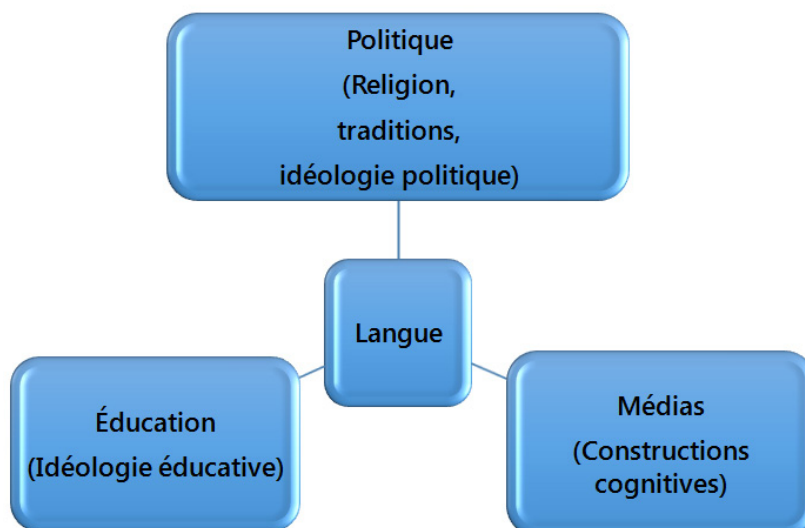
La sphère médiatique «fonctionne selon une logique symbolique qui est de s'inscrire dans une finalité démocratique en se mettant —idéalement— au service de l'opinion publique et de la citoyenneté en l'informant sur les événements qui se produisent dans l'espace public et en contribuant au débat social et politique par la mise en scène de la confrontation des idées ; elle fonctionne également selon une logique pragmatique de captation du public car pour pouvoir survivre, tout organe d'information doit tenir compte de la concurrence sur le marché de l'information ce qui l'amène à tenter de s'adresser au plus grand nombre en mettant en oeuvre des stratégies de séduction qui entrent en contradiction avec le souci de bien informer. On voit déjà là la contradiction dans laquelle se trouve le discours médiatique».

Le discours journalistique ne doit pas être évalué en envisageant seulement le caractère explicite qu'il utilise. «Son positionnement peut être révélé en partie par celle-ci, mais ce serait une attitude naïve de l'analyste du discours de s'en tenir là». Le posi-

tionnement du sujet énonciateur, d'abord n'est pas toujours manifesté de façon explicite, et peut même «jouer sur des apparences trompeuses en ayant l'air de s'effacer dans l'instant même où il impose son point de vue en assignant certaines places à son destinataire». **Son positionnement dépend d'un ensemble de procédés discursifs** (descriptifs, narratifs, argumentatifs) et d'un ensemble de mots dont le sémantisme est révélateur de son positionnement au regard de certaines valeurs, le tout en rapport avec les conditions situationnelles de production. «Le linguiste du discours est en cela différent du linguiste de la langue: il ne doit accorder qu'une confiance relative aux marques verbales. Il sait qu'il doit traquer le sens au-delà de l'emploi des mots et des constructions phrastiques. Aller voir derrière le masque de l'effacement énonciatif, celui du positionnement discursif».

En prenant en considération les aspects donnés, nous nous permettons de rajouter au schéma donné la sphère langagière et les autres phénomènes qui, à notre avis, jouent les rôles les plus importants pour la construction de l'idéologie ou la mentalité des auditeurs et, par conséquent, de toute la société. Il est également à noter que tous les éléments de la construction ont tendance à se former grâce à la langue. En plus, nous essaierons de présenter un nouveau schéma dans lequel nous réunirons quelques aspects dans une sphère.

Alors, nous pourrions présenter le schéma suivant:

Dans le schéma donné, nous voyons que le monde journalistique est assez important pour la construction de l'idéologie massive des auditeurs.

Essayons de présenter l'analyse cognitive d'un article journalistique en étudiant les quatre aspects du document du point de vue psycholinguistique:

La France osera-t-elle affronter les Gafa au point d'imposer aux géants américains du Net une "souveraineté numérique"?

Des députés osent...

Quatorze députés LR et deux députés PS osent affronter un monstre planétaire aux multiples têtes: le réseau internet lui-même. En quelques lignes, ils viennent de déposer, chacun de leur côté, un amendement très similaire au projet de loi d'Axelle Lemaire pour une République numérique, qui est une véritable bombe dans l'ordonnancement du monde numérique. Il n'y est question que de créer un « commissariat à la souveraineté numérique » afin de concevoir «un système d'exploitation souverain à l'usage de tous». Dit comme cela, cela semble très abscons, voire «un machin» de plus dans la vaste galaxie des règles que l'État a créées au fil des années.

Si un amendement est signé notamment par Nathalie Kosciusko-Morizet (LR, tendance effrontée), Maurice Leroy (UDI, ex-PCF) et l'autre par Delphine Batho (PS, tendance effrontée), l'idée est en vérité portée par un spécialiste des réseaux sociaux, Pierre Bellanger, le fondateur de Skyrock et des sky-blogs, qui en a fait un livre. Depuis plusieurs mois, cet homme de radio sillonne les ministères pour vendre cette idée: que la France recouvre sa souveraineté numérique face à la toute-puissance des Gafa (Google, Apple, Facebook et Amazon, les plus gros mastodontes américains du Web, NDLR) et autres Microsoft. Une utopie? À voir.

Pour réaliser l'analyse psycholinguistique de l'article donné, nous verrons les métaphores cognitives du texte que nous regroupons également d'après les sphères citées:

Le premier rang des métaphores reflètent clairement l'idéologie politique de l'état français qui essaie d'établir ses règles de jeu face au pouvoir occidental; Le deuxième rang exigent des connaissances générales historiques; Quant au troisième rang, nous y voyons des expressions vives métaphoriques qui envahissent le style et la parole des médias actuels.

Politique	Éducation	Médias
géants américains	l'ordonnancement du monde numérique	Des députés osent
souveraineté numérique	concevoir «un système d'exploitation souverain à l'usage de tou »	très abscons, voire « un machin »
affronter un monstre planétaire aux multiples têtes	projet de loi	cet homme de radio sillonne les ministères pour vendre cette idée
la France recouvre sa souveraineté numérique face à la toute-puissance des Gafa	des règles que l'État a créées au fil des années.	
une véritable bombe		

Conclusion

Pour conclure, à l'aide des constructions linguistiques l'article donné créer une vaste image dans la conscience de ses lecteurs ou auditeurs. L'auteur oriente la pensée des gens vers le danger du monde numérique proper pour la civilisation orientale. Il est vrai que «le géant» de l'ouest est assez puissant et fort, mais l'esprit des Français doit être prudent et résister aux questions douteuses dictées par l'évolution mondiale.

La psycholinguistique s'intéresse activement aux processus communicatifs. Au cours de la communication on voit se reproduire les expressions dont la réception est facile pour l'esprit de la société. Les signes et les techniques linguistiques apparus deviennent inséparables de la conscience humaine. La psycholinguistique étudie les mécanismes et les schémas proposés par l'auteur de la parole.

Il est évident que la langue est le moyen principal pour influencer la conscience de l'auditeur. Les politiciens, les journalistes et tous les orateurs opèrent à l'aide des symboles linguistiques et le succès du discours dépend de leur coïncidence avec l'idéologie de la société. L'auteur est obligé de prévoir tous les aspects cognitifs concrets à toucher. Le discours politique bien structuré doit posséder une idée bien définie, la réponse aux attentes des auditeurs, les motivations et les schémas cachées, les passages logiques, les exigences de l'époque concrète.

Littérature

1. Charaudeau P. (2005): Quand l'argumentation n'est que visée persuasive. L'exemple du discours politique, in Marcel Burger et Guylaine Martel; Argumentation et communication dans les médias. Editions Nota Bene, Québec
2. Charaudeau P. (2005): Le discours politique. Vuibert
3. Bourdieu P. (1982): Ce que parler veut dire. Fayard

4. Charaudeau P. (1992): Grammaire du sens et de l'expression. Hachette

5. <https://fr.news.yahoo.com/souverainet%C3%A9-A9-num%C3%A9rique-dossier-effraie-hollande>

მედია საშუალებები ფსიქოლინგვისტიკური თვალთახედვით

თამარ გავოშიძე

თბილისის ვრ. რობაქიძის სახელობის

უნივერსიტეტი

ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტი

აღმაშენებლის ხეივანი, 13 კმ, თბილისი,

საქართველო

ტელ.: 571 270 011

E-mail: tamar_geo@yahoo.fr

ქეთევან გაბუნია

თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტი

ჭავჭავაძის გამზ. №36, 0179, თბილისი,

საქართველო

ტელ.: 599 201 099

E-mail: keti_gabunia@yahoo.com

რეზიუმე

სტატია ასახავს მედიების მნიშვნელობას დღევანდელი საზოგადოების აზროვნების ჩამოყალიბებაში და გვიჩვენებს, თუ რა როლს ასრულებს ენა ჟურნალისტური სიტყვის შექმნის პროცესში. დისკურსი არის ხელოვნება, რომლის ძირითადი სამიზნე გახლავთ მსმენელი. ნებისმიერი დისკურსისა თუ ტექსტის კორპუსი შედგება ენობრივი ნიშნებისგან, რაც წარმოადგენს ფსიქოლინგვისტიკის შესწავლის საგანს. სწორედ აღნიშნული ლინგვისტიკური კონსტრუქციების საშუალებით ავტორი ასერხებს ზემოქმედება

მოახდინოს მსმენელზე და გარკვეული გეზი შესძინოს მისი აზრების დინებას.

საკვანძო სიტყვები:

დისკურსი, პოლიტიკური, ჟურნალისტიკა, ტექსტი, მკითხველი, მსმენელი, ფსიქოლინგვისტიკა.

Средства массовой информации с точки зрения психолингвистики

Гагошидзе Тамар Гивиевна
Университет им. Гр. Робакидзе
Факультет гуманитарных наук
Аллея Агмашенебели, 13 км, 0179, Тбилиси,
Грузия
Тел.: 571 270 011
E-mail: tamar_geo@yahoo.fr

Габуния Кетеван Учаевна
Тбилисский государственный университет
Факультет гуманитарных наук
Пр.И. Чавчавадзе №36, 0179, Тбилиси, Грузия
Тел.: 599 201 099
E-mail: keti_gabunia@yahoo.com

Резюме

В статье описывается роль средств массовой информации в современном обществе, а также какую роль играет язык в процессе создания журналистической речи. Дискурс является искусством, основная цель которого – аудитория. Корпус любого дискурса или же текста состоит из языковых знаков, что и составляет предмет изучения психолингвистики. Именно лингвистические структуры позволяют автору повлиять на слушателя и определить поток его мышления.

Ключевые слова:

дискурс, политический, журналистика, текст, читатель, слушатель, психолингвистика.

კოგნიტივისტიკა და ლინგვოკულტუროლოგია

ლიანა გამყრელიძე
საქართველოს უნივერსიტეტი
ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა და
ფილოლოგიის დეპარტამენტი
კოსტავას №77ა, 0175, თბილისი,
საქართველო
ტელ.: 568 170 727
E-mail: likavake@yahoo.com

რეზიუმე

კონცეპტი – ლინგვოკოგნიტოლოგიის და ლინგვოკულტუროლოგიის ფუძემდებლური კატეგორიაა. ახალი ენობრივი ცნება, რა თქმა უნდა, ამდიდრებს ენათმეცნიერებას, იძლევა ენის, შესაბამისად კი, ეროვნული კულტურის უფრო ღრმა წვდომის შესაძლებლობას. ამ თვალსაზრისით არც ცნება “კონცეპტი” არის გამონაკლისი. „კონცეპტი“ თანამედროვე ლინგვისტიკის ერთ-ერთი ყველაზე პოპულარული და, იმავედროულად, სხვადასხვაგვარად განსაზღვრებადი ტერმინია. ლინგვისტური ლიტერატურა ხასიათდება კონცეპტის არსის თაობაზე არსებულ თვალსაზრისთა მრავალფეროვნებით.

საკვანძო სიტყვები:

ლინგვოკოგნიტოლოგია, ლინგვოკულტუროლოგია, კონცეპტი, კატეგორია, ცნება.

შესავალი

თანამედროვე ლინგვისტიკაში კონცეპტის ბუნების შესწავლას განსაკუთრებული ყურადღება ექცევა. სავარაუდოდ, სწორედ ამ ფაქტის გამო გამოირჩევა კვლევის ეს სფერო თვალსაზრისთა მრავალფეროვნებით. მიუხედავად ტერმინოლოგიის დიფუზურო-

ბისა, „კონცეპტი“ დამკვიდრდა კოგნიტივისტიკის, სემანტიკის და ლინგვოკულტუროლოგიის ცნებობრივ აპარატში. ტერმინის დამკვიდრებასთან დაკავშირებული სირთულეები, თავად ფენომენის გარკვეული ამორფულობის გარდა, ასოცირდება მკვლევართა მიერ ტერმინის თვითნებურ გამოყენებასთანაც.

საკმაოდ დიდი ხნის განმავლობაში აქტუალურ პრობლემას წარმოადგენდა ტერმინების „კონცეპტი“ და „ცნება“ ერთმანეთისგან გამიჯვნა – ისინი ურთიერთჩანაცვლებად ტერმინებად გამოიყენებოდა. დღეს ისინი მკვეთრად დიფერენცირებულია.

ძირითადი ნაწილი

კონცეპტი და ცნება სხვადასხვა მეცნიერების კუთვნილებაა, რომელთაგან პირველი მათემატიკური ლოგიკის, კულტუროლოგიის, ასევე ლინგვისტიკისა და კულტუროლოგიის მიჯნაზე ჩამოყალიბებული მეცნიერების – ლინგვოკულტუროლოგიის ტერმინია. მეორე კი, ძირითადად, ლოგიკასა და ფილოსოფიაში გვხვდება.

თანამედროვე კვლევებში „კონცეპტი“ განიხილება ორი მიმართულებით:

1. კონცეპტის გნოსეოლოგიის მიხედვით;
2. ტიპოლოგიის მიხედვით.

კონცეპტი წარმოადგენს ცნების შინაარსს, რომელიც, ვითარდება რა თანდათანობით და ახდენს ცალკეულ სემანტიკურ ნიშანთა აქტუალიზაციას მეტყველებაში, იძენს მოცულობას.

კონცეპტი განიხილება როგორც ენისა და აზროვნების დამაკავშირებელი რგოლი, როგორც ცნობიერების ერთეული და ადამიანის გამოცდილების ინფორმაციული სტრუქტურა.

კონცეპტი მენტალური ანუ ცნობიერების

ერთეულია. ადამიანის ცნობიერება წარმოადგენს შეამავალს რეალურ სამყაროსა და ენას შორის. ცნობიერებაში შემოდის კულტურული ინფორმაცია. კულტურული ინფორმაცია იფილტრება, გადამუშავდება და სისტემატიზირდება ცნობიერებაში. კონცეპტები ქმნიან „კულტურის ერთგვარ ფენას“, რომელიც შეამავლობს ადამიანსა და სამყაროს შორის. კონცეპტი წარმოადგენს ადამიანის ცნობიერებაში არსებული კულტურის შენადედს, რომლის მეშვეობითაც ადამიანი თავად შედის კულტურის სფეროში. კონცეპტები არსებობენ ადამიანის ცნობიერებაში (მენტალურ სამყაროში) ცნებების, ცოდნის, ასოციაციების, განცდების სახით. კონცეპტები არა მხოლოდ გაიზიარება, არამედ განიცდება კიდევ.

კონცეპტთა ერთობლიობა ქმნის ენის კონცეპტოსფეროს, რაც უშუალო კავშირშია სამყაროს ენისმიერ ხატთან.

კონცეპტოსფერო წმინდა აზრობრივი სფეროა. იგი შედგება სქემების, ცნებების, ფრეიმების, სცენარების, გეშტალტებისა და ობიექტური რეალობის ნიშანთა განმაზოგადებელი აბსტრაქტული ფენომენების სახით არსებული კონცეპტებისგან. კონცეპტოსფეროს განეკუთვნება კოგნიტური კლასიფიკატორებიც, რომლებიც უზრუნველყოფს კონცეპტოსფეროს გარკვეულ, თუმცა, არაზუსტ ორგანიზებულობას.

კონცეპტს რთული სტრუქტურა აქვს. ბ. სტეფანოვის აზრით, კონცეპტს „განეკუთვნება ყველაფერი ის, რაც ნიშანდობლივია ცნებისათვის. მეორე მხრივ, კონცეპტის სტრუქტურაში შედის ყველაფერი ის, რაც აქცევს მას კულტურის ფაქტად.

ე. კუბრიაკოვას კვლევებში კონცეპტი განეკუთვნება პროტოტიპული სემანტიკის კატეგორიას. კონცეპტის სტრუქტურაში გამოიყოფა ცენტრალური და პერიფერიული ზონები, რომლებიც, შესაბამისად ქმნიან პოლისემიური ლექსემის ძირითად, პირდაპირ ნომინაციურ მნიშვნელობას (კონცეპტის

ამოსავალი პროტოტიპული მოდელი) და მის მეორად (წარმოებულ) მნიშვნელობებს.

ფართო მნიშვნელობით კონცეპტებში ჩართულია ლექსემები, რომელთა მნიშვნელობაც შეადგენს ეროვნული ენობრივი ცნობიერების შინაარსს. ვიწრო მნიშვნელობით, კონცეპტებს მიეკუთვნება სემანტიკური წარმონაქმნები, რომლებიც ახასიათებს კონკრეტული კულტურის მატარებლებს.

ისეთ მეტაფიზიკურ კონცეპტებს, როგორცაა სული, ჭეშმარიტება, თავისუფლება, ბედნიერება, სიყვარული – აბსტრაქტულობის უმაღლესი ხარისხის მქონე მენტალურ ფენომენებს თავიანთი სიმბოლოები აქვთ სხვადასხვა ენაში. ეს არის ნიშნები, რომელთა მეშვეობითაც ხერხდება აბსტრაქტული შინაარსის საგნობრივი შინაარსით გამოხატვა.

კოგნიტოლოგიაში ფართოდ გამოიყენება ისეთი კოგნიტური მოდელები, როგორცაა ფრეიმები და სცენარები.

ფრეიმების თეორია ჩამოაყალიბა ამერიკელმა მეცნიერმა მ. მინსკიმ. იგი მივიდა იმ დასკვნამდე, რომ ხელოვნური ინტელექტის სისტემებში ამოქმედებულ ინფორმაციას აქვს უფრო ზოგადი და, იმავდროულად, უფრო ორგანიზებული ხასიათი. ახდენს რა კონკრეტულ სტერეოტიპულ სიტუაციაზე ან კლასზე არსებული ცოდნის აკუმულაციას, ფრეიმი ასრულებს მონაცემთა იერარქიულად ორგანიზებული სტრუქტურის ფუნქციას.

ფრეიმის გარდა გამოიყოფა მოვლენათა სქემებიც – სცენარები, სკრიპტები. სკრიპტი განსხვავდება ფრეიმისაგან დროის ფაქტორით. სკრიპტი შედგება რამდენიმე აქტისაგან, ეპიზოდისაგან, რომელთაგან თითოეული იყოფა უფრო მცირე ერთეულებად.

დასკვნა

დასკვნის სახით შესაძლოა ითქვას შემდეგი: კონცეპტი გააზრებულია როგორც

ახროვნების რთული ორგანიზების სტრუქტურა, როგორც სიტყვის შესაძლო მნიშვნელობათა ერთობლიობა. კონცეპტი წარმოადგენს მრავალზომიან იდეალიზირებულ წარმონაქმნს, რომელიც მოიცავს ენობრივ, კულტურულ, მენტალურ და კოგნიტურ ელემენტებს.

კოგნიტოლოგიაში ფართოდ გამოიყენება ისეთი კოგნიტური მოდელები, როგორცაა ფრეიმები და სცენარები. კონცეპტ-ფრეიმი წარმოადგენს სიტყვის მნიშვნელობაში. სიტყვა ასოციაციურ კავშირშია სხვა სიტყვებსა და ლექსიკურ სემანტიკურ ჯგუფებთან. ფრეიმი კი წარმოადგენს მოცულობით, მრავალკომპონენტურ კონცეპტს, თემატურად მთლიანობრივ, სტერეოტიპულ ცოდნას რაიმეს შესახებ.

ლიტერატურა:

1. Barsalou L. W. (1992): „Frames, concepts, and conceptual fields“ in Lehrer A. & Kittay E. F. (eds.) “Frames, fields, and contrasts”. Hillsdale, NJ: Erlbaum
2. Mohanty J. (1989): „Transcendental philosophy, time, history and interpretation theory: some thoughts on an anti-foundationalistic argument“. G. Müller T.M. Seebohm eds. Perspektiven transzendentaler Reflexion: Festschrift Gerhard Funke zum 75. Geburtstag. – Bonn: Bouvier
3. Jackendoff R. (1992): “Language of the mind. Essays on mental representation“, Chapter 3: “Word meanings and what it takes to learn them: reflections on the Piaget-Chomsky”. The MIT Press
4. Кубрякова Е. С. (1995): “Эволюция лингвистических идей во второй половине XX в//Язык и наука конца 20 в“

Cognitivism and Linguo-culturology

Liana Gamkrelidze

The University of Georgia

The Department of Humanities and Philology

77a Kostava street, 0175, Tbilisi, Georgia

Tel.: 568 170 727

E-mail: likavake@yahoo.com

Abstract

Concept is a fundamental category of linguo-cognitology and linguo-culturology. New notion of language enriches the science of language, enables deep understanding of language and accordingly the understanding of national culture. From this viewpoint the notion ‘concept’ is not an exception. Concept is one of the most popular linguistic terms but at the same time it is defined in different ways. Linguistic literature is characterized by the diversity of existing viewpoints concerning the essence of concept.

Keywords:

linguo-cognitology, linguo-culturology, concept, category, notion, definition of the essence of concept in linguistics.

Когнитивистика и лингвокультурология

ГамкRELIDZE Лиана Владимировна

Университет Грузии

Департамент гуманитарных наук

ул.Костава №77а, 0175, Тбилиси, Грузия

Тел.: 568 170 727

E-mail: likavake@yahoo.com

Резюме

Концепт – основная категория лингвокогнитологии и лингвокультурологии. Новое языковое

значение, естественно, обогащает языковедение, дает возможность более глубоко изучить язык и национальную культуру. С этой точки зрения исключением не является „концепт“.

„Концепт“ является самым популярным и этот термин имеет различные определения в современной лингвистике. Лингвистическая лите-

ратура характеризуется многогранностью взглядов ученых на тему сущности концепта.

Ключевые слова:

лингвокогнитология, лингвокультурология, концепт, категория, понятие.

Net Jargon

Rusudan Gotsiridze
Georgian Technical University
Department of Liberal Sciences
77 Kostava str., 0175, Tbilisi, Georgia
Tel.: 893 301 342
E-mail: rusudgo@yahoo.com

Abstract

Learning the jargon is crucial to fully understanding the finer details of any niche topic. Approximately 30 million people world-wide use the Internet and online services daily. The technological vocabulary once used only by computer programmers and elite computer manipulators called “Hackers,” has spread to all users of computer networks. The words “online,” “network,” etc. are occurring more and more frequently in our newspapers and on television. As a result, technological vocabulary is entering into non-technological communication.

Keywords:

technical terminology, network communication, professionalisms, dynamic jargon, computer networks.

Introduction

Jargon is the technical terminology or characteristic idiom of a special activity occupational or social group. Much like slang, it can develop as a kind of shorthand, to express ideas that are frequently discussed between members of a group, though it can also be developed deliberately using chosen terms. A standard term may be given a more precise or unique usage among practitioners of a field. In many cases this causes a barrier to communication with those not familiar with the language of the field. For example, bit, byte, and hexadecimal are jargon terms related to computing [Kirana. 2009].

Being informal speech, Jargon is the technical vocabulary of a particular profession. Moreover, it

may not be intended to exclude non group members from the conversation, but rather deals with technical peculiarities of a given field requiring a specialized vocabulary. Jargon is used in several fields, such as, sports, medicine, Nautical. Even the information technology and the internet create many overlapping jargons used by computer scientists, programmers, system architects, etc. to communicate.

Main Body

Freedom of speech and distributed communication are known to be associated with digital addiction, as most online communities where such conversations can occur are characterized by the introduction of computer jargon, slang, and professionalisms [Yakovleva & Kulikova. 2011].

It is therefore necessary to devise a method for assessing the understanding of computer jargon by Internet users to allow for harmony between, for instance, people of different generations [Bishop. 2014].

The argument rages as to whether Netspeak is merely slang, or a jargon in and of itself. The language is emerging based loosely upon telecommunications vocabulary and computer jargons, with new derivations and compounds of existing words, and shifts creating different usages; Because of these reasons, the majority of Net-using linguists classify Netspeak as a dynamic jargon in and of itself, rather than as a collection of slang.

Linguistically, the most interesting feature of Netspeak is its morphology. Acronyms and abbreviations make up a large part of Net jargon:

FAQ (Frequently Asked Question);

MUD (Multi-User-Dungeon);

URL (Uniform Resource Locator).

These are some of the most frequently seen TLAs (Three Letter Acronyms) on the Internet.

General abbreviations abound as well, in more friendly and conversationally conducive forms, such as:

TIA (Thanks In Advance);
BRB (Be Right Back);
BTW (By The Way);
IMHO (In My Humble Opinion).

These abbreviations can be baffling to new users, and speaking in abbreviations takes some getting used to. Once users are used to them, though, such abbreviations are a nice and easy way of expediting communication [Powel. 2012].

Derivation is another method by which many words are formed. The word Internet itself is the word „net“ with the prefix „inter-“ added to it. Another interesting example is the word „hypertext,“ used to describe the format of one area of the Internet, the WWW (World Wide Web). The WWW is made up of millions of pages of text with „hotlinks“ that allow the user to jump to another page with different information on it. „Hypertext,“ derived by adding the prefix „hyper-“ to the word „text,“ produces the definition „a method of storing data through a computer program that allows a user to create and link fields of information at will and to retrieve the data nonsequentially,“ according to Webster’s College Dictionary.

Proper names also make a large impact on the vocabulary of Net users. Archie, Jughead, and Veronica are all different protocols for searching different areas of the Internet for specific information. Another new use of proper names is for descriptive purposes. For example, the proper-name turned descriptive noun/verb/adjective “Gabriel” has come to be understood as a stalling tactic, or a form of filibustering; “He’s pulling a Gabriel,” or “He’s in Gabriel mode.”

Semantically, net jargon is also quite interesting. Many words used in net jargon are taken from regular English and applied to new ideas or protocols. For example:

– a gopher is not a furry rodent on the Internet; a gopher is a software program designed to gopher through the vast amount of information so that the user can find what she’s looking for.

– a server is not a waitress or waiter; a server is

another computer that tells your machine what it needs to know to communicate on the net.

– a handle is not a part of a coffee cup; a handle is a nickname.

– a shell isn’t the thing a clam lives in; it’s the command system that allows you to enter commands to communicate with the machine on the other end.

– Functional shifts are also often frequently seen among vocabulary on the net. For example:

– a flame (noun) is an angry, hostile response sent to another person.

– to flame (verb) is to send someone such a response.

– a Gopher (noun) is used to gopher (verb) through information.

These finer distinctions are learned with experience and time on the net. Context is everything when one has to communicate with his/her words and typewritten expressions.

Conclusion

Nothing in our world today is changing more quickly than computer networks and technology, and therefore, no jargon is changing more quickly than Netspeak. As more and more specialty words make their way into our dictionaries, Net jargon will become increasingly prevalent in our written and spoken communication. Everyone, not just Net users will become familiar with the new words and usages, as is already evident in the increasing use of the terms “networking” and “cyberspace.” As business, advertising, and entertainment move onto the networks, Netspeak will continue to grow, change, and become more a part of everyday communication. This dynamic language reflects the very rapid development of new concepts and the need to communicate about these concepts.

Literature

1. Bishop J. (2014): Representations of ‘trolls’ in mass media communication: A review

of media-texts and moral panics relating to ‘internet trolling’. International Journal of Web Based Communities. 10(1), 7–24

2. Etikha S. K. (2009): An Analysis Of English Jargon Used In ‘Computer Actif’ Magazine: Sociolinguistics Approach. <http://eprints.ums.ac.id/3524/1/A320030083.pdf>

3. Powel M. Internet Jargon (Netspeak)

4. <https://www.dreamessays.com/customessays/Technology/13873.htm>

5. Yakovleva O. & Kulikova S. (2013): The virtual environment influence on the socialization of today’s youth. ARPN Journal of Science and Technology, VOL. 3. NO. 4. http://www.ejournalofscience.org/archive/vol3no4/vol3no4_8.pdf

ჯარგონი კომპიუტერულ ქსელში

რუსუდან გოცირიძე

*საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი
ლიბერალურ მეცნიერებათა დეპარტამენტი
კოსტავას ქ. №77, 0175, თბილისი, საქართველო
ტელ.: 593 301 342*

E-mail: rusudgo@yahoo.com

რეზიუმე

ჯარგონის შესწავლას გადამწყვეტი მნიშვნელობა ენიჭება ნებისმიერი თემის სრულყოფილად გაგების თვალსაზრისით. დაახლოებით 30 მილიონი ადამიანი, მთელი მსოფლიოს მასშტაბით ყოველდღიურად სარგებლობს ინტერნეტ და ონლაინ მომსახურებით. ტექნოლოგიური ლექსიკა, რომელსაც ადრე მხოლოდ კომპიუტერის პროგრამისტები და „ჰაკერებად“ წოდებული კომპიუტერით მანიპულატორები იყენებდნენ, დროთა განმავლობაში შეიჭრა კომპიუტერული ქსელების ყველა მომხმარებლის ლექსიკაში. სიტყვები “ონლაინ”, „ქსელი“ და ა.შ. უფრო და უფრო ხშირად ჩნდება გაზეთებსა და ტელევი-

ზიაში. შედეგად, ტექნოლოგიური ლექსიკა თანდათან მკვიდრდება არატექნოლოგიურ კომუნიკაციაში.

საკვანძო სიტყვები:

ტექნიკური ტერმინოლოგია, ქსელური კომუნიკაცია, პროფესიონალიზმები, დინამიური ჟარგონი, კომპიუტერული ქსელები.

Сетевой Жаргон

Гоциридзе Русудан Арчиловна

Грузинский технический университет

Департамент либеральных наук

Ул. Костава №77, 0175, Тбилиси, Грузия

Тел.: 593 301 342

E-mail: rusudgo@yahoo.com

Резюме

Изучение жаргона имеет решающее значение для полного понимания тонкости любой темы. Примерно 30 миллионов людей во всем мире используют Интернет и Онлайн-услуги ежедневно. Технологический словарь, который раньше использовался только программистами и элитными компьютерными манипуляторами, т. н. „Хакерами“, распространился на всех пользователей компьютерных сетей. Слова „онлайн“, „сеть“, и так далее, все чаще появляются в газетах и на телевидении. В результате, технологическая лексика внедряется в нетехнологической коммуникации.

Ключевые слова:

техническая терминология, коммуникация в сети, профессионализмы, динамический жаргон, компьютерные сети.

არტურ რემბო და ომი

ნანა გუნტაძე
თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტი
ჭავჭავაძის გამზ. №36, 0179, თბილისი,
საქართველო
ტელ.: 593 646 000
E-mail: nana_guntsadze@yahoo.com

რეზიუმე

არტურ რემბო ომის დაწყებისთანავე გულგრილ დამოკიდებულებას იჩენდა ფრანგი მოსახლეობის მღელვარე პატრიოტული სულისკვეთების მიმართ.

როდესაც საფრანგეთ-პრუსიის ომის მიმართ პოეტის დამოკიდებულებაზე ვსაუბრობთ, უნდა აღვნიშნოთ, რომ მის მიმართ პოეტის რადიკალური პოზიცია გამოწვეულია არა ამ კონკრეტული ფაქტით, არამედ ზოგადად ომის მისეული ხედვით.

უნდა ითქვას, რომ რემბო, როგორც მოქალაქე, არ დარჩენილა გულგრილი მაშინდელი სინამდვილის მიმართ; პოეტმა მწვავედ იგრძნოს საშინელება, რაც ხალხს ნაპოლეონ III-ის მიერ დაწყებულმა ომმა მოუტანა და რომელმაც იმსხვერპლა ათასობით ფრანგი მოქალაქე.

ამ პერიოდში რემბოს მიერ ომის თემაზე დაწერილი ერთ-ერთი ღირსშესანიშნავი ლექსია „Le dormeur du val“.

რემბო ამ სონეტში, უაღრესად შთამბეჭდავი სურათის ჭვრეტით, წარმოგვიდგენს მედიტაციას სამყაროში ადამიანის მდგომარეობაზე.

საკვანძო სიტყვები:

ომი, პოეზია, მედიტაცია, პატრიოტიზმი, სიცოცხლე, ირონია.

შესავალი

„პატრიოტები მიესალმებიან არტურ რემ-

ბოს ძეგლს შარლევითში“ – წერდა ა. ლეპლეტიე 1901 წელს, პოეტის მშობლიურ სოფელში ძეგლის გახსნასთან დაკავშირებით. ამ წერილში ავტორი გამოხატავდა საფრანგეთის ლიტერატურულ წრეებში წლების მანძილზე აღიარებულ აზრს რემბოს, როგორც ეროვნული პოეტის „ფრანგული გონების“ შესახებ, ხაზს უსვამდა მის „წმინდა ფრანგულ აღმაფრენას“, „მისი, როგორც მოსაუბრის, წმინდა ფრანგულ ტალანტს“. ათი წლის შემდეგ შვედი ოსკარ ლევერტონი აღტაცებაში მოჰყავს რემბოს „გალური მისტიფიკაციის უნარს“ და ნამდვილი ფრანგისთვის დამახასიათებელ ეგზოტიკურ ქვეყნებში თავგადასავლების მაძიებლობით გატაცებას. რემბოს პიროვნებისა და შემოქმედების ეროვნული ხასიათის დამადასტურებელი მრავალი მაგალითი მოჰყავდათ სხვადასხვა დროს მსოფლიოს კრიტიკოსებს; ბევრი ნაშრომი მიეძღვნა რემბოს პატრიოტიზმის დასაბუთებას, რისთვისაც კრიტიკოსები ხშირად მიმართავდნენ იმ სიტყვის ციტირებას, რომელიც, დელაეს გადმოცემით, რემბომ წარმოთქვა საფრანგეთ-პრუსიის ომთან დაკავშირებით:

„ღიას, გერმანელებს ძვირად დაუჯდებათ ეს გამარჯვება. ბრძენები! ... დაფდაფების გამაყრუებელი ხმები უკან ჩამოიტოვებს და დაბრუნდნენ თავიანთ ქვეყანაში ძხვის საჭმელად. ფიქრობენ, რომ ყველაფერი დამთავრდა, მაგრამ ცოტა გვაცალონ! აი ისინი, სიამაყით სავსე ხალხი, გერმანელებთან ომის გამო ხანგრძლივად მილიტარიზებულინი; ეს ხალხი მათ თავს არ დაანებებს. ისინი გააცამტვერებენ მათ ყველა ბინძურ გამარჯვებას. გერმანელები იძულებულნი იქნებიან, გაუძლონ შურისძიებით მშფოთვარე ევროპას, რომელიც უანრაკის დარტყმებს აგემებს... მე აქედანვე ვხედავ რკინისებურ გიჟურ მმართველობას, რომელიც ყაზარმებში გამოამწვევდევს გერმანულ საზოგადოე-

ბას, გერმანულ აზროვნებას... და ყველაფერი ეს მოხდება იმისათვის, რომ ბოლოს თვითონ იქნენ განადგურებულნი კოალიციისაგან“.

ამ ადგილას შეგნებულად შეწყვეტილი ეს სიტყვა (რადგან დელაესთან ის გრძელდება და მოულოდნელად იცვლება) ჟ. მერვერს, ჟ. მ. ვარესა და სხვა კრიტიკოსებს მოჰყავთ, როგორც ა. რემბოს პატრიოტიზმის და უფრო მეტიც, მისი საოცარი წინასწარმეტყველების დამადასტურებელი მაგალითი.

თუმცა ამ აზრს მოწინააღმდეგეებიც ჰყავდა. ისევე, როგორც რემბოს პიროვნებაზე ან მის პოეზიაზე გამოთქმული მოსაზრებები, ასევე რემბოს პატრიოტიზმიც ხანგრძლივი დისკუსიის საგნად იქცა. 1914-18 წწ. მსოფლიო ომის დროს, შარლევით რემბოს ძველი გერმანელებმა დაანგრიეს. დადგა ახალი ძველის დადგმის საკითხი; და აი გერმანიის ოთხმა მოღვაწემ, მათ შორის შტეფან ცვაიგმა და ჰანს ჟაკობმა, რომელთაც რემბო გერმანელად უფრო მიაჩნდათ, ვიდრე ფრანგად, 1927 წლის ჟურნ. „Berliner Tageblatt“-ში გამოაცხადეს, რომ ისინი თავის წმინდა მოვალეობად თვლიდნენ შარლევით პოეტის ახალი ძველის დადგმას. გერმანელთა სამსახური ფრანგმა პატრიოტებმა, რა თქმა უნდა, მაშინვე უარყვეს, ძველი თვითონვე აღადგინეს, ხოლო „ფრანგული პოეზიისადმი კეთილგანწყობილთ“ შესთავაზეს მარსელენ დებორდ-ვალმორის ძველის დადგმა, რაზეც უარი მიიღეს.

ძველის გახსნის თაობაზე გერმანელ მოღვაწეთა ზემოთ აღნიშნულმა განცხადებამ, ბუნებრივია, ფრანგ მწერალთა პროტესტი გამოიწვია; მათ უხდებოდათ რემბოს პატრიოტიზმის მტკიცება. სწორედ ამ დროს (1927 წლის 23 ოქტომბერს) ლუი არაგონმა, ჰანს არპმა, ანდრე ბრეტონმა და სიურრეალისტების სხვა წარმომადგენლებმა შარლევითის საზოგადოებას გაუგზავნეს მანიფესტი, სადაც ისინი კატეგორიულად უარყოფდნენ რემბოს პატრიოტობას და

გაკვირვებას გამოთქვამდნენ შარლევითში მისი ძველის აღდგენის გამო: „ჩვენ გაკვირვებულნი ვართ იმით, თუ როგორ შეგიძლიათ თქვენ, შეურიგდეთ თქვენს ქალაქში სამშობლოსათვის დაღუპულთა ძველის გვერდით იმ პიროვნების ძველის არსებობას, რომელმაც განასახიერა მარცხის მოსურნის უმაღლესი, აქტიური კონცეფცია, რის გამოც ომის დროს თქვენ ხალხს ხვრეტდით“. ამ პერიოდიდან იწყება დაეჭვება რემბოს პატრიოტიზმში.

ძირითადი ნაწილი

რ. ეტიამბლს თავის ფუნდამენტურ ნაშრომში „რემბოს მითი“, მოჰყავს საფრანგეთ-პრუსიის ომთან დაკავშირებით წარმოთქმული რემბოს ზემოთ მოყვანილი სიტყვის შემდეგი გაგრძელება: „ბისმარკი ნაპოლეონ I-ზე იდიოტია... ნაპოლეონმა ვერაფერი გაუგო იმ მისიას, რომელიც მას მდგომარეობამ მიანიჭა. მან, რევოლუციის საშუალებით აღზევებულმა, სწორედ რევოლუცია შეაფერხა ყოველად ბრიყვულად და ხელოვნურად ... მან აღადგინა უწინდელზე უფრო უსამართლო საზოგადოება... ნაპოლეონ III-მ თავისი ქვეყნის მოწინააღმდეგეებს მისცა ისეთი ძალის მოკრების საშუალება, რომელიც მათ არასოდეს ჰქონიათ, რომ არაფერი ვთქვათ იმ სამ ათას კაცზე, რომლებიც მან ფრანგ ერს დააკარგვინა... ჩვენმა შოვინიზმმა იგემა ისეთი დარტყმა, რომ ის ვედარასოდეს წამოდგება. მით უკეთესი! კაპიტულაცია ჩვენ გაათავისუფლებს ბრიყვული აზრებისაგან, კაპიტულაცია ჩვენ გარდაგვკმნის და გადაგვარჩენს“.

ამ სიტყვებს თუ დაუფხვრებთ, რემბო პატრიოტი კი არა, მარცხმოსურნე ყოფილა – აცხადებს უკვე კრიტიკოსთა დიდი ნაწილი: „მისი სიძულვილი გერმანელთა მიმართ უტოლდება იმას, რასაც ის გრძნობს საკუთარი ქვეყნის მიმართ“ – წერს ცნობილი კრიტიკოსი როლან დე რენევი და თავისი

ამ სიტყვების დამადასტურებლად მოჰყავს შემდეგი ნაწყვეტები რემბოს წერილებიდან: „მე მსურს, რომ არდენი ვიხილო ულუფრო უზომოდ დამონებული და გასრესილი“... გუშინწინ გუბიერში Prussmans-ები ვნახე. ამან გამამხიარულა“.

რემონ კლოზელი, რომელიც იზიარებს შეხედულებებს რემბოს მარცხმოსურნეობის შესახებ, ამ საკითხთან დაკავშირებით შემდეგ მოსაზრებას გამოთქვამს: ომის დროს პოეტს არავითარი მონაწილეობა არ მიუღია ეროვნულ მოძრაობაში. იგი სარკაზმით ლაპარაკობდა ისეთ ცნებებზე, როგორცაა ომი, პატრიოტიზმი, არმია... ის არის ჩამოყალიბებული ტიპი იმისა, ვისაც ახლა უსამშობლოს ეძახიან. (85, გვ.176).

მ. მაკარდი აღაშფოთა იმ ფაქტმა, რომ პოეტმა 1871 წლის ივლისში, მაშინ, როცა საფრანგეთს სჭირდებოდა თავისი შვილების დახმარება, დაწერა ისეთი ხასიათის ლექსები, როგორცაა „**Las Premieres Communions**“, რომელიც ეძღვნება სიყვარულთან დაკავშირებული ილუზიების მსხვერველს და ბუნებაში განმარტოვებას.

არტურ რემბო, ომის დაწყებისთანავე გულგრილ დამოკიდებულებას იჩენდა მოსახლეობის მდეღვარე პატრიოტული სულისკვეთების მიმართ. მეგობრების გადმოცემით, არტური ირონიით ადევნებდა თვალყურს ადგილობრივ გაზეთებს, რომლებიც ტრახახით სავსე სტატიებს აქვეყნებდნენ მაშინ, როცა საფრანგეთის არმია მარცხს მარცხზე განიცდიდა.

„ბედნიერი ხართ, რომ შარლევითში აღარ ცხოვრობთ“, – წერდა იმ დღეებში პოეტი თავის ყოფილ მასწავლებელსა და მეგობარს ჟ. იზამბარს, – „ჩემი მშობლიური ქალაქი პროვინციის პატარა ქალაქთა შორის ყველაზე იდიოტურია. ამის თაობაზე, დარწმუნებული ბრძანდებოდეთ, არავითარი ილუზიები არ გამაჩნია. იმის გამო, რომ ქუჩებში დააბიჯებს ორი თუ სამი ათეული ჯარისკაცუნა, ბედნიერი მოსახლეობა,

სენტენციური ჩხუბისთავეები, ქოთქოთებენ სრულიად სხვაგვარად, ვიდრე ალყაშემორტყმული მეცელები და სტრასბურგელები. შემზარავია პენსიონერ ბაყალთა ყურება, რომლებიც კვლავ უნიფორმით იმოსებიან. განსაცვიფრებელია ნოტარიუსთა, მეშუშეთა, დურგალთა ყველა იმ ფაშეთა ნაღების შიკი, რომლებიც გულზე მიბჯენილი თოფებით „პატრიოტობენ“ (font du patrouillotisme) მეზიერის მისადგომებთან. ჩემი სამშობლო ფეხზე დგას, მე კი მირჩენია მას დამჯდარს ვხედავდე: ჩექმებს ნუ აბრახუნებთ – ასეთია ჩემი პრინციპი“...

ეს წერილი ნათელს ხდის ახალგაზრდა პოეტის თანაგრძნობას ალყაშემორტყმული მეცელების და სტრასბურგელების მიმართ, თუმცა პოეტი მწარე ირონიით, უფრო მეტიც, სარკაზმით გვიხატავს ბურჟუაზიული კომფორტით დაჩლუნგებულ არდენელთა ცრუ პატრიოტულ პათოსს ომის პირველსავე დღეებში, როცა მათ არც კი იცოდნენ, რისთვის იბრძოდნენ, ვის ინტერესს იცავდნენ.

ამ წერილის დაწერიდან ხუთიოდე დღის შემდეგ რემბო პირველად გაიქცა სახლიდან. პრემიად მიღებული წიგნების ფასად მან იყიდა ბილეთი ორენკანტენამდე და მატარებელს პარიზამდე გაჰყვა, სადაც ის დააპატიმრეს, როგორც მოხეტიალე, რომელსაც სამგზავროდ ერთი სუც არ გააჩნდა. ციხიდან პოეტი იზამბარმა იხსნა და რამდენიმე დღეს დუეში შეიფარა კიდევ.

პოეტი მხოლოდ 16 წლის იყო. მისი ცდა უშედეგო აღმოჩნდა.

როდესაც საფრანგეთ-პრუსიის ომის მიმართ პოეტის დამოკიდებულებაზე ვსაუბრობთ, შესაძლოა ვიფიქროთ, რომ პოეტის ასეთი რადიკალური პოზიცია გამოწვეულია არა ამ კონკრეტული ფაქტით, არამედ ზოგადად ომით, რაც იზამბარისადმი გაგზავნილი წერილის შემდეგი სტრიქონებით დასტურდება: „ვარ გზააბნეული, ავადმყოფი, გააღმასებული, გამოთაყვანებული, აფო-

რიაქებული; ვოცნებობდი მზის აბაზანებზე, დაუსრულებელ პრომენადებზე, თავგადასავლებზე და ბოჰემურ ცხოვრებაზე. იმედს ვამყარებდი წიგნებზე, გაზეთებზე... ამაოება. კვლავ ამაოება. კურიერებს ბიბლიოთეკებში არაფერი მოაქვთ, პარიზი ნამდვილად დაგვიცინის. არც ერთი ახალი წიგნი, ეს ხომ ნამდვილი სიკვდილია“

რემბოს ამ სიტყვებს თუ უფრო ღრმად ჩავწვდებით, გასაგები გახდება, რომ, როდესაც გზააბნეული, ავადმყოფი, აფორიაქებული პოეტი უსასრულო სეირნობებზე, თავგადასავლებსა და ბოჰემურ ცხოვრებაზე ფიქრობს, ეს მისი პოეტური შემოქმედების, პოეტური აღმაფრენისთვის აუცილებელი პირობებია; პოეტური შთაგონებისათვის საჭირო პირობების ძიების სურვილი მას ცხოვრებაში ყველაფერს უკანა პლანზე ატოვებინებდა, რადგან სჯეროდა, რომ ჭეშმარიტი „ნათელმხილველი“ პოეტი, რომელიც „პრომეთეოსისივით ცეცხლის მომტაცებელი“ და ხალხში ყოველივე „პროგრესულის დამამკვიდრებელი“ უნდა იყოს, თავისი პოეტური ქმნილებებით უფრო მეტი სიკეთის მომტანი იქნება ქვეყნისათვის, ადამიანებისათვის, ვიდრე ჯარისკაცის ფარაჯით და თოფით ხელში.

„როგორც ადამიანსა და მოქალაქეს, პოეტს უყვარს თავისი სამშობლო, მაგრამ მისი პოეტური შემოქმედების და პოეტური მოღვაწეობის სამშობლო – ეს არის სიკეთე, კეთილშობილება, სილამაზე, რომელიც არ არის დაკავშირებული არც ერთ განსაზღვრულ პროვინციასთან, არც ერთ განსაზღვრულ ქვეყანასთან; პოეტი მათ პოულობს ყველგან და ასახავს. ასეთ შემთხვევაში ის ჰგავს არწივს, რომელიც თავისუფლად დაჰყურებს სამყაროს და მისთვის სულერთია კურდღელი, რომელსაც ის მისდევს, პრუსიის მიწაზე გარბის თუ საქსონიისა“. გენიალური გოეთეს ამ სიტყვებს თუ გავიზიარებთ, გასაგები უნდა იყოს ის მოჩვენებითი ინდიფერენტულობა,

რომელსაც პოეტი იჩენდა ომის ცეცხლში გახვეული სამშობლოს მიმართ; ამ მნიშვნელოვანი მოვლენებით აღსავსე პერიოდში, სრულიად გასაგები ხდება ის დიდი სიძულვილიც მშობლიური ქალაქის, მისი გრძნობადაჩლუნგებული, პროვინციულად შეზღუდული, ყოველგვარ მაღალ იდეალებს მოკლებული მოსახლეობის მიმართაც, სადაც ის, ბუნებრივია, ვერ პოულობდა თავისი „პოეტური შემოქმედების სამშობლოს“, „სიკეთეს, კეთილშობილებას, სილამაზეს“. ამით იყო გამოწვეული მისი ასეთი ხშირი გაქცევა მშობლიური მიდამოებიდან და ასეთი გასაოცარი ლტოლვა პარიზისაკენ, სადაც ლიტერატურული ცხოვრება ჩქეფდა.

თუმცა უნდა ითქვას, რომ ა. რემბო, როგორც მოქალაქე, არ დარჩენილა გულგრილი მაშინდელი სინამდვილის მიმართ; პოეტმა მწვავედ იგრძნო ის საშინელება, რაც ხალხს ნაპოლეონ III-ის მიერ დაწყებულმა ომმა მოუტანა და, რომელმაც იმსხვერპლა ათასობით ფრანგი მოქალაქე.

ამ პერიოდში რემბოს მიერ ომის თემაზე დაწერილი ერთ-ერთი საოცრად შთამბეჭდავი ლექსი „Le dormeur du val“ იწყება სინათლით და სიცოცხლით სავსე გაზაფხულის პეიზაჟით. აქ პოეტი წარმოგვიდგენს დინამიურ, ცოცხალ ბუნებას, სადაც მზის სხივებით ვერცხლისფრად მოლაპლაპე მდინარე მოიმღერის...

ესაა სიცოცხლის სიმღერა, სიცოცხლის ზეიმი; თითქოს ეს არის ადამიანის ზეიმიც; და ამ აღორძინებული ბუნების წიაღში, სადაც ყველაფერი ფეთქავს, სადაც თითქოს ბალახის ღეროც კი სუნთქავს, მზით განათებულ ველზე სრულიად ბუნებრივად ეწერება მძინარე ახალგაზრდა კაცის სხეული, ჯარისკაცის ფარაჯაში.

სათაურიდან დაწყებული მე-14 ტაეპის ჩათვლით ლექსში უხვადაა სიცოცხლის იმედის მომცემი მინიშნებები და ამდენად, დაკვირვებულ მკითხველსაც კი გამოეპარება ისეთი საგანგაშო სიგნალები, როგორი-

ცაა „გაფითრებული“, „ავადმყოფი ბავშვი“, „სიკვდილი... ამდენად, უთუოდ მოულოდნელია და განცვიფრებას იწვევს ლექსის ფინალი: ჯარისკაცის სხეულზე მარჯვენა მხარეს ორი წითელი ლაქა, ორი ნატყვიარი ჩანს, რაც უკვე ცხადად მიანიშნებს, რომ ახალგაზრდა კაცს მარადიული ძილით სძინავს.

რემბოს მიერ შერჩეული კომპოზიციის ამ მეთოდის უპირატესობა მდგომარეობს იმ სიმარტივეში, რომელიც ომის ყოველგვარი კრიტიკის გარეშე, ომის წინააღმდეგ განაწყოებს მკითხველს. სიცოცხლის უფლება, ბუნებით ტკობა, მზის სითბო, სურნელები, ბედნიერების მომნიჭებელი სურათები, ყველაფერი იმის ღირიკული გახსენება, რომელსაც პოეტი გვთავაზობს ამ ლექსში და, რომელსაც ომი უქმნის საფრთხეს, ეს არის საუკეთესო არგუმენტები ომის წინააღმდეგ. სონეტის ეფექტურობა მდგომარეობს წარმატებულ თამაშში სათაურთან დაკავშირებულ .მოლოდინსა და მოულოდნელ ფინალს შორის – (იგულისხმება ის, რომ თავიდან დაძინებული გვგონია ჯარისკაცი).

დასკვნა

ამრიგად, ეს არ არის არც პატრიოტული პოეზია, არც ჰუმანური სურათი, არც ხელოვნება ვიწრო გაგებით, ეს არის მედიტაცია იმაზე, თუ როგორ ეჯახება ღრმა და ძირფესვიანი მოძრაობა სოციალური დარტყმებით (ომით) ადამიანს, მის ბუნებას, მის მდგომარეობას.

ასეთია რემბოს, როგორც პოეტისა და როგორც მოქალაქის პოზიცია არა მარტო საფრანგეთ-პრუსიის ომის, არამედ, ზოგადად ომის მიმართ.

ლიტერატურა

1. Pierre Brunel (2009): Rimbaud et la guerre. Paris
2. Jean Chauvel. L'aventure terrestre de Jean Arthur Rimbaud. Paris
3. Marcelin Pleyne (2005): Rimbaud en son temps. Paris
4. Etiemble K. (1961): Le mythe de Rimbaud. Paris
5. Butor M. (1989): Improvisations sur Rimbaud. Paris
6. Brunel P. Eclat de la violence. Paris
7. Rimbaud A. (2009): Oeuvres complètes. Paris

Артур Рембо и война

Гунцадзе Нана Петровна

Тбилисский государственный университет

Факультет гуманитарных наук

Пр. И. Чавчавадзе №36, 0179, Тбилиси, Грузия

Тел.: 593 646 000

E-mail: nana_guntsadze@yahoo.com

Резюме

С началом войны Артур Рембо проявлял равнодушные к патриотическому пафосу французов.

Когда говорим об отношении поэта к француско-прусской войне, нужно отметить, что Рембо в общем проявлял несколько особое отношение к войне. Его радикальная позиция не вызвана этой конкретной войной.

Рембо, как гражданин, не оставался равнодушным к реальности своего общества. Поэт тяжело почувствовал ужас войны, которая была

начата Наполеоном III, и которая унесла жизни тысячи французов.

В этот период Рембо создал один из своих шедевров – стихотворение „Le dormeur du val“. В сонете Рембо показал выразительную картину и предложил медитацию состояния человека в мире.

Ключевые слова:

война, поэзия, медитация, патриотизм, жизнь, ирония.

Arthur Rembo and the War

Nana Guntsadze

Tbilisi State University

Humanitarian science faculty

36, Chavchavadze ave., 0179, Tbilisi, Georgia

Tel.: 593 646 000

E-mail: nana_guntsadze@yahoo.com

Abstract

Since the beginning of the war Arthur Rembo manifested the indifference to the patriotic enthusiasm of Frenchmen. When we speak about the attitude of poetry toward French-Prussian war, it is necessary to note that Rembo manifested a special attitude to the war. His radical position is not caused by this concrete war.

Rembo like a citizen did not remain indifferent to the reality of society. The poetry felt heavily the horror of war, which was begun in Napoleon III, which took away thousands lives of Frenchmen.

Rembo created one of its masterpieces During this period – the poem „Le dormeur du val“. In the sonnet Rembo expressive discribed and offered the meditation of the man condition in the world.

Keywords:

war, poetry, meditation, patriotism, life, irony.

სამყაროს ხატი – ენა და ადამიანი

თამარ დემეტრადე

საქართველოს უნივერსიტეტი

ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა სკოლა

კოსტავას ქ. №77ა, 0179, თბილისი,

საქართველო

ტელ: 577 659 970

E-mail: t.demetradze@buckswood.ge

რეზიუმე

სხვადასხვა ანთროპოლოგიურ კონცეფციებში ადამიანის არსი გაიაზრება მისი და სხვადასხვა არსებების, ცხოველებისა და რობოტებისაგან კონტრასტირებით. აღნიშნულ არსებათაგან განსხვავებით, ადამიანს სამყაროში ორიენტაციისათვის ესაჭიროება განსაკუთრებული სიმბოლური გამაშუალებელი სტრუქტურები - ენა, მითოლოგია, რელიგია, ხელოვნება, მეცნიერება. სწორედ აღნიშნული სტრუქტურები ასრულებენ ადამიანის მოღვაწეობის რეგულატორთა ფუნქციას. სწორედ აღნიშნულ სტრუქტურათა ერთობლიობაა სამყაროს ფუძემდებლური, გლობალური ხატი, რომლის მეშვეობითაც ხორციელდება ადამიანის, როგორც სამყაროს ხატის მატარებლის, ცნობიერებაში სამყაროს არსებით თვისებათა რეპრეზენტაცია.

უზოგადესი სახით, სამყაროს მოდელი განისაზღვრება როგორც სამყაროს შესახებ კონკრეტული ტრადიციის ფარგლებში არსებულ წარმოდგენათა ჯამის შეკუმშული და გამარტივებული ანარეკლი. სამყაროს მოდელი არ განეკუთვნება ემპირიული დონის ცნებათა რიცხვს - კონკრეტული ტრადიციის წარმომადგენლებს, შესაძლოა, არ ჰქონდეთ სრულად გაცნობიერებული სამყაროს მოდელი.

საკვანძო სიტყვები:

სამყაროს მოდელი, ენა, ადამიანი, სამყაროს ხატი, პროგრესი.

შესავალი

თითოეულ ენას კონცეპტუალიზაციის საკუთარი სტილი აქვს. შესაბამისად, თითოეული ენა ქმნის სამყაროს საკუთარ ხატს და ენის მატარებელი სწორედ ამ ხატის შესაბამისად ახდენს გამონათქვამის შინაარსის ორგანიზებას. ენა წარმოადგენს სამყაროს შესახებ ადამიანის ცოდნის ფორმირებისა და არსებობის უმნიშვნელოვანეს საშუალებას. ასახავს რა რეალობას, ადამიანი სწორედ სიტყვაში აფიქსირებს შემეცნების შედეგებს. ენობრივი ფორმით დაფიქსირებული ცოდნის ჯამი წარმოადგენს იმ ფენომენს, რასაც ეწოდება „სამყაროს ენობრივი რეპრეზენტაცია“, „სამყაროს ენობრივი მოდელი“, „სამყაროს ენისმიერი ხატი“.

ძირითადი ნაწილი

სამყაროს ენისმიერ ხატთან დაკავშირებით ვ. ფონ ჰუმბოლდტი წერდა: „ენა წარმოადგენს ერის ორიგინალური აზროვნებისა და აღქმის ორგანოს ... ენაში ყოველთვის ხილულია წმინდა ენობრივისა და ენისმიერი ხასიათის აღქმულის ნაერთი ... ენის, როგორც ერის აზრებისა და გრძნობების, განხილვა წარმოადგენს ენის ჭეშმარიტი კვლევის საფუძველს ... ენა არის ენის მატარებლის მსოფლხედვისა და სულის ნაერთი...“

მ. ჰაიდეგერის თვალსაზრისით, სწორედ სამყაროს ხატის შექმნის მომენტიდან იწყება ადამიანის, როგორც ისტორიული პროცესის სუბიექტის, მოღვაწეობა. მ. ჰაიდეგერისათვის სამყაროს ხატის ჩამოყალიბების პრობლემა უშუალო კავშირშია მსოფლმხედველობასთან, რამდენადაც, თუ „სამყარო გარდაიქმნება სურათად (ხატად),

ადამიანის პოზიცია განიხილება როგორც მსოფლმხედველობა“.

ენა ნებისმიერი ეროვნული კულტურის უმნიშვნელოვანესი და განუყოფელი ნაწილია. ენის თავისებურების სრული წვდომა აუცილებლობით გულისხმობს არა მხოლოდ კონკრეტული კულტურის მატერიალურ შემადგენელთა შესწავლას, არა მხოლოდ კულტურის ისტორიულ, გეოგრაფიულ, ეკონომიკურ და სხვა ტიპის დეტერმინანტთა სპეციფიკის გაცნობიერებას, არამედ კონკრეტული ერის აზროვნების სტილის გაცნობიერებას, კონკრეტული კულტურის წარმომადგენელთა „თვალთ“, მათი თვალსაზრისის პერსპექტივიდან სამყაროს „ხედვის“ მცდელობას. აღნიშნული მცდელობის წარმატებულობის აუცილებელ პირობას წარმოადგენს კონკრეტული კულტურის წარმომადგენელთა ენის, სხვა სიტყვებით, სამყაროს ენისმიერი ხატის წვდომა.

მიუხედავად იმ ფაქტისა, რომ „სამყაროს ხატის“ ცნება აქტიურად გამოიყენება ისეთი მეცნიერებების წარმომადგენელთა მიერ, როგორცაა: ფილოსოფია, ფსიქოლოგია, კულტუროლოგია, გნოსეოლოგია, კოგნიტოლოგია, ლინგვისტიკა, აღნიშნული ცნება დღემდე, უწინდებურად, რჩება მეტაფორად, რომელიც ხშირად მოკლებულია ზუსტ და ერთმნიშვნელოვან განმარტებას ერთი კონკრეტული მეცნიერების ფარგლებშიც კი.

სამყაროს ხატთან დაკავშირებული პრობლემის არსებობის ძირითად მიზეზს წარმოადგენს სამყაროს ენისმიერი ხატის მოდელირების ტექნიკის არასათანადო დეტალიზაცია.

ამკარაა, რომ სამყაროს ხატში ძირითადი კომპონენტების – მსოფლმხედველობის, მსოფლადქმისა და მსოფლგანცდის – იდენტიფიცირებით, ჯერაც არ გამჭრალა სამყაროს ხატის ამორფულობის განცდა.

აქვე უნდა ვთქვათ, რომ ჩვენ სრულად გაცნობიერებთ აღნიშნულ კომპონენტთა მნიშვნელოვნებას და ვადიარებთ შემდეგ დეფინიციათა ჭეშმარიტებას:

- მსოფლმხედვა კონცეპტუალური კომპონენტია, რომელიც წარმოდგენილია სივრცის, დროის, მოძრაობისა და ა.შ. ზოგადი კატეგორიებით. სამყაროს ხატის, როგორც კონსტრუქტის, ძირითადი, მასშტაბური ელემენტები წარმოადგენს ფუძემდებლური პრინციპებისა და სამყაროს შესახებ არსებული წარმოდგენების კრებულს, რომელიც რედუკანტურია კონკრეტული სიტუაციისათვის. აღნიშნული პრინციპები და წარმოდგენები, შესაძლოა, არ იყოს გაცნობიერებული ადამიანის მიერ, თუმცა ისინი „ჩაშენებულია“ სამყაროს ხატში და გამოიყენება კონკრეტული სიტუაციის ინტერპრეტაციისათვის – სიტუაციის აღქმისა და შეფასებისათვის. ისეთი ფუძემდებლური პრინციპები და წარმოდგენები, როგორცაა: მოძრაობა, მიზეზ-შედეგობრიობა, მიზანდასახულობა, მსგავსება, ეკვივალენტურობა, დრო და სივრცე, შესაძლოა, ეფუძნებოდეს ადამიანის თანდაყოლილ თვისებებს. ისეთი კატეგორიები, როგორცაა: სიკეთე და ბოროტება, დამოკიდებულება სიცოცხლესა და სიკვდილის, საკუთარი თავისა და სხვათა მიმართ, ყალიბდება განვითარების პროცესში;

- მსოფლგანცდა წარმოადგენს აზროვნების განსაკუთრებულ სტილს – კატეგორიათა და ცნებათა შორის არსებულ მიმართებათა ინდივიდუალურ სისტემას. საზოგადოების განვითარების სტადიათა ცვლა, ჩვეულებრივ, იწვევს სამყაროს ხატის ტრანსფორმაციას – სამყაროს ფენომენის ახლის ახალ ეტალონთა დამკვიდრებას;

- ახალი მსოფლმხედველობა აყალიბებს ახალი ტიპის მსოფლადქმისა და მსოფლგანცდას, რაც, საბოლოო ჯამში, ხდება სამყაროს ახალი ხატის შექმნის საკმარისი პირობა. პროგრესი – ადამიანისა და კაცობრიობის განვითარება – წარმოადგენს ინდივიდუალურ და კოლექტიურ სამყაროს ხატთა ცვლილების, ძველის ახლით ჩანაცვლების პროცესს.

უნდა აღინიშნოს, რომ სამყაროს ხატი სრულად განაპირობებს მოვლენათა აღქმისა

და ინტერპრეტაციის თავისებურებას; სამყაროს ხატი წარმოადგენს იმ აღქმის საფუძველს, რომელსაც ადამიანი ვერდნობა სამყაროში ორიენტირებისას. სამყაროს ხატი არის ისტორიულად განპირობებული, რაც, თავისმხრივ, გულისხმობს სამყაროს ხატისა და მის სუბიექტთა მუდმივ ცვლილებას; სწორედ სამყაროს ხატიდან მომდინარეობს ღირებულებები, იერარქიისა და სააზროვნო პარადიგმათა ტიპები, ადამიანის ქმედებათა არბიტრალურობა.

ადამიანი გამოსახავს სამყაროს როგორც სურათს (ხატს); ადამიანი აცნობიერებს სამყაროს როგორც სურათს (ხატს); სამყარო გარდაისახება სურათად (ხატად); იპყრობს რა სამყაროს, ადამიანი იპყრობს სურათს (ხატს). სამყაროს ხატთა რაოდენობა ემთხვევა სამყაროზე დამკვირვებელ და სამყაროსთან კონტაქტში მყოფ ადამიანთა რაოდენობას; სამყაროს ხატთა რაოდენობა ემთხვევა ადამიანთა მსოფლხედვის პრიზმათა რაოდენობას; სამყაროს ხატთა რაოდენობა ემთხვევა იმ სამყაროთა რაოდენობას, რომელსაც აკვირდება ადამიანი

დასკვნა

სამყაროს ენობრივი ხატის კონსტრუირება წარმოადგენს სინამდვილის სისტემურ ასახვას როგორც ერთი მთლიანისა. ნებისმიერი ბუნებრივი ენა ასახავს სამყაროს აღქმისა და სტრუქტურირების (კონცეპტუალიზაციის) თავისებურ გზას. ენაში არსებული მნიშვნელობები ქმნიან არა მექანიკურ აგლომერაციას, არამედ თვალსაზრისთა ერთიან სისტემას, სხვა სიტყვებით, „კოლექტიურ ფილოსოფიას“, რომელშიც ადამიანს უმთავრესი როლი ენიჭება.

ლიტერატურა

1. Гумбольдт В.О. (1984): О сравнительном изучении языков применительно к различным эпохам их развития. М. С. 324-373-376-397
2. Хайдеггер М. (1985): Время картины мира. М. С. 227-228
3. Брунер Дж. (1977): Психология познания. М.
4. Бромлей Ю. В. (1983): Очерки теории этноса. М.
5. Хайдеггер М. (1985):. Время картины мира. М. С. 227-228
6. თ. გამყრელიძე, ზ. კიკნაძე, ი. შადური, ნ. შენგელაია (2003): თეორიული ენათმეცნიერების კურსი. თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა. თბილისი. გვ. 369
6. მ. ჩხეიძე (1933): ენის ლექსიკურ-სემანტიკური სისტემის სტრუქტურირების პრობლემა. „პერგამენტი“. თბილისი
7. მ. ჩხეიძე (2008): ველი და ფრეიმი. გვ. 38-39
8. Jackendoff R. (1990): Semantic structures. Cambridge, MA: MIT Press], [Bedell G.The arguments about deep structure // Lg. 1974, v.50, N 3: 423-445], [Newell A.Unified theories of cognition. – Cambr

Картина мира – язык и человек

Деметрадзе Тамара Ираклиевна

Университет Грузии

Школа гуманитарных наук

ул.Костава №77а, 0175, Тбилиси, Грузия

Тел.: 577 659 970

E-mail: t.demetradze@buckswood.ge

Резюме

В разных антропологических концепциях суть человека рассматривается путем его сравнения с разными существами, животными и ро-

ботами. Для ориентации в мире человеку нужны такие специальные символические структуры, как язык, мифология, религия, искусство, наука. Упомянутые структуры выполняют функцию регуляторов человеческого творчества, особенностью которых является основное и глобальное представление картины мира, благодаря которому отпечатываются в сознании человека существенные ее качества.

В основном, взгляд на мир – это сокращенное и упрощенное представление о мире в рамках конкретных традиций. Эта модель мира не относится к числу эмпирических уровней - представители конкретной традиции, возможно, не имеют полного осознания модели мира.

Ключевые слова:

модель мира, язык, картина мира, человек, прогресс.

global image, by means of which the representation of essential peculiarities of the universe is carried out in the consciousness of a man. Most commonly, world view is defined as a compressed and simplified reflection of the sum of ideas about the universe within the range of concrete traditions. The model of the universe doesn't refer to empiric concepts – supposedly, the representatives of concrete tradition are not entirely aware of the model of universe.

Keywords:

World model, language, model of the universe, progress.

World View – Language And Man

Tamar Demetradze

Georgian University

School of Humanitarian Sciences

77a Kostava str., 0175, Tbilisi, Georgia

Tel.: 77 659 970

E-mail: t.demetradze@buckswood.ge

Abstract

In different anthropological conceptions the essence of a man is viewed by contrasting him with creatures, animals and robots. In order to orientate in the world, a man needs special symbolic structures – language, mythology, religion, art, science. The mentioned structures perform the function of the regulators of human behavior. The whole complex of the mentioned structures make the fundamental,

Defamiliarization as an Artistic Technique of Making Language Strange

Marina Zoranyan
Georgian Technical University
Department of Liberal Sciences
77 Kostava st., 0175, Tbilisi, Georgia
Tel. : 593 783 826
E-mail: marinaziger@gmail.com

Abstract

The article deals with the concept of defamiliarization in literary stylistics. The term „defamiliarization“ (‘estrangement’) was first introduced by Shklovsky, the representative of Russian formalism. Russian formalism was concerned with the notion of literariness. The aim of the movement was to isolate the properties and characteristics of literary language in contrast with everyday and non-literary language. To Russian formalists literariness, or the distinction between literary and non-literary texts, is accomplished through ‘defamiliarization’. They believed that the purpose of all art was to defamiliarize the familiar that means to generate for the reader a new perspective on the topic of the piece of work under consideration.

Keywords:

defamiliarization, Russian formalism, literary criticism, literariness, literary language, foregrounding.

Introduction

Russian formalism, an influential school of literary criticism emerged in Russia at the beginning of XX th century. It was concerned with the notion of literariness – “special linguistic and formal properties that distinguish literary texts from non-literary texts” [Baldick. 2008]. The aim of the movement was to isolate the properties and characteristics of literary language in contrast with everyday and non-literary language. To Russian Formalists, and espe-

cially to Victor Shklovsky, one of the representatives of this movement, literariness, or the distinction between literary and non-literary texts, is accomplished through ‘defamiliarization’ [Ekegren. 1999: 44].

Main Body

In his essay “Art as Technique” (which is also known as “Art as Device”), Shklovsky (2004) states that literariness is the product of a particular use of language – it is our everyday language defamiliarized. Defamiliarization is not simply a question of perception; it is the essence of “literariness.” [Henderson & Brown. 1997}.

The term “**defamiliarization**” (‘estrangement’) was first introduced by Shklovsky. Defamiliarization is the artistic technique of forcing the reader to see common things in an unfamiliar or strange way (literally “making it strange”), in order to enhance perception of the familiar. Douthwaite described defamiliarization as “Impeding normal processing by showing the world in an unusual, unexpected or abnormal manner”(2000: 178).

Russian formalists believed that the purpose of all art was to defamiliarize the familiar that means to generate for the reader a new perspective on the topic of the piece of work under consideration. The impact of the movement is seen particularly in the psychological concept of foregrounding. **Foregrounding** was established in the application of linguistics to literary analysis as the mechanism by which defamiliarization takes place. It refers to features of the text which in some sense “stand out” from their surroundings. Foregrounding is particularly prevalent in literary texts, especially poetry, although it is present in non-literary genres too.

Russian formalism exerted a great influence on modern literary criticism though some of its tenets were to prove unsustainable. The notion that it should be possible to define the formal (i.e. linguistic) features which figure in “literary” as opposed to

“non-literary” language was eventually shown to be incorrect. Indeed, features of “literary language” are equally common in non-literary genres, and stylistics nowadays tends to see “literariness” as a point on a cline [Carter & Nash. 1990: 34] rather than as an absolute. Literariness in this sense is not a quality of a text, it is rather a concept belonging to a specific genre.

Shklovsky invented the term defamiliarization as a means to “distinguish poetic from practical language on the basis of the former’s perceptibility” [Crawford. 1984:209]. Essentially, he is stating that poetic language is fundamentally different than the language that we use every day because it is more difficult to understand: “Poetic speech is framed speech. Prose is ordinary speech – economical, easy, proper, the goddess of prose [dea prosae] is a goddess of the accurate, facile type, of the “direct” expression of a child” [Shklovsky. 2004: 20].

Defamiliarization is the effect of a literary work that disrupts the reader’s habitual perception of the world. Shklovsky opposed defamiliarization to the process of habitualization, or rather automation, when a person gets used to things surrounding him so much that he/she is no longer able to see their uniqueness. For Shklovsky, art achieves defamiliarization by removing „objects from the automatism of perception.“ [Shklovsky.2004: 16] He argues that the artistic technique “makes objects, ‘unfamiliar’ to make forms difficult to increase the difficulty and length of perception because the process of perception is an aesthetic end in itself and must be prolonged”. (ibid.: 16) The goal is to provoke the reader to be more thoughtful and active in thinking and reading. Defamiliarization causes the reader to confront the object on a different level, elevating and transforming it from something ordinary or practical into work that is considered art. Thus defamiliarization is, more or less, the point of all art. Art makes language strange, as well as the world that the language presents.

As applied specifically to literature, defamiliarization according to Shklovsky operates on three levels. [Kolesnikoff. 1993: 528] On the level of lan-

guage it makes language difficult and deliberately impeded, as, for example, in the accumulation of difficult sounds and the use of rhythm in poetry. On the level of content it challenges accepted concepts and ideas, by distorting them and showing them from a different perspective. On the level of literary forms it ‘defamiliarizes’ literary conventions, by breaking with the dominant artistic canons and introducing new ones, elevating some subliterate genres such as farce or detective story to the status of fine art. (ibid. : 528)

A good example of defamiliarization is the following short extract from James Fenton’s poem “*A German Requiem*” (1980):

*How conforming it is , once or twice a year,
To get together and **forget** the old times –*

The word ‘*forget*’ is quite unexpected in this context because the phrase ‘*old times*’ has a positive semantic prosody, i.e. it collocates most often with positive concepts. It seems appropriate for old friends to get together and ‘*remember*’ old days rather than ‘*forget*’ them. It is strange to imagine a situation where a group of people would gather together in order to forget something. It is a fact of logical impossibility. So the familiar situation here (old friends meeting together and remembering old days) is made unusual, unexpected and thus defamiliarized. We can decode the author’s idea only if we pay attention to the title of the poem or if we know the fact that the poem is dedicated to post-WWII Germany.

Let’s view one more example of defamiliarization. In Sylvia Plath’s poem “*Three Women: A Monologue for Three Voices*” (1968) three women speak about their different experience of childbirth. In the words of the first woman, who has just given birth to a child, Plath describes childbirth in an odd way, causing the reader to think about the details and the aesthetics:

FIRST VOICE:

*Who is he, this blue, furious boy,
Shiny and strange, as if he had hurtled from a star?
He is looking so angrily!
He flew into the room, a shriek at his heel.*

*The blue color pales. He is human after all.
A red lotus opens in its bowl of blood;
They are stitching me up with silk, as if I were a
material.*

In the following lines, Plath uses defamiliarization to point to the reductive and dehumanizing experience of motherhood, and in so doing, challenges the widespread assumption that the experience of new motherhood is one of bliss and joy.

Childbirth is a beautiful instance of new life, but these lines are jarring and unusual, disturbing the reader's sensibilities by description of both child and mother in inhuman terms: the boy is born blue, but "*the blue color pales.*" We then learn that the narrator feels relief that "He is human after all," since earlier she thought that he came hurtling "*from a star*". She is thankful that her son is in fact alive, and human; however, she associates herself with something inhuman, such as fabric material. She feels as though her body is as delicate yet utilitarian as silk fabric that can be ripped apart and then sewn back together. However, when fabric is sewn, the stitches remain, leaving forever a sign of the initial damage.

In the line '*A red lotus opens in its bowl of blood;*' this red imagery evokes the very real connection between the blood of birth and the blood of death, reminding readers that a woman can easily bleed to death while giving birth. Plath further defamiliarizes form by depicting the experience of giving birth. She describes it without using the terms one would normally think to associate with it. This technique forces readers to be aware of the feelings of motherly disjunction. While the first few moments that a mother has with her newborn baby are ideally her happiest, memories of her life, Plath instead describes this scene in non-linear and disjointed terms, suggesting that the central experience for the new mother is loss of unity of her "self" and loss of her sense of humanity.

Conclusion

The concept of defamiliarization proved extremely useful in literary criticism. It described a process valid for all literature and distinguished literature from other verbal modes. It allowed the establishment of a hierarchy of elements within the literary work itself, with the principle of defamiliarization acting as the central one and subordinating all other elements to itself. Finally, it led to a new concept of literary history based not on the continuity of tradition but on abrupt breaks with the past and the introduction of new artistic rules.[Kolesnikoff. 1993: 528-529].

Literature

1. Baldick C. (2008): The Oxford Dictionary of Literary Terms]. Oxford University Press. Retrieved February 19, 2015 from <http://www.oxfordreference.com/views/ENTRY.html?entry=t56.e661&srn=1&ssid=507492325#FIRSTHIT>
2. Carter R. & Nash W. (1990): Seeing through language: A Guide to Styles of English Writing. Oxford: Blackwell
3. Crawford L. (1984): Viktor Shklovskij: Différance in Defamiliarization. Comparative Literature 36, JSTOR.: 209-219. Retrieved February 19, 2015 from <http://www.jstor.org/discover/10.2307/1770260?sid=21105375325751&uid=2&uid=3738048&uid=4>
4. Douthwaite J. (2000): Towards a Linguistic Theory of Foregrounding. Alessandria: Edizioni dell'Orso
5. Ekegren P. (1999): The Reading of Theoretical Texts: A Critique of Criticism in the Social Sciences. London: Routledge
6. Henderson G. E. & Brown C. (1997): Defamiliarization. In *Glossary of Literary Theory*. University of Toronto. Retrieved February 19, 2015 from <http://www.library.utoronto.ca/utel/glossary/headerindex.html>
7. Kolesnikoff N. (1993): Defamiliarization. In I.R. Makaryk (Ed.), *Encyclopedia of Contemporary Literary Theory: Approaches, Scholars, Terms*

(pp.528-529). Canada: University of Toronto Press
8. Shklovsky V. (2004): "Art as Technique."
Literary Theory: An Anthology. Ed. Rivkin, J.&
Ryan. 2nd edition. USA: Blackwell Publishing Ltd.,
15-21

Fiction cited from:

1. Fenton J. (1980): A German Requiem: A Poem.
Edinburgh: Salamander
2. Plath S. (1968): Three Women: *A Monologue
for Three Voices*. London: Turret Books

Дефамилиаризация как художественный прием, делающий язык необычным

Зоранян Марина Георгиевна
Грузинский технический университет
Департамент либеральных наук
Ул. Костава №77, 0175, Тбилиси, Грузия
Тел.: 593 783 826
E-mail: marinaziger@gmail.com

Резюме

В статье рассматривается понятие дефамилиаризации в литературной стилистике. Термин «дефамилиаризация» был впервые введен Шкловским, представителем русского формализма. Русский формализм был связан с понятием литературности. Целью движения было изолировать свойства и особенности литературного языка от повседневного нелитературного языка. Для русских формалистов литературность, или различие между литературными и нелитературными текстами, осуществляется через дефамилиаризацию ('отстранение'). Они считали, что целью всякого искусства было сделать незнакомым знакомое, то есть, создать для читателя новый взгляд на тему изучаемого произведения .

Ключевые слова:

дефамилиаризация, русский формализм, ли-

тературная критика, литературность, литературный язык, вынесение на передний план.

დეფამილარიზაცია როგორც ენისთვის უჩვეულობის მიმნიჭებელი მხატვრული ხერხი

მარინა ზორანიანი
საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი
ლიბერალურ მეცნიერებათა დეპარტამენტი
კოსტავას ქ. №77, 0175, თბილისი,
საქართველო
ტელ.: 593 783 826
E-mail: marinaziger@gmail.com

რეზიუმე

სტატიაში განხილულია დეფამილარიზაციის ცნება ლიტერატურულ სტილისტიკაში. ტერმინი "დეფამილარიზაცია" პირველად შემოიტანა რუსული ფორმალიზმის წარმომადგენელმა შკლოვსკიმ. რუსული ფორმალიზმი უკავშირდებოდა ლიტერატურულობის ცნებას. ზემოაღნიშნული მიმდინარეობის მიზანი იყო სალიტერატურო ენის თვისებებისა და მახასიათებლების იზოლირება ყოველდღიური სასაუბრო ენისგან. რუსი ფორმალისტებისათვის ლიტერატურულობა, ან სხვაობა ლიტერატურულ და სასაუბრო ტექსტებს შორის ხორციელდებოდა დეფამილარიზაციის გზით. ისინი თვლიდნენ, რომ ნებისმიერი ხელოვნების მიზანი იყო ნაცნობის გადაქცევა უცნობად, რაშიც იგულისხმებოდა, რომ ნაწარმოების თემის შესახებ საჭირო იყო ახალი შეხედულების შექმნა მკითხველისათვის.

საკვანძო სიტყვები:

დეფამილარიზაცია, რუსული ფორმალიზმი, ლიტერატურული კრიტიკა, ლიტერატურულობა, ლიტერატურული ენა, წინა პლანზე წამოწევა.

სამეტყველო კლიშეთა პოლისემია
/ფრანგული, ესპანური და ქართული ენების მასალაზე/

მარინე კობეშავიძე
თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტი
ჭავჭავაძის გამზ. №36, 0179, თბილისი,
საქართველო
ტელ: 591 222 007
E-mail: mkobeshavidze@yahoo.es

ციური ახვლედიანი
თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტი
ჭავჭავაძის გამზ. №36, 0179, თბილისი,
საქართველო
ტელ. 599 508 607
E-mail: tsiuriakhvlediani@yahoo.com

რეზიუმე

სამეტყველო კლიშეებში, როგორც ენობრივ სპეციფიკურ წარმონაქმნებში, შეინიშნება განსაზღვრული კონსტრუქციებით მსგავსი სემანტიკური ნიშნები. ფრაზეოლოგიურ ერთეულთა და ლინგვისტურად მყარ სიტყვაშეერთებათა მსგავსად კლიშეები ხასიათდება მყარი სტრუქტურით. კონკრეტული ენის კლიშეთა ფონდი ნაწილობრივ ემთხვევა ფრაზეოლოგიურ ფონდს, რომლის ერთეულებიც ხასიათდებიან კომპონენტთა ხელახალი გადააზრებით.

საკვანძო სიტყვები:

სამეტყველო კლიშე, პოლისემია, სინონიმია, ფრაზეოლოგიური ფონდი.

შესავალი

მნიშვნელობის ემოციურობის კრიტერიუმები აერთიანებს სამეტყველო კლიშეებსა და შორისდებულებს. კლიშეებისა და მო-

მიჯნავე ერთეულთა მსგავსი დამთხვევები ეჭვქვეშ აყენებს კლიშეს იდენტიფიკაციას სპეციფიკურ წარმონაქმნთან. სამეტყველო კლიშეების მომიჯნავე კონსტრუქციათა სახით გამოყოფისათვის აუცილებელია სპეციალური, მხოლოდ ასეთი წარმონაქმნებისათვის დამახასიათებელი კრიტერიუმები.

ძირითადი ნაწილი

კლიშეების სპეციფიკურ მახასიათებელთა შორის მკვლევრები მიიჩნევენ მათ კავშირს კონკრეტულ სიტუაციებთან, რომლებშიც აქტუალური ხდება მათი სემანტიკა. კლიშეთა მახასიათებლები ანაბეჭდს ტოვებენ მყარ გამონათქვამთა ისეთ ტრადიციულ ნიშნებზე, როგორებიცაა **პოლისემია** და **სინონიმია**. პოლისემია, ფართო გაგებით გულისხმობს ენობრივი ერთეულის ერთზე მეტ მნიშვნელობას – ორს ან რამდენიმეს. პოლისემიის ანალოგიური მახასიათებლები შეინიშნება კლიშეებშიც, რომლებიც იმავე დროულად, მიეკუთვნებიან სხვადასხვა ფუნქციონალურ-სემანტიკურ ჯგუფებს; მაგ., კლიშე **«Bonjour»** შეიძლება გამოყენებულ იქნას მისალმების ფორმულის სახით და ასევე მანიშნებლად იმისა, რომ ამ სიტყვას (Bonjour ‘გამარჯობა’) მოყვება რაღაც არასასიამოვნო და არასასურველი:

1. მისალმება: **Bonjour, Monsieur le Président...** (‘გამარჯობა, ბატონო პრეზიდენტო’); **Buenas tardes, Señor Presidente!**

2. არასასიამოვნოს და არასასურველის ნიშანი: **Un verre, ça va; trois verres, bonjour les dégâts** (‘ერთი ჭიქა, კარგია; სამი ჭიქა, გამარჯობა, ზარალია’ – სარეკლამო ლოზუნგი).

სამეტყველო კლიშე **«Salut»** ხან მისალმების ფორმულაა, ხან კი – გაოცების, უკ-

მაყოფილების, აღშფოთების მიმანიშნებელია:

1. მისალმების ფორმულა: **Salut, ça va ?**

2. მისალმების ფორმა ესპანურ ენაში :
¡Hola, qué tal !

3. გაოცება, უკმაყოფილება, აღშფოთება: **Salut**, quand tu veux quelque chose, tu m'appelles!

4. გაოცების ფორმა ესპანურ ენაში :
¡Anda ! ¡Vaya ! ¡Qué va ! ¡Qué hay !

კლიშე « **Ça va** » ხან გამოიყენება სამეტყველო ეტიკეტის ფორმულად, რომელიც გამოსატავს მოწონებას, თანხმობას, ხან კი საშორისდებულ სიტყვაა – გაღიზიანების, გულისწყრომის, აღშფოთების აღმნიშვნელი:

1. სამეტყველო ეტიკეტის ფორმულა: Un an **ça va**, dix ans, bonjour les dégâts.

2. გაღიზიანებისა და აღშფოთების გამომხატველი კლიშე: **Ça va!** Ça suffit!

3. სამეტყველო კლიშე «**Bravo**», ესპანურშიც **bravo**, ასევე **genial** შეიძლება იყოს მილოცვის ფორმულა, მაგ. ეპისტოლარულ ჟანრში, ან მას შეიძლება ჰქონდეს ირონიული მნიშვნელობა:

1. მილოცვა: **Bravo!** Mon ami... ესპანურში : ¡Bravo, amigo mio ! ¡Genial !

4. ირონიული მნიშვნელობა: **Bravo!** Quelle idiote tu es..., ესპანურში : ¡Bravo ! ¡Qué idiota eres !

სამეტყველო კლიშე «**Je vous en prie**» შეიძლება გამოხატავდეს თხოვნას ან ნებართვას:

1. თხოვნა: **Je vous en prie**, fermez la porte. ესპანურში : Por favor, pasen. Por favor, sierran la puerta.

2. ნებართვა: - Me permettez-vous de me retirer? - **Je vous en prie!**

ესპანური : ¿Me permiten retirarse ? – Por favor.

ერთი და იგივე კლიშე შეიძლება გამოყენებულ იქნას სხვადასხვა სიტუაციაში; მაგ., «**Bonsoir**» გამოიყენება მისალმებისასაც და დამშვიდობების დროსაც:

1. მისალმება: **Bonsoir**, Monsieur.

2. დამშვიდობება: A bientôt. **Bonsoir**. Merci.

კლიშეთა ხმარება ხშირად და მოკიდებული სიტუაციაზე. სამეტყველო კლიშეების აზრობრივ სტრუქტურებში, კონკრეტულ კონტექსტუალურ პირობებში, წინა პლანზე წამოიწვევს ხან ერთი, ხან მეორე კონოტაცია.

მაგ., სამეტყველო ფორმულა «**A d'autres!**» მიეკუთვნება სხვადასხვა ფუნქციონალურ-სემანტიკურ ჯგუფებს: 1. არასასიკეთო, არახელსაყრელი მსჯელობა, დასკვნა; 2. უარყოფა, უარის თქმა. ამგვარი მაგალითები ხშირია ა. რეისა და ს. შანტროს რედაქციით გამოქვეყნებულ „მეარ სამეტყველო გამონათქვამთა ლექსიკონში“ (Rey A., Chantreau S. «Dictionnaire d'expressions et locutions»). სამეტყველო კლიშემ «**Bon(ben) v'la aut'chose!**» (ფამ.), კონკრეტულ სიტუაციაში, შეიძლება გამოხატოს ან გაკვირვება, გაოცება, ან გულის გატეხა [Rey, Chantreau. გვ. 194]. სამეტყველო სტერეოტიპი «**Sans commentaire!**», ესპანურად «**¡ sin comentario !**», ხასიათდება საპირისპირო მნიშვნელობებით: 1. „სიცხადე, სიაშკარავე“, 2. „უაზრობა, აბსურდულობა“ [Chantreau R. გვ. 224]. მტყველებში კლიშეთა ფუნქციონირების ანალიზი ადასტურებს ემოციური ტიპის სამეტყველო კლიშეთა კონტექსტუალური პოლისემიის შესახებ თეზისის სიცხადეს, სიაშკარავეს.

სამეტყველო კლიშემ «**Mon Dieu!**», ესპანურად «**¡Dios mio ! ¡Madre mia !**» შეიძლება აღნიშნოს სხვადასხვა სიტუაციები და გამოხატოს შემდეგი ემოციები: აღფრთოვანება, შიში, გაკვირვება, გულის გატეხა და სხვ.

აღფრთოვანება: **Cette fille a un corps de déesse, mon Dieu!** ესპანურად : **¡Este niño es un angelito, madre mia !**

შიში: **Oh, mon Dieu ! faites que ce ne soit pas lui!** ესპანურად : « **¡Dios mio, que susto !** »

1. გაკვირვება: **Oh, mon Dieu!** On va manger là-dedans? ესპანურად : «**¡Oh, madre mía, qué lo hubiera pensado?!**

ანალოგიურად ვლინდება კლიშეების «**Bon sang!**», «**Bon Dieu**», «**Tu parles**», «**Pas possible!**», ესპანურად : «**¡qué diablos!**», «**¡Dios mio!** ;**Madre mia!**» «**¡será posible!** მნიშვნელობები კონკრეტულ სიტუაციებში.

ის ფაქტი, რომ ემოციური ხასიათის კლიშე პოლისემიურია და მნიშვნელობას იძენს მხოლოდ რეალურ კონტექსტში, შეუძლებელია, რომ კვალს არ ტოვებდეს სხვა სემანტიკურ მახასიათებელთა განსაზღვრაზე, მაგალითად, მოცემული ჯგუფის სამეტყველო კლიშეთა სინონიმიაზე; შემდეგ მაგალითში, სინტაქსური და ლექსიკური კონსტრუქციების მიხედვით განსხვავებული კლიშეები შეიძლება განვიხილოთ როგორც სინონიმურები: «**¡Ca va! ¡Ca suffit! J'avance plus d'un pas! ... Des clous! Je me ravisse! Je gaffe! ...**» (L.-F. Céline, *Mort à crédit*, Livre de poche, გვ. 224). გამოყოფილი სამეტყველო კლიშეები მიიჩნევა კონტექსტუალურ სინონიმებად, რადგან ისინი გამოხატავენ მოლაპარაკის უკმაყოფილებასა და გულისწყრომას; თუმცა ისინი სინონიმებს წარმოადგენენ მხოლოდ მოცემულ სიტუაციაში. ფორმულა «**¡Ca suffit!**» ესპანურში გვხვდება მსგავსი ფორმულა «**¡basta!**», ჩვეულებრივ, იხმარება მნიშვნელობით «საკმარისია». კლიშე «**Des clous!**», «**¡Espera sentado!** უმეტეს შემთხვევაში, გამოხატავს უარყოფით რეაქციას რაიმე თხოვნაზე, კატეგორიულ უარს. როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, «**¡Ca va!**», ესპანურად «**¡qué va!**» ერთ-ერთი მნიშვნელობით, აღნიშნავს გაღიზიანებას, გულისწყრომას, აღშფოთებას.

არსებობს კიდევ კომუნიკაციური ხასიათის სამეტყველო კლიშეთა პოლისემიის ერთი ქვესახეობა. განსაზღვრული ფუნქციურ-სემანტიკური ჯგუფის კლიშეს სამეტყველო აქტში ემატება ახალი კონოტაციური მნიშვნელობა; ამასთანავე, თავდაპირველი მნიშვნელობა უცვლელად შენარჩუნებულია. მაგალითად, კლიშე-შეკითხვებს, რომლებიც ხასიათდებიან ინფორმაციული ფუნქციით,

შეუძლიათ შეიძინონ ემოციურ-სტილისტიკური მარკირება: – Tu penses pouvoir l'arrêter? – **Et puis après?** ესპანურად მსგავსი კლიშეა «**¡qué más da ! ¿qué le vamos a hacer ?** ამ მაგალითში შეკითხვა-შეტყობინება იძენს ეჭვის, ყოყმანის ელფერს.

Pourquoi pas? Pour que les Français puissent voir comment ça se passe; ამ მაგალითში შეტყობინებისა და დამოწმების კლიშე «**Pourquoi pas?**», ესპანურად «**¿por que no ?** იძენს გაოცების კონოტაციას.

ფრანგულ ენაში ფართოდ გავრცელებული კლიშე «**Pardon**», ესპანურად კი – «**perdón**» იხმარება იმ შემთხვევაშიც, როდესაც მოსაუბრემ კარგად ვერ გაიგონა, ან ვერ გაიგო თანამოსაუბრის ნათქვამი და ცდილობს გაიგოს წინა რეპლიკის არსი.

სამეტყველო კლიშე «**Eh bien**», ესპანური სამეტყველო კლიშე «**ahora bien**» ასრულებს ფატიკურ ფუნქციას, გამოიყენება რა კონტაქტის დასამყარებლად და მსმენელის ყურადღების მისაქცევად: – **Eh bien**, mon jeune ami! «**¡Ahora bien, amigo mio**» (ესპ.). თუმცა, ამ სამეტყველო სტერეოტიპს შეუძლია მიიღოს დამატებითი ემოციური მნიშვნელობაც, მაგ., ირონიული კონოტაცია (უკმაყოფილების, სარკაზმის და ა. შ.).

მსმენელის ყურადღების მობილიზაციისათვის გამოიყენება სამეტყველო კლიშე –« **Ecoute** », ესპანური « **escucha** », რომელიც ასევე ემსახურება თანამოსაუბრისათვის სათქმელის შეწყვეტას.

სასაუბრო ფორმულა «**Bonne nuit!**», ესპანური ფორმულა «**¡Buenas noches !**» რომელიც ასრულებს ფატიკურ ფუნქციას და კონტაქტის შეწყვეტასაც, შეიძლება იხმარებოდეს ირონიული მნიშვნელობითაც:

Il leur fit un petit signe et ajouta avec une certaine ironie: – **Bonne nuit!**

Quería explicarte lo que pasó anoche : **¡Buenas noches !**

დასკვნა

ამგვარად, მეტყველებაში კლიშეს ფუნქციონირების ანალიზი საშუალებას იძლევა გამოვყოთ კლიშეთა პოლისემიის ზოგიერთი შემთხვევა. ემოციური ტიპის ერთმა და იგივე სამეტყველო კლიშემ შეიძლება აღნიშნოს სხვადასხვა კომუნიკაციური სიტუაციები. კონტექსტუალური პოლისემია ვლინდება იმ შემთხვევაშიც, როდესაც კლიშეს ემატება ისეთი სხვადასხვა ემოციური კონტაქტები, რომელთაც არ გააჩნიათ კონტექსტიდან გამომდინარე ემოციური მნიშვნელობა. სამეტყველო კლიშეთა პოლისემიის კონტექსტუალური ხასიათი ავლენს კლიშეთა სინონიმისა, რომლის განსაზღვრისათვის აუცილებელია მყარი კომპლექსის მნიშვნელობის დადგენა სამეტყველო აქტში. სამეტყველო კლიშეს სემანტიკა ღიაა, ვიდრე არ მოხდება მოცემული მყარი წარმონაქმნის აქტუალიზაცია მეტყველებაში.

ლიტერატურა

1. Rey A., Chantreau S. (2003): Dictionnaire d'expressions et locutions. Paris
2. Alba de Diego V., Sánchez Lobato J. (1980): Tratamiento y juventus en la lengua hablada, Aspectos Sociolingüísticos//Boletín de la Real Academia Española. Madrid
3. <http://www.rae.es/diccionario-panhispanico-de-dudas/locuciones>
4. Briz A. (2005): El español coloquial : situación y uso. Arco /Libros. Madrid

Polysemy of the Verbal Cliches

Marine Kobeshavidze
Tbilisi State University
Humanitarian science faculty
36, Chavchavadze ave., 0179, Tbilisi, Georgia
Tel.: 591 222 007
E-mail: mkobeshavidze@yahoo.es

Tsiuri Akhvlediani
Tbilisi State University
Humanitarian science faculty
36, Chavchavadze ave., 0179, Tbilisi, Georgia
Tel.: 599 508 607
E-mail: tsiuriakhvlediani@yahoo.com

Abstract

Verbal cliches, as in the lingual specific phenomena and detected with the special constructions like semantic signes. Cliches are characterized by the durable structure, which is similar to phraseological units and by linguistically strong word combinations. The fund for the cliché of concrete language partially coincides with the phraseological fund and its units are characterized by the new reconsideration of components.

Keywords:

Verbal cliché, polysemy, synonymy, phraseological fund.

Полисемия речевых клише

Кобешавидзе Маринэ Валериевна
Тбилисский государственный университет
Факультет гуманитарных наук
пр. И. Чавчавадзе №36, 0179, Тбилиси, Грузия
Тел.: 591 222 007
E-mail: mkobeshavidze@yahoo.es

Ахвледiani Циური Александровна
Тбилисский государственный университет
Факультет гуманитарных наук
Пр. И. Чавчавадзе №36, 0179, Тбилиси, Грузия
Тел.: 599 508 607
E-mail: tsiuriakhvlediani@yahoo.com

Резюме

В речевых клише, как в языковых специфических явлениях, наблюдаются определенными

конструкциями, похожие семантические знаки. Клише характеризуются прочной структурой, подобной фразеологическим единицам и лингвистически прочным словосочетаниям. Фонд клише конкретного языка частично совпадает с фразеологическим фондом, единицы которого

характеризуются новым переосмыслением компонентов.

Ключевые слова:

речевое клише, полисемия, синонимия, фразеологический фонд.

ესპანური ლექსიკოგრაფიის განვითარების ძირითადი ეტაპები

მარინე კობეშავიძე

თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტი
ჭავჭავაძის გამზ. №36, 0179, თბილისი,
საქართველო

ტელ: 591 222 007

E-mail: mkobeshavidze@yahoo.es

ნინო ჭრიკიშვილი

თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტი
ჭავჭავაძის გამზ. №36, 0179, თბილისი,
საქართველო

ტელ: 598 165 756

E-mail: nchrikishvili@yahoo.com

რეზიუმე

ლექსიკონების შედგენა და შემდგომში მათი კვლევა ნებისმიერი ენისათვის მნიშვნელოვან საკითხს წარმოადგენს. ამ მხრივ, გამონაკლისი არც ესპანური ენაა, წარმოადგენს, რომლის ლექსიკონებიც დიდი თემატური მრავალფეროვნებით გამოირჩევა. სწორედ ესპანურენოვანი ლექსიკონების თემატურ მრავალფეროვნებას ეხება წინამდებარე სტატია, სადაც ქრონოლოგიურად განხილულია სხვადასხვა საუკუნეებით დათარიღებული ლექსიკონები და გაანალიზებულია ისეთი მნიშვნელოვანი საკითხები, როგორცაა: ლექსიკონების აგებულება, შინაარსობრივი მხარე, მათი ზოგადი ღირებულება და ა.შ.

საკვანძო სიტყვები:

ლექსიკოგრაფია, მონო- და ბილინგვური ლექსიკონები, ეტიმოლოგიური და ილუსტრირებული ლექსიკონები, ესპანეთის სამეფო აკადემია.

შესავალი

რამდენიმე საუკუნეს ითვლის ესპანურენოვანი ლექსიკონების ისტორია და იგი წარმოდგენილია ლექსიკონების საკმაოდ ფართო სპექტრით. პირენეის ნახევარკუნძულზე პირველი ლექსიკოგრაფიული ჩანაწერები ჯერ კიდევ X საუკუნეში ჩნდება, ხოლო XV საუკუნის ბოლოდან იწყება მნიშვნელოვანი ბილინგვური (მოგვიანებით კი მონოლინგვური) ნაშრომების შექმნა.

ესპანურ ლექსიკოგრაფიის განვითარებაში დიდი წვლილი შეიტანა ესპანეთის სამეფო აკადემიამ, რომლის ნაშრომებიც უმნიშვნელოვანესია ესპანური ენის ლექსიკონებს შორის. ერთენოვანი და ორენოვანი ლექსიკონების გარდა, უნდა აღინიშნოს ბოლო წლებში განსაკუთრებით აქტიური ესპანური ენის ეტიმოლოგიური და ილუსტრირებული ლექსიკონები.

ძირითადი ნაწილი

პირენეის ნახევარკუნძულზე ლექსიკონების პირველი ნიშნები ჯერ კიდევ X საუკუნეში, ლა რიოხას პროვინციაში ჩაწერილ ემილიანურ გლოსებში ჩნდება. ლათინური ხელნაწერის სხვადასხვა რთულად გასაგებ მონაკვეთზე გაკეთებული გლოსები (მონასტრის ბერ-მონაზნების მიერ) არაერთი კუთხით არის საინტერესო. ემილიანური გლოსები ითვლება ესპანურ რომანსეზე შესრულებულ პირველ წარწერებად, რომლებიც უმნიშვნელოვანეს გრამატიკულ და ლექსიკურ ცნობებს გვაწვდიან შუა საუკუნეების ესპანური ენის შესახებ.

XV საუკუნის ესპანეთში ერთ-ერთი ყველაზე გამორჩეული ფიგურაა ანტონიო დე ნებრიხა, რომელსაც დიდი წვლილი მიუძღვის ესპანური ენის ფორმირებაში. სწორედ მის სახელს უკავშირდება ესპანური ენის პირველი გრამატიკის („Gramática castella-

na“, 1492 წ.) შექმნა და ლათინურ-ესპანური („Diccionario latino-español“, 1492 წ.) და ესპანურ-ლათინური („Vocabulario español-latino“, 1495 წ.) ლექსიკონების შედგენა. ნებრისას ნაშრომებით დაწვებული ბილინგვური ლექსიკონების ისტორია გაგრძელდა ისეთი ცნობილი ორენოვანი ლექსიკონების შექმნით, როგორცაა: არაბულ-ესპანური („Vocabulario árabe en letra castellana“, Pedro de Alcalá, 1505 წ.), ტოსკანურ-კასტილიური („Vocabulario de las dos lenguas, toscana y castellana“, Cristóbal de las Casas, 1570 წ.), ესპანურ-ინგლისური („A dictionarie in spanish and english“, John Minshew, 1599 წ.) და ფრანგულ-ესპანური („Tesoro de las lenguas francesa y española“, Cesar Oudin, 1607 წ.) ლექსიკონები.

ესპანური ლექსიკოგრაფიის ფუნდამენტურ ნაშრომად ითვლება სებასტიან დე კოვარუბიასის პირველი მონოლინგვური ლექსიკონი “ესპანური ენის საგანძური“ („Tesoro de la lengua española“, 1611 წ.). სებასტიან დე კოვარუბიასის აღნიშნული ლექსიკონი არაერთი კუთხით არის საინტერესო. ნაშრომი მოიცავს 11 000 დამოუკიდებელ ერთეულს არქაიზმებისა და დიალექტიზმების ჩათვლით და ახასიათებს როგორც ორთოგრაფიული არასტაბილურობა, ისე სიტყვების არაანბანური თანმიმდევრობით განლაგება. ლექსიკონში შეტანილი თითოეული სიტყვა წარმოდგენილია განმარტებით ესპანურ ენაზევე, შესაძლო ეტიმოლოგიით და კონკრეტული სიტყვის ფუძიდან მომდინარე სხვადასხვა ლექსიკური ერთეულით (ხშირად მოცემულია განმარტებული სიტყვის შემცველი ანდაზები და ფრაზეოლოგიზმები), მაგალითად: ზმნა nadar-თან ‘ცურვა’ მოცემულია ლათინური ძირი, დეფინიცია და ამავე ფუძიდან წარმოებული ერთი სიტყვა - nadador ‘მოცურავე’, რომელსაც ავტორი ორი მნიშვნელობის მქონე ლექსიკურ ერთეულად მოიხსენიებს: 1) el que sabe nadar ‘ის, ვინც იცის ცურვა’; 2) el que enseña a nadar ‘ის, ვინც ასწავლის ცურვას’.

ესპანურ ფილოლოგიაში არაერთი მნიშვნელოვანი მოვლენა უკავშირდება გონსალო კორეასის სახელს. სწორედ მის სახელთან ასოცირდება XVII საუკუნის ესპანურ ენაში ორთოგრაფიული რეფორმის გატარების მცდელობა. მან წინა პლანზე წამოწია ანტონიო დე ნებრისას XV საუკუნეში გაქდერებული ფრაზა („Gramática castellana“, ორთოგრაფიული ნაწილი, 1492 წ.), რომ ყველა ბგერას მხოლოდ ერთი გრაფიკული გამოსახულება უნდა ჰქონდეს. მან შეადგინა ორი უმნიშვნელოვანესი ნაშრომი. ამასთან, გონსალო კორეასი მუშაობდა ანდაზების ლექსიკონზე “Vocabulario de refranes y frases proverbiales“, რომელიც 1627 წელს დაასრულა და ითვლება ესპანური პარემიოლოგიის ნამდვილ შედეგად. ლექსიკონი, რომელიც 25 000 ერთეულს მოიცავს, ინფორმაციას გვაწვდის XVII საუკუნის ორთოგრაფიისა და სხვადასხვა ფონეტიკური მახასიათებლების შესახებ. რაც შეეხება თემატიკას, მასში შეტანილია ანდაზები ისეთ თემებზე, როგორცაა: სამეფო კარი, სამღვდელეობა, გლეხები, ქურდები, ქორწინება, ოჯახი, ფარისევლობა, სიკეთე, ბოროტება და ა.შ. ყურადღებაა გამახვილებული სხვადასხვა რეგიონისათვის დამახასიათებელ წეს-ჩვეულებებზე:

Al Rrei i al rrió nunca lo tengas por vezino porque si se enoxa todo lo dexa barrido.

‘არასოდეს იყოლიო მეზობლად მეფე და მდინარე, რადგან თუ განრისხდნენ, ყველაფერს გაანადგურებენ’

Akella es bien kasada ke ni tiene suegra ni kuñada.

‘მხოლოდ ის არის კარგ ქორწინებაში, ვისაც არ ჰყავს დედამთილი და მული’

არანაკლებ საინტერესოა XVIII საუკუნით დათარიღებული ლექსიკონები, რომლებიც ორ ძირითად კატეგორიად იყოფა: ესპანეთის სამეფო აკადემიის მიერ შექმნილი ლექსიკონები (მათ შორის: „Diccionario de Autoridades“, 1726-39 წწ.) და აკადემიის მონაწი-

ლეობის გარეშე შედგენილი ლექსიკონები (მათ შორის: „Diccionario castellano con las voces de ciencias y artes“, Esteban de Terreros, 1787 წ.)

ესპანეთის სამეფო აკადემია 1713 წელს დაარსდა და მისი მიზანი იყო ესპანური ენის სრულყოფილი განმარტებითი ლექსიკონის (როგორც ამბობენ „el más copioso que pudiera hacerse“) შექმნა, რომელიც კოვარუბიასის ნაშრომზე დაყრდნობით იქნებოდა შემუშავებული. აკადემიაში გაწვევრიანებულმა მეცნიერებმა მალევე მიაღწიეს მიზანს და გამოაქვეყნეს „Diccionario de Autoridades“-ის ექვსტომეული. აღსანიშნავია, რომ ლექსიკონი აკადემიამ მიუძღვნა ესპანეთის მეფე ფელიპე V-ს, რაც კარგად ჩანს პირველი ტომის პირველივე გვერდზე, სადაც ვკითხულობთ შემდეგ ფრაზას: „Diccionario de la lengua castellana, en que se explica el verdadero sentido de las voces, su naturaleza y calidad, con las frases o modos de hablar, los proverbios o refranes, y otras cosas convenientes al uso de la lengua, dedicado al rey nuestro señor Don Phelipe V (que Dios guarde) a cuyas reales expensas se hace esta obra“ (ქართულად: „კასტილიური ენის ლექსიკონი, სადაც სხვადასხვა ფრაზებითა და სხვადასხვა გზით ახსნილია სიტყვის ნამდვილი მნიშვნელობა, მათი ბუნება და ხარისხი, ანდაზები და ენის გამოყენებასთან დაკავშირებული სხვა საკითხები, ეძღვნება ჩვენს მეფეს – დონ ფელიპე V-ს (უფალმა დაიფაროს), რომლის სამეფო ხარჯებითაც იქმნება ეს ნაშრომი“).

როგორც უკვე აღვნიშნეთ, ლექსიკონის შემქმნელების მიზანი იყო, რაც შეიძლება სრულყოფილი ნაშრომი შეექმნათ, ამიტომ ნაშრომში შეტანილი ერთეულების უმრავლესობა არის შემდეგი ინფორმაციის მატარებელი: რიცხვი, სქესი, დეფინიცია, ცნობები სიტყვის წარმომავლობის შესახებ და აკადემიის კომენტარი სიტყვის მართებულად გამოყენების შესახებ, რომელიც ხშირ შემთხვევაში რომელიმე ლიტერატურული ნაწარმოებიდან ან სხვა სახის ნაშრომიდან

მოყვანილ მაგალითზე არის აგებული.

ამავე პერიოდში მოღვაწეობდა ცნობილი ესპანელი ლექსიკოგრაფი ესტებან დე ტერეროსი, რომელმაც 1787 წელს დაასრულა მუშაობა ლექსიკონზე შემდეგი სახელწოდებით: „Diccionario castellano con las voces de ciencias y artes“. აღნიშნული ლექსიკონი ორიენტირებულია RAE-ს ლექსიკონში მცირე დოზით შეტანილ სამეცნიერო ტერმინოლოგიაზე, რომელიც აღებულია შემდეგი სფეროებიდან: მედიცინა, სამართალი, ხელოვნება, სოფლის მეურნეობა და ა.შ.

არცთუ ისე ნაყოფიერი იყო ესპანური ენის ლექსიკოგრაფიისათვის XIX საუკუნე, რადგან ამ პერიოდში ძირითადად ესპანეთის სამეფო აკადემიის მიერ შედგენილი ლექსიკონების რედაქტირება ფიქსირდება. რაც შეეხება XX საუკუნეს, ჩნდება ილუსტრირებული („Diccionario manual e ilustrado de la lengua española“, RAE, 1927 წ.), ეტიმოლოგიური („Diccionario crítico etimológico castellano e hispánico“, Corominas, Pascual, 1954 წ.) ლექსიკონები და იქმნება ესპანური ენის უახლესი განმარტებითი ლექსიკონი („Diccionario de uso del español“, María Moliner, 1966-67 წწ.).

როგორც აღვარეს დე მირანდა ამბობს, ჯერ კიდევ XIX საუკუნეში გაჩნდა ილუსტრირებული ლექსიკონის შედგენის იდეა. თუმცა, ვერ მოხერხდა მისი განხორციელება. სამეფო აკადემიის წევრებმა ლექსიკონზე სერიოზული მუშაობა მხოლოდ 1912 წლიდან დაიწყეს, მას შემდეგ, რაც გამოიცა იდენტური დანიშნულების ფრანგული ლექსიკონი, რომელიც ერთგვარ ნიმუშად გამოიყენეს.

ესპანური ენის ეტიმოლოგიის კვლევა კორომინასის სახელთან ასოცირდება, რადგან სწორედ მან შექმნა ესპანური ენის პირველი ეტიმოლოგიური ლექსიკონი „Diccionario crítico etimológico castellano e hispánico“ (1954 წ.). როგორც ვხედავთ, ნაშრომის დასახელებაში ფიგურირებს ტერმინები „castellano“ და „hispánico“. ტერმინი „castellano“,

რომელიც ითარგმნება როგორც კასტილიური, გულისხმობს ესპანურ ენას, ტერმინი „hispanico“ კი მიუთითებს იმაზე, რომ ლექსიკონში საინტერესო პარალელებია გავლენიანი ესპანურ, იგივე კასტილიურ ენასა და პირენეის ნახევარკუნძულზე გავრცელებულ სხვა ენებსა და დიალექტებს შორის. ლექსიკონი, რომელიც ექვსი ტომისგან შედგება, მოიცავს უმდიდრეს მასალას ამა თუ იმ სიტყვის წარმომავლობის შესახებ. სწორედ აღნიშნულის გამო უწოდეს კორომინასის ნაშრომს „ლინგვისტური ერუდიციის საგანძური“ (ესპ. un tesoro de erudición lingüística). აღსანიშნავია, რომ ავტორი არ გვთავაზობს სიტყვის მშრალ ეტიმოლოგიას, იგი ახალბეებს სხვადასხვა მოსაზრებას და მოჰყავს სიტყვის წარმომავლობის ყველა შესაძლო ვერსია, რაც ნაშრომს კიდევ უფრო მრავალფეროვანს ხდის.

კორომინასის ლექსიკონში შეტანილია თითქმის ყველა სიტყვა, რაც ესპანეთის სამეფო აკადემიის ლექსიკონში ფიქსირდება. ლექსიკონში არ არის შეტანილი საკუთარი სახელები და ეთნიკურობის აღმნიშვნელი ზედსართავი სახელები, არც ჟარგონები და ნეოლოგიზმები. ლექსიკონში დაფიქსირებული თითოეული ერთეული დახასიათებულია შემდეგი თანამიმდევრობით: დეფინიცია, ეტიმოლოგია, სიტყვის გამოყენების პირველი დამოწმებული წყარო და იმავე ფუძის სიტყვების ჩამონათვალი, მაგალითად: ესპ. cautivo ნიშნავს preso-ს და მომდინარეობს ლათ. captivus-იდან (რომელიც, თავის მხრივ, ლათ. capere-დან მოდის), პირველად ჩნდება XIII საუკუნის ჩანაწერებში, ამავე ფუძის სიტყვებია: cautivar ‘დატყვევება’, cautiverio ‘ტყვეობა’ და ა.შ.

ყველაზე ამბიციური ინოვაციის მცდელობა უწოდა მანუელ სეკომ მარია მოლინერის ლექსიკონს „Diccionario de uso del español“. მოლინერის ნაშრომი არაერთი კუთხით არის საინტერესო, რადგან თითოეული ერთეული დახასიათებულია სხვადასხვა ნიშნით.

განმარტების და სიტყვის წარმომავლობის გარდა, თითოეული სიტყვა მოიცავს სინონიმების და გამოთქმების მთელ რიგ ჩამონათვალს (ამასთანავე, მოყვანილია ერთი ფუძიდან მიღებული სხვა სიტყვების ჩამონათვალიც). ხშირია ისეთი ტერმინები, რომლებიც ესპანეთის სამეფო აკადემიის ლექსიკონში არ არის შეტანილი (მაგ.: cibernética). ლექსიკონში დაფიქსირებულ ზმნებს თან ერთვის გრამატიკული დანართიც, რომელიც მათი სხვადასხვა დროში უღლების ფორმებით არის წარმოდგენილი.

განსაკუთრებით უნდა აღინიშნოს ესპანურ-ქართული და ქართულ-ესპანური ლექსიკონების საკითხი. ამ ეტაპზე მხოლოდ ერთი ესპანურ-ქართული (ასევე, ქართულ-ესპანური) ლექსიკონი არსებობს (Diccionario español-georgiano, ირაკლი ვახვახიშვილი, 2002 წ.), რომელიც არ შეიძლება ჩაითვალოს სრულყოფილად, რადგან ლექსიკონში შეტანილია მხოლოდ 22 000 სიტყვა და შეიძლება ითქვას, არის ბევრი უზუსტობა.

ლექსიკონის აგებულება, ერთი მხრივ, საინტერესოა, რადგან თითოეულ ერთეულთან მითითებულია გრამატიკული კატეგორია (ზმნის შემთხვევაში აღნიშნულია ზმნა გარდაუვალია თუ გარდამავალი, არსებითი სახელის შემთხვევაში კი მითითებულია სქესი), ზოგჯერ ჩნდება გამოთქმებიც. თუმცა, ლექსიკონში არ არის შეტანილი სალაპარაკო ესპანურში ფართოდ გამოყენებული ლექსიკა (მაგ.: currar იგივე trabajar ‘მუშაობა’) და ისეთი სიტყვები, რომლებიც აღნიშნული მოცულობის ნაშრომში აუცილებლად უნდა ფიქსირდებოდეს, არც პოლისემანტიკური სიტყვების დეფინიციაა სრულად წარმოდგენილი, მაგალითად: comer ‘ჭამა’; საერთოდ არ არის განხილული comer-ის უკუქცევითი ფორმა comerse, რომელიც ასევე პოლისემანტიკური მნიშვნელობისაა.

Comer:

1. ჭამა, საკვების მიღება: Hoy comemos en casa ‘დღეს ვჭამთ სახლში’.

2. სამაგიდო თამაშებში მეტოქის ფიგურის მოკვლა: Le comí el alfil 'კუ მოვუკალი'.

3. მწერის კვება: En verano me comen los mosquitos 'ზაფხულში კოლოები მჭამენ, მკბენენ'.

Comerse:

1. ასობის, მარცვლების, სიტყვების გადაყლაპვა: Habla tan rápido que se come las palabras 'ისე სწრაფად ლაპარაკობს, რომ სიტყვებს ყლაპავს'.

2. ხარჯვა (ფულისა): Juan se ha comido los ahorros en un mes 'ხუანმა მთელი დანაზოგი ერთ თვეში დახარჯა, გაანიავა'.

ჩამოთვლილი დეფინიციებიდან ლექსიკონში მხოლოდ პირველი ფიქსირდება. რაც შეეხება უზუსტობებს განმარტებებში, მაგ.: cresta ვახვახიშვილის ლექსიკონში ითარგმნება როგორც 'ცარცი', მაშინ როცა ესპანეთის სამეფო აკადემიის ლექსიკონში აღნიშნულ სიტყვას აქვს შემდეგი მნიშვნელობები: ბიბილო (ფრინველის), თხემი (მთის), ტალღის ქაფით დაფარული ნაწილი.

დასკვნა

როგორც ვხედავთ, ესპანური ენის ლექსიკოგრაფიის ისტორია საკმაოდ მრავალფეროვანია და რამდენიმე საუკუნეს ითვლის. მისთვის დამახასიათებელია არაერთი საინტერესო მონოლინგუური და ბილინგუური ლექსიკონი, რომელიც ამა თუ იმ კონკრეტული პერიოდის ესპანური ენის ძირითადი მახასიათებლების მონახაზზეა აგებული.

ბუნებრივია, რომ განსაკუთრებულ ყურადღებას იპყრობს ესპანურ-ქართული ლექსიკონის საკითხი. ამ ეტაპზე არსებული ერთადერთი, არცთუ ისე დიდი მოცულობის ესპანურ-ქართული ლექსიკონი არაერთ ხარვეზს შეიცავს, რაც კიდევ ერთხელ წარმოაჩენს ამ ტიპის ლექსიკონის სხვა მასშტაბებითა და სხვა ხარისხით შედგენის

აუცილებლობას. აღნიშნულ საკითხს ემატება სტუდენტების (და არა მარტო სტუდენტების) ესპანური ენისადმი მზარდი ინტერესიც, რაც იმედს გვიტოვებს, რომ აღნიშნული საკითხი სათანადო დონეზე გადაწყდება უახლოეს მომავალში.

ლიტერატურა

1. Anglada Arboix E. (2005): Lexicografía española, Universitat de Barcelona. Barcelona
2. Bajo Pérez E. (2000): Los diccionarios, introducción a la lexicografía del español. Gijón
3. Medina Guerra A. M. (2003): Lexicografía española. Ariel. Barcelona
4. Seco M. (1987): Estudios de lexicografía española., Paraninfo. Madrid
5. ვახვახიშვილი ი. (2002): ესპანურ-ქართული ლექსიკონი. თბილისი
6. www.rae.es

The Main Stages of the Development of Spanish Lexicography

Marine Kobeshavidze

Tbilisi State University

Humanitarian science faculty

36, Chavchavadze ave., 0179, Tbilisi, Georgia

Tel.: 591 222 007

E-mail: mkobeshavidze@yahoo.es

Nino Chrikishvili

Tbilisi State University

Humanitarian science faculty

36, Chavchavadze ave., 0179, Tbilisi, Georgia

Tel.: 598 165 756

E-mail: nchrikishvili@yahoo.com

Abstract

Compiling dictionaries and later their study is significant for any language. Spanish language whose dictionaries represent great thematic diversity is not

an exception. The present paper deals with the thematic diversity of Spanish dictionaries. We've discussed the dictionaries of different centuries chronologically and analyzed the issues like: the structure of dictionaries, their contents, general values etc.

Keywords:

lexicography, monolingual and bilingual dictionaries, etymological and illustrated dictionaries, Spain's royal academy

**Основные этапы развития
испанской лексикографии**

*Кобешавидзе Маринэ Валериевна
Тбилисский государственный университет
Факультет гуманитарных наук
пр. И. Чавчавадзе №36, 0179, Тбилиси, Грузия
Тел.: 591 222 007
E-mail: mkobeshavidze@yahoo.es*

*Чрикшвили Нино Гелаевна
Тбилисский государственный университет
Факультет гуманитарных наук
Пр. И. Чавчавадзе №36, 0179, Тбилиси, Грузия
Тел.: 598 165 756
E-mail: nchrikishvili@yahoo.com*

Резюме

Составление словарей и в дальнейшем их исследование является главным вопросом для любого языка. Испанский язык не является исключением, словари которого выделяются многогранной тематикой. Статья посвящена этому вопросу, в которой хронологично рассмотрены словари разных веков и проанализированы такие основные вопросы, как: структуры словарей, их содержание, общие ценности и т. п.

Ключевые слова:

Лексикография, монолингвальные и билингвальные словари, этимологические и иллюстрированные словари, Испанская Королевская Академия.

კოგნიცია, კოგნიტური მეცნიერება და კოგნიტური ლინგვისტიკა

თამარ შარაშენიძე

საქართველოს უნივერსიტეტი

ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა დეპარტამენტი

კოსტავას ქ. №77ა, 0179, თბილისი,

საქართველო

ტელ: 599 110 668

E-mail: tamunakvernadz@yahoo.com

რეზიუმე

კოგნიტური ლინგვისტიკა ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი მეცნიერებაა, რომელიც ვითარდება კოგნიტური მეცნიერების ფარგლებში. დღეისათვის კოგნიტური მეცნიერება წარმოდგენილია ერთმანეთისაგან ფრიად განსხვავებული სკოლების სახით. თუმცა უნდა აღინიშნოს, რომ ამ სკოლებს აერთიანებს ენობრივი ფაქტებისა და ენობრივი კატეგორიების ფსიქოლოგიური ახსნისაკენ, ენობრივი ფორმების მათ მენტალურ რეპრეზენტაციებთან დაკავშირებისაკენ სწრაფვა.

კოგნიტურმა ლინგვისტიკამ განსაკუთრებული ადგილი დაიკავა თანამედროვე ლინგვისტიკის კონცეფციითა პარადიგმაში. კოგნიტური ლინგვისტიკა შეისწავლის ენას, როგორც კოგნიტურ მექანიზმს, რომელიც მნიშვნელოვან როლს ასრულებს ინფორმაციის კოდირებასა და ტრანსფორმირებაში (ეგანსი, ვიგოტსკი, ლენგეკერი). კოგნიტურ ლინგვისტიკაში იკვეთება ენისა და აზროვნების რთულ მიმართებათა კვლევის ჰორიზონტი, კერძოდ, ისეთი თემები, როგორცაა: ენა და აზროვნება, ადამიანის როლი ენაში და ენის როლი ადამიანის განვითარების პროცესში.

საკვანძო სიტყვები:

კოგნიცია, კოგნიტური ლინგვისტიკა, ინფორმაციის კოდირება, კონცეპტუალიზმი, ინფორ-

მაციის ნაკადის სეგმენტაცია.

შესავალი

კოგნიტური ლინგვისტიკა ყალიბდებოდა XX საუკუნის ბოლოს ორი ათწლეულის განმავლობაში, თუმცა ინფორმაციის აღქმისა და დამუშავების, ენის მეშვეობით ცოდნის მენტალური რეპრეზენტაციის საშუალებათა კვლევის მცდელობა შეიმჩნევა ჯერ კიდევ XIX საუკუნის ენათმეცნიერების პირველ თეორიულ ნაშრომებში.

ძირითადი ნაწილი

ვ. ჰუმბოლდტისეული „ხალხის სულის“ თეორიის განხილვისას, ა. პოტებნია ენის წარმოშობის საკითხს უკავშირებს ენის წინმსწრებ სულიერ ცხოვრებას. განიხილავს რა ენის წარმოშობისა და განვითარების კანონებს, მათ გავლენას ადამიანის სულიერ მოღვაწეობაზე, ა. პოტებნია ენის წარმოშობის საკითხს მიიჩნევს წმინდა ფსიქოლოგიურ საკითხად. პოტებნიას განცობიერებული აქვს, რომ სულიერ მოღვაწეობაში იკვეთება დომინანტური და პერიფერიული ცნებები. სწორედ დომინანტური წარმოდგენები იღებენ მონაწილეობას ახალ იდეათა გენერირებაში. პოტებნია ხედავს ასოციაციებისა და ასოციაციითა შერწყმის როლს წარმოდგენათა გენერირების პროცესში. მისი თვალსაზრისით, ერთდროულად აღქმული, სხვადასხვა წარმოდგენები იკვრება ერთ მთლიანობად – შერწყმისას ორი სხვადასხვა წარმოდგენა აღიქმება როგორც ერთი მთლიანი.

სხვაგვარად რომ ვთქვათ, ა. პოტებნიას შესანიშნავად ესმის ენის როლი ახლის შეცნობის, სამყაროს შესახებ ადამიანის ცოდნის ჩამოყალიბებისა და განვითარების პროცესებში.

გაცილებით უფრო ცხადია კოგნიტური ლინგვისტიკის საგანი ი.ა. ბოდუენ დე კურტენეს შემდეგ გამონათქვამში: „ენობრივი

ცნობიერებიდან შესაძლებელია გამოვლინდეს ყოფიერების ... შესახებ არსებული ენობრივი ცოდნა მთელი თავისი მრავალფეროვნებით“.

სამყაროს შემეცნების პროცესში ენის როლის შესახებ გამოთქმულ მოსაზრებათა მოპოვება შესაძლებელია სხვადასხვა დროის მოაზროვნების ნაშრომებში ანტიკური ხანიდან დღემდე. თუმცა, ლინგვოკოგნიტიურ პრობლემათა ინტენსიური კვლევა დაიწყო მხოლოდ XX საუკუნის ბოლო ათწლეულში.

თანამედროვე კოგნიტიური ლინგვისტიკა მიეკუთვნება იმ მეცნიერებებს, რომლებიც კონკრეტული მეთოდების მეშვეობით იკვლევენ ერთ საერთო საგანს – კოგნიციას.

კუბრიაკოვას თვალსაზრისით, კოგნიტიური მეცნიერება ინტერდისციპლინარულია – იგი ცენტრირებულია ისეთ მეცნიერებებზე, როგორცაა: კოგნიტიური ფსიქოლოგია, კოგნიტიური ლინგვისტიკა, კოგნიციის ფილოსოფიური თეორია, ენის ლოგიკური ანალიზი, ხელოვნური ინტელექტის თეორია, ნეიროფიზიოლოგია, კოგნიტიური ანთროპოლოგია, კოგნიტიური სოციოლოგია და კოგნიტიური ლიტერატურათმცოდნეობა. თითქმის ყველა ჰუმანიტარულ მეცნიერებაში იკვეთება ცალკეული სფერო, რომელიც უკავშირდება კოგნიტიური მიდგომისა და კოგნიტიური ანალიზის გამოყენებას.

თანამედროვე კოგნიტიური ლინგვისტიკის ჩამოყალიბება უკავშირდება ისეთ მეცნიერთა ნაშრომებს, როგორცაა: ჯორჯ ლაკოფი, როლანდ ლანგაკერი, რეი ჯაკენდორფი და სხვები. აღნიშნული მეცნიერების ნაშრომები და კოგნიტიური ლინგვისტიკის პრობლემები დეტალურად არის აღწერილი ს. ე. კუბრიაკოვას ნაშრომებში.

კოგნიტიური ლინგვისტიკის, ისევე როგორც კოგნიტიური მეცნიერების საბოლოო მიზანს წარმოადგენს მონაცემების მოძიება “გონების მოქმედების შესახებ”. ამასთანავე, კოგნიტიური ლინგვისტიკა სხვა კოგნიტიური

მეცნიერებებისგან განსხვავდება საკვლევი მასალით – იგი იკვლევს ცნობიერებას ენის მასალაზე დაყრდნობით.

კოგნიტიურ ლინგვისტიკაში მოდელური კონსტრუქტორის როლს თამაშობს კოგნიტიური სტრუქტურები და პროცესები, იქნება ეს ფრეიმის ტიპის კოგნიტიური მოდელი (მ. მინსკი, ჩ. ფილმორი), იდეალიზირებული კოგნიტიური მოდელი (ჯ. ლაკოფი) ან მენტალური სივრცე (ე. ფოკონიე); სემანტიკურ-გრამატიკული სუპერკატეგორიები (ლ. ტალმი), კომპლექსური მრავალასპექტიანი კონსტრუქცია (ჩ. ფილმორი, პ. კეიმი), კოგნიტიური ოპერაციები (შენკი), ინტელექტუალური სისტემების შესწავლის განსაკუთრებული დონე (ა. ნიუელი). კოგნიტიური ლინგვისტიკა არა მხოლოდ რეალურად არსებობს, არამედ მას ახასიათებს შესასწავლი პრობლემების გამორჩეულად ფართო წრე. მრავალფეროვნებასთან ერთად, კოგნიტიური ლინგვისტიკა განიხილავს პრობლემას ერთიანი მიდგომის ფარგლებში.

თუ კოგნიტიურ ლინგვისტიკას შევხედავთ არა იმ პერსპექტივიდან, საიდანაც იგი წარმოიშვა (აზროვნების, ცნობიერი ქმედებებისა და კოგნიციის შესწავლის სფერო), არამედ ენის ენობრივი დონეების სისტემაში მისი ადგილის პერსპექტივიდან, აღმოჩნდება, რომ იგი დაკავებულია ენის შინაარსობრივი პარამეტრების კვლევით.

აღნიშნული წარმოადგენს კოგნიტიური ლინგვისტიკის, სივრცული სემანტიკისა და ფრეიმის სემანტიკის სფეროებს. იგი იკვლევს კატეგორიასა და კატეგორიზაციას, კონცეპტსა და კონცეპტუალიზაციას, მეტაფორასა და მეტაფორიზაციას, რეფერენციას, სამეტყველო ქმედების ინფორმაციულ ასპექტებს, მენტალურ ენასა და სხვა კატეგორიებს.

კოგნიტიურ ლინგვისტიკას აქვს განვითარების მკაფიო ხაზი. კოგნიტიური იდეები ასოცირდება ნომინაციის სფეროსთან, ენობრივი ფორმის და ენობრივი შინაარსის მიმართების კვლევასთან როგორც სემასიო-

ლოგის, ისე ონომასეოლოგის ჭრილში.

თანამედროვეობის მეცნიერულ პარადოგმათა თავისებურებების ანალიზის შედეგად იკვეთება ლინგვისტიკის ზრდადი ზეგავლენა ფუნდამენტალურ მეცნიერებებზე. დღეს მეცნიერება კონცენტრირებულია იმაზე, რითაც კოგნიტური ლინგვისტიკა განსხვავდება ლინგვისტიკის სხვა სახეობათაგან.

„კოგნიტური თეორია“, რეი ჯექენდორფის აზრით, „წარმოადგენს მენტალური ინფორმაციის კვლევას“, სხვა სიტყვებით, იმ ინფორმაციის კვლევას, რომელიც ინახება ტვინში არსებულ მენტალურ ლექსიკონში და რომელიც, თავის მხრივ, შეადგენს ადამიანის ცნობიერების ბაზას.

კოგნიცია, როგორც სტ. რიდი აღნიშნავს, ჩვეულებრივ, განისაზღვრება როგორც ცოდნის მიღება ან მოპოვება, თუმცა კოგნიცია ასევე გულისხმობს მის გამოყენებასაც და მრავალი პრაქტიკური უნარის ჩამოყალიბებასა და ცოდნის მიღებასაც. როგორც უ. ნეისერი აღნიშნავს, კოგნიცია დაკავშირებულია ყველა პროცესთან, რომელთა შედეგობითაც ხორციელდება სენსორული მონაცემების ტრანსფორმირება, შეკუმშვა და გახსნა, დაზუსტება და განვითარება, შენახვა და გამოყენება [რიდი. 1996: 4]. კოგნიცია არის ცოდნის მანიპულირება და ინფორმაციასთან მუშაობა [Reed St.R. (1996) Cognition. Theory and Application. 4th ed. San Diego: Brooks].

დასკვნა

ა. ანდერსონის თვალსაზრისით, კოგნიტური მეცნიერება მიმართულია ყოველდღიური ცხოვრების კოგნიტური თეორიის შექმნისკენ.

ადამიანის გონებისა და მასში მიმდინარე პროცესების შესწავლისას მეცნიერებმა, უპირველეს ყოვლისა, უნდა დაისახონ მიზნად ადამიანის ფიქრის არსის განსაზღვრა და შეისწავლონ მიერ განხორციელებანი კოგნიცია.

შესაძლებელია კოგნიციის სხვა განსაზღვრებათა განხილვა, თუმცა ვფიქრობთ, რომ წარმოდგენილი ინფორმაცია საკმარისია შემდეგი დასკვნის ფორმულირებისათვის: კოგნიტოლოგები ყოველთვის კონცენტრირდებიან სამყაროს მეცნიერული შეცნობისა და ადამიანის ყოველდღიურ გამოცდილებაზე დაფუძნებულ, მუდმივად მიმდინარე ბუნებრივი კოგნიციის დაპირისპირებაზე. კოგნიტურ მეცნიერებაში სინამდვილის კატეგორიზაციისა და კონცეპტუალიზაციის კვლევა, უპირველეს ყოვლისა, ეხება სწორედ ადამიანის ჩვეულ საქციელსა და აკუმულირებულ გამოცდილებას. ენა კი ასახავს კოგნიციის, როგორც პროცესის შედეგებს, რომელიც, თავის მხრივ, ორიენტირებულია ადამიანის გარემოსთან შეგუების, ადამიანის გადარჩენის პრაქტიკული ამოცანის ამოხსნაზე, უშუალო აღქმის მონაცემების კვალიფიკაციასა და ინფორმაციის ნაკადის სეგმენტაციაზე.

ლიტერატურა

1. Фрумкина Р.М. (1996): „Теории среднего уровня“ в современной лингвистике // Вопросы языкознания №2
2. Касевич В. Б. (1998): О когнитивной лингвистике // Общее языкознание и теория грамматики. Материалы чтений, посвященных 90-летию со дня рождения С.Д. Кацнельсона. - СПб: Наука
3. Schwarz M. (1995): Kognitivismus, kognitive Wissenschaft und Linguistik // Die Ordnung der Wörter. Kognitive und lexikalische Strukturen. Hrgs. von G. Harras. Berlin: Mouton de Gruyter
4. Величковский Б. М. (1983): Современная когнитивная психология.
5. Лазарев В. В. К. (1999): Теории обыденного/когнитивного познания (от Коперника к Птолемею) // Вестник Пятигорского государственного университета. - Пятигорск

Cognition, Cognitive Science and Cognitive Linguistics

Tamar Sharashenidze

The University of Georgia

School of Humanities

77a Kostava street, 0175, Tbilisi, Georgia

Tel.: 599 110 668

E-mail: tamunakvernadze@yahoo.com

Abstract

Cognitive Linguistics is one of the most important sciences developing within the range of cognitive science. Nowadays cognitive science is represented with different schools. But these schools have one common – they all strive for psychological explanation of language facts and categories, for linking language forms with their mental representations.

Cognitive linguistics is special in the paradigm of modern linguistic conceptions. Cognitive linguistics studies language as a cognitive mechanism, which plays an important role in codification and transformation of information (Evans, Vygotsky, Langacker). In cognitive linguistics prospects emerge for the studies of complex relationships between language and thought, in particular for the themes like: language and thought, human's role in language and the role of language for humans.

Keywords:

cognition, cognitive linguistics, codification of information, conceptualism, segmentation of information flow.

Когниция когнитивная наука и когнитивная лингвистика

Шарашенидзе Тамара Гивиевна

Университет Грузии

Школа гуманитарных наук

ул.Костава №77а, 0175, Тбилиси, Грузия

Тел.: 599 110 668

E-mail: tamunakvernadze@yahoo.com

Резюме

Когнитивная лингвистика – одна из самых важных наук, которая развивается в рамках когнитивных наук. На сегодняшний день когнитивная лингвистика представлена различными школами, которые имеют одно общее свойство - их стремление к психологическому разъяснению фактов и категорий языка, а так же связи языковых форм с их ментальными представлениями.

Когнитивная лингвистика является особенной наукой в парадигме современных лингвистических концепций. Она изучает язык как познавательный механизм, который играет важную роль в кодификации и преобразовании информации (Эванс, Выготский, Лангакер). В когнитивной лингвистике перспективы изучения языка вытекают из сложных взаимосвязей между языком и мыслью, в частности для таких тем, как: язык и мысль, роль человека в языке и роль языка в процессе человеческого развития.

Ключевые слова:

Когниция, когнитивная лингвистика, кодирование информации, концептуализм, сегментация информационного потока.

გრამატიკული დროის ურთიერთმიმართებისთვის იტალიურ და ქართულ ენებში

მაია ჯავახიძე

ივ.ჯავახიშვილის სახ. თბილისის

სახელმწიფო უნივერსიტეტი

ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტი

ი. ჭავჭავაძის პრ. №36, თბილისი, 0179

ტელ: 599 104 315

E-mail: maiajava@yahoo.com

რეზიუმე

სტატია ეძღვნება გრამატიკული დროის შეპირისპირებით ანალიზს იტალიურ და ქართულ ენებში. ბ.ქომრის გრამატიკული დროის თეორიის საფუძველზე განხილულია აბსოლუტურ და აბსოლუტურ-ფარდობით დროთა ურთიერთმიმართება ამ ორ ენაში. აბსოლუტურ დროებში წარმოდგენილია ორი ელემენტი: E – მოვლენის დრო და S – საუბრის დრო, ხოლო აბსოლუტურ ფარდობით დროებში – E – მოვლენის დრო, S – საუბრის დრო და R – ათვლის წერტილი. სწორედ ამ თეორიის საფუძველზე განხილული იტალიური თხრობითი კილოს დროები – აწმყო, წარსული და მომავალი ქართულ მწკრივებთან მიმართებაში. ყურადღება ეთმობა იტალიური ენის აბსოლუტურ-ფარდობითი დროების – წინარე-წარსულის, წინარე მომავლის და მომავალი წარსულში მნიშვნელობების ანალიზს, ურთიერთმიმართებასა და ამავე დროს მათ მიმართებას ქართულ მწკრივებთან.

საკვანძო სიტყვები:

გრამატიკული დრო, დეიქსისი, მწკრივი, საუბრის დრო, მოვლენის დრო, ათვლის წერტილი, აბსოლუტური დრო, აბსოლუტურ-ფარდობითი დრო.

შესავალი

ქართული და იტალიური არამონათესავე ენებია, ეს კი ნიშნავს, რომ მათ შორის განსხვავება ძალიან დიდია და ის მკვეთრად ვლინდება ენის ყველა დონეზე. ამ მნიშვნელოვანი ფაქტორის გათვალისწინებით კიდევ უფრო საინტერესო ხდება ამ ორი ენის გრამატიკულ სტრუქტურებს შორის განხორციელებული შეპირისპირებითი კვლევები, კერძოდ, ზმნის ისეთი მნიშვნელოვანი კატეგორიის შეპირისპირებითი ანალიზი, როგორცაა ზმნის დროის კატეგორია.

ძირითადი ნაწილი

როგორც ცნობილია, ევროპულ ენებში დამკვიდრებულია პრინციპი, რომლის თანახმადაც ზმნის დრო-კილოთა ფორმების საკლასიფიკაციო ნიშნად კილოს კატეგორიაა მიღებული, დროის ფორმები კი თითოეული კილოს შიგნითაა დალაგებული. ასეა იტალიურშიც, სადაც გამოიყოფა ოთხი სრული კილო: თხრობითი, ბრძანებითი, პირობითი და კავშირებითი. თხრობით კილოში დროთა სისტემა კი ამგვარია: აწმყო (presente), ნამყო უსრული (imperfetto), ნამყო სრული შედეგით აწმყოში (passato prossimo – ახლო წარსული), ნამყო სრული შედეგით წარსულში (passato remoto – შორეული წარსული), პლიუსკვამპერფექტი: ნამყო წინარე-წარსული შედეგით აწმყოში (trapassato prossimo) და ნამყო წინარეწარსული შედეგით წარსულში (trapassato remoto), მარტივი მომავალი (futuro) და შედგენილი მომავალი ან წინარე მომავალი (futuro anteriore).

ქართულში კი სხვაგვარი სურათი გვაქვს. ა.შანიძემ ქართული ზმნის უღლებადი ფორმები ე.წ. სერიებად დააღაგა, რასაც საფუძველად მორფო-სინტაქსური კრიტერიუ-

მი დაუდო. ქართული ზმნის დრო-კილოთა სისტემატიზაციისას საკლასიფიკაციო ნიშნად მან ზმნის ფუძის სტრუქტურა და სინტაქსური კონსტრუქცია მიიღო. შესაბამისად, გამოყო:

I სერია (კონსტრუქცია ნომინატიურია) - **აწმყოს წრე:** აწმყო: აშენებს ის მას. უწვევებელი: აშენებდა ის მას. აწმყოს კავშირებითი: აშენებდეს ის მას.

მყოფადის წრე: მყოფადი: ააშენებს ის მას. ხოლმეობითი: ააშენებდა ის მას, მყოფადის კავშირებითი: ააშენებდეს ის მას.

II სერია (კონსტრუქცია ერგატიული) - წვევებელი: ააშენა მან ის. II კავშირებითი: ააშენოს მან ის.

III სერია (კონსტრუქცია დატიური) - I რეზულტატივი (თურმეობითი): აუშენებია მას ის. II რეზულტატივი (თურმეობითი): აეშენებინა მას ის. III კავშირებითი: აეშენებინოს მას ის.

დროის თვალსაზრისით I სერია შეიცავს აწმყო, მომავალი და წარსული დროის მწკრივებს; II სერიის მარტივი ფუძე გამოხატავს როგორც წარსულ (წვევებელი), ისე მომავალ (II კავშირებითი) დროს; III სერიის I თურმეობითის (რეზულტატივის) მწკრივი გამოხატავს წარსულში მომხდარი მოქმედების შედეგს აწმყოში; II თურმეობითის მწკრივი – წარსულში მომხდარი მოქმედების შედეგს წარსულში (ნამყოფინარე-წარსული – პლიუსკვამპერფექტი), ხოლო III კავშირებითის მწკრივის დრო კი მომავალია. როგორც ვხედავთ, სერიებად კლასიფიკაციის პრინციპია ზმნის სტრუქტურა და სინტაქსური კონსტრუქცია და არა დროის, რომელიც სერიების ფარგლებში კილოთა ერთად წარმოადგენს სემანტიკურ და არა გრამატიკულ კატეგორიას. (2;36) ხოლო იმის მიხედვით, მოსაუბრის მიერ დასახელებული მოქმედება უნდა გავიგოთ როგორც უეჭველი ფაქტი, როგორც შესაძლებელ-სავარაუდებელი, თუ როგორც შესასრულებელი, ქართულში გამოყოფილია თხრობითი,

კავშირებითი და ბრძანებითი კილო.

დრო თავისთავად არ გვაძლევს რაიმე ორიენტირს, რომელთან მიმართებაშიც შესაძლებელი იქნება რაიმე სიტუაციის განლაგება. არ ვიცით, სად იწყება ან სად მთავრდება დრო, რომ ამ წერტილებთან მიმართებაში განვაღვათ სიტუაცია. ამიტომაც აუცილებელი ხდება პირობითი ათვლის წერტილის შემოღება (ხვენი კალენდარული სისტემისთვის, მაგალითად, ასეთი პირობითი ათვლის წერტილია ქრისტეშობა; ლექსიკურად გაფორმებული ერთ-ერთი ასეთი ათვლის წერტილი შეიძლება იყოს რაიმე მნიშვნელოვანი მოვლენა, მაგ: „რევოლუციამდელი“, „ომის შემდგომი“ და ა.შ.). რაც შეეხება გრამატიკულ დროს, სხვადასხვა ენების შედარების საფუძველზე ბ.ქომრი მივიდა შემდეგ დასკვნამდე, რომ ტიპურია ისეთი შემთხვევა, როდესაც ზმნით გადმოცემული სიტუაციის / მოვლენის ათვლის წერტილად არჩეულია საუბრის მომენტი; ადგილისთვის, სივრცითი კოორდინატისთვის - საუბრის ადგილი და მონაწილისთვის - თავად მოსაუბრე და მსმენელი. „სისტემა, რომელიც მიმართებებს ამყარებს ობიექტებსა და ათვლის წერტილს შორის განისაზღვრება როგორც დეიქსისური სისტემა, ამიტომაც შეგვიძლია ვთქვათ, რომ დრო დეიქსისურია“. (5; 14) ქომრიმ დროის ტიპოლოგიური კვლევის შედეგად გამოყო აბსოლუტური დროები (უპირისპირებს მათ ფარდობით დროებს). თავის მნიშვნელობაში აბსოლუტური დრო მოიცავს ახლანდელ მომენტს, როგორც დეიქსისურ ცენტრს. ახლანდელ მომენტთან მიმართებაში გამოიყოფა სამი აბსოლუტური დრო: აწმყო, წარსული და მომავალი. აბსოლუტური დროის ფორმალური რეპრეზენტაციისათვის უნდა განვსაზღვროთ ახლანდელი, საუბრის მომენტი, რომელსაც აღვნიშნავთ S-ით (moment of speech) და მოვლენის დრო – E (moment of event). მათ შორის შემდეგი ტემპორალური მიმართებები მყარდება: ადრე (before), შემ-

დეგ (after) ან თანადროულობა (simultaneous).
სამი აბსოლუტური დრო გამოიხატება ასე:

აწმყო: E simul. S (საუბრის დრო და მოვლენის დრო ერთმანეთს);

წარსული: E before S (მოვლენის დრო წინ უსწრებს საუბრის მომენტს);

მომავალი: E after S (მოვლენის დროს მოსდევს საუბრის მომენტს);

აღსანიშნავია, რომ E ცვალებადი წერტილია, ხოლო S კი ფიქსირებული.

ამ თეორიის მიხედვით არსებობს აბსოლუტურ-ფარდობითი (absolute-relative) დროები. ასეთ დროებში ათვლის წერტილი დამყარებულია ახლანდელ მომენტთან – S-თან მიმართებაში, სიტუაცია კი დროში განლაგებულია ათვლის წერტილთან (reference point) – R-თან მიმართებაში. მაგალითად, პლუსკვამპერფექტს (ნამყო წინარეწარსულს) აქვს ათვლის წერტილი (R) წარსულში (ახლანდელ მომენტამდე) და სიტუაცია განლაგებულია ამ ათვლის წერტილამდე:

პლუსკვამპერფექტი: E before R before S

E განლაგებულია R-თან მიმართებაში, R კი განლაგებულია S-თან მიმართებაში, მაგრამ არ არის პირდაპირი კავშირი დამყარებული E-სა და S -ს შორის.

წინარე მომავალი: E before R after S

პლუსკვამპერფექტსა და წინარე მომავალს შორის განსხვავება ისაა, რომ უკანასკნელში R არის S-ის შემდეგ.

მომავალი წარსულში: E after R before S

ქართულ ენაში ა.შანიძე გამოყოფს ახლანდელ, წარსულ და მომავალ დროს საუბრის მომენტთან მიმართებაში. მან დროისაგან გამოიჯნა თანამდევრობა, რომელიც გვიჩვენებს, თუ როგორია დროული მიმართება ორი მოქმედებისა წარსულსა ან მომავალში. მისი აზრით, თანამდევრობა ახლოს დგას დროის კატეგორიასთან, მაგრამ იმით განსხვავდება მისგან, რომ გრამატიკული დროის გაგება გამომდინარეობს საუბრის მომენტისა და მოქმედების შეფარდებისაგან. თანამდევრობა კი – ორი მოქმედების ერთმანეთთან შეფარდებისაგან. (3; 217)

წინამდებარე ანალიზში, შეკლების-დაგვარად, თხრობითი კილოთი შემოვიფარგლეთ.

იტალიური **აწმყო დრო** (Presente indicativo), როგორც წესი, აწმყოს მწკრივით გადმოიცემა: Quelle due statue **rappresentano** l'imperatore Adriano con la citta' inginocchiata ai piedi. (10; 47) - ეს ორი ქანდაკება **გამოსახავს** იმპერატორ ადრიანესა და მის ფერხითთ გათხმულ ქალაქს. (11; 92)

არის შემთხვევები, როდესაც აწმყოს ტემპორალური მონაცემი გადადის მეორე პლანზე (წინ წამოიწევს ასპექტუალური მნიშვნელობები) ან, სულაც, უქმდება, რადგანაც გამოიყენება წარსული (ე.წ. ისტორიული პრეზენტე) ან მომავლის (pro-futuro) მოქმედების აღსანიშნავად. განვასხვავებთ: **ჩვეულების პრეზენტეს**, გამოხატავს ისეთ მოქმედებას, რომელიც, მიუხედავად იმისა, რომ აწმყოშია, წარმოდგენილია როგორც ჩვევა და მოიცავს წარსულსაც და მომავალსაც: - Tu fumi? – No, non fumo. **აქრონიული პრეზენტე**: ისიც სიტუაციას ახასიათებს „დროის გარეშე“, ვინაიდან ის მუდმივად, ყოველთვის ძალაშია. განსაკუთრებით დამახასიათებელია ანდაზებისთვის, სენტენციებისათვის, იურიდიული ნორმებისთვის, მეცნიერული ხასიათის ნაშრომებისათვის, მაგალითად, Il pesce grosso mangia il piccolo - დიდი თევზი პატარა თევზს ჭამს.

აწმყო დრო ჩვევის ასპექტუალური მნიშვნელობის გადმოსაცემად ბევრ ენაში იხმარება, მათ შორის ქართულში და იტალიურში. აწმყო დრო E-ს – სიტუაციას / მოვლენას – ახლანდელ მომენტში განალაგებს და ის, წარმოადგენს თუ არა ეს სიტუაცია უფრო დიდი სიტუაციის ნაწილს, რომელიც წარსულშიც იყო და მომავალშიც გრძელდება – იმპლიკაციაა, ე.ი. გამომდინარეობს კონტექსტუალური მნიშვნელობიდან – კონსტრუქციის სხვა ელემენტებიდან და ჩვენი ცოდნიდან იმის შესახებ, თუ როგორაა მოწყობილი სამყარო. „წინადადება,

რომელშიც გამოხატულია ჩვევის ასპექტუალური მნიშვნელობა, აღნიშნავს არა სიტუაციების თანმიმდევრობას რაღაც ინტერვალებით, არამედ ჩვევას, რომელსაც ადგილი აქვს ნებისმიერ დროს, ყოველთვის. ჰაბიტუალური მნიშვნელობა ძვეს სამი სისტემის ზღვარზე: დროის, ასპექტის და კილოსი.” (5; 40)

პრეზენტე მომავლის მნიშვნელობით (pro futuro): ის ძალიან ხშირად გვხვდება სასაუბრო ენაში, როდესაც მომავლის გაგებას წინადადების სხვა ელემენტები გადმოგვცემს (domani ci vado - ხვალ მივდივარ) და ბოლოს, **ისტორიული პრეზენტე** - როდესაც ახლანდელი დრო გამოიყენება წარსულის ფაქტების გადმოსაცემად. ის ხშირია ისტორიული, აღწერითი ხასიათის პროზაში, ზღაპრებში. მისი ძირითადი ფუნქციაა ნარაციის „დრამატიზება“, მკითხველზე და მსმენელზე ზემოქმედება.

აწმყო ყველა გამოყოფილი მნიშვნელობით ქართულშიც აწმყოს მწკრივით გადმოცემა.

ნამყო უსრული (imperfetto) ტიპური „ასპექტუალური“ დროა, გამოხატავს წარსულის დაუსრულებელ მოქმედებას (ლათინური IMPERFECTUM – დაუსრულებელი), უფრო ზუსტად კი ისეთ მოქმედებას წარსულში, რომლის კოორდინატები (დაწყებისა და დასრულების მომენტი) არ არის გამოხატული. აქ შეფერდებით მხოლოდ იმ სამ ტიპზე, რომლებიც გამოხატავენ რეალურად მომხდარ მოქმედებას: **აღწერის უსრული დრო (imperfetto descrittivo):** სწორედ ამ შემთხვევაში გამოიკვეთება ძალიან კარგად ასპექტუალური მნიშვნელობა აღნიშნული დროისა: დაუსრულებლობა და მისი დროში ხანგრძლიობა. **განმეორებადი უსრული დრო (imperfetto iterativo):** ის ხაზს უსვამს მოქმედებას როგორც რაღაც ჩვეულებას, რომელიც მეორდება; მას ხშირად ახლავს ზმნიზება ან ტემპორალური გამოთქმა: lui si alzava sempre alle sette - ის ყოველთვის

შვიდ საათზე დგებოდა (ხოლმე). **ნარაციული ან ისტორიული უსრული დრო (imperfetto narrativo);** ამ შემთხვევაში იმპერფექტული დრო პერფექტულ მნიშვნელობას იძენს, რაც ეწინააღმდეგება იმპერფექტული დროის შინაგან ბუნებას, მაგრამ ეს მოვლენა აიხსნება ისტორიულად მისი სტილისტური მიზნებით ხმარებაში, კონკრეტულად კი ის ემსახურება ზმნის მიერ გამოხატული მოქმედების გაგრძელებას, გარკვეულწილად მის შეჩერებას მკითხველის თვალწინ (7; 326) მაგ.: Nel 1887 nasceva a Rio da Janeiro Heitor Villa Lobos – 1887-ში რიო დე ჟანეიროში დაიბადა (სიტყვასიტყვით - იბადებოდა)...ლობოსი. ქართულისთვის ამ ფორმის წყვეტილის მწკრივით (დაიბადა) გადმოცემა იქნება ბუნებრივი.

ნამყო სრული დრო შედგით აწმყოში (passato prossimo) - აგებულია რთული დროა, რომელიც შედგება დამხმარე ზმნისაგან (avere, essere) ახლანდელ დროში და ნამყო დროის მიმდევობისაგან. ეს პერფექტული დრო მომდინარეობს ლათინურის პერფექტუმიდან, რომელსაც ორი სხვადასხვა ფუნქცია გაუჩნდა: ნამყო სრული (რომელსაც აწმყოსთან კავშირი არ გააჩნია) და ნამყო (რომელსაც აწმყოსთან აქვს შედეგობრივი კავშირი). თანდათან ეს ორი განსხვავებული შინაარსი ორ სხვადასხვა ფორმად ჩამოყალიბდა და გაჩნდა პარალელური ფორმები; ერთ მათგანში აწმყო დროში მდგარი habere და esse მიუთითებდა ამ ფორმის აწმყოსთან კავშირზე, სწორედ მათგან განვითარდა passato prossimo (ახლო წარსული). ამასთან დაკავშირებით შეიძლება ითქვას, რომ ენის ისტორიული განვითარების მანძილზე შესაძლებელია იმპლიკაციის რეინტერპრეტაცია მნიშვნელობის შემადგენელ ნაწილად, ან თავად მნიშვნელობადაც კი. მაგალითად, „რომანული ენების ისტორიაში პირველადი, საწყისი პერფექტი, რომელიც ჰგავდა ინგლისური პერფექტის მნიშვნელობას, დაექვემდებარა რეინტერპრეტაციას როგორც ახლო

წარსული დრო” (5; 75). იტალიურში ახლო წარსულის (passato prossimo) გარდა არის შორეული წარსულიც - passato remoto. ამ ორი დროის ფუნქციების განსაზღვრა საკმაოდ რთულია ერთმანეთთან მიმართებაში, ვინაიდან შორეულმა წარსულმა შეიძლება რეალურად გამოხატოს არც ისე შორეულ წარსულში მომხდარი მოქმედება (due anni fa andai in Inghilterra – „ორი წლის წინათ ინგლისში წავედი“) და პირიქით, ახლო წარსულმა შეიძლება გამოხატოს შორეულ წარსულში მომხდარი მოქმედება (Dante é nato nel 1265 - დანტე დაიბადა 1265 წელს.) ზოგადად შეგვიძლია ვთქვათ, რომ შორეული წარსული გამოხატავს: ა) მოქმედებას, რომელიც ყოველთვის განლაგებულია საუბრის მომენტამდე; ბ) არ აქვს ობიექტური ან ფსიქოლოგიური კავშირი ახლანდელ დროსთან. რაც შეეხება ახლო წარსულს, ის გამოხატავს წარსულს, რომელსაც ა) აქვს ობიექტური ან ფსიქოლოგიური კავშირი ახლანდელ დროსთან; ბ) არ არის აუცილებელი, რომ განლაგებული იყოს საუბრის მომენტთან მიმართებაში წარსულში: Se entro due ore Enrico non **se n'è andato**, gliene **dirò** di tutti i colori – ამ ორი საათის განმავლობაში ენრიკო თუ არ წავიდა, სეირს ვუხვებ (7; 328) – ამ შემთხვევაში ახლო წარსული გამოხატავს მოქმედებას, რომელიც საუბრის მომენტთან მიმართებაში მომავალშია და განისაზღვრება როგორც წინარე მოქმედება მხოლოდ მთავარი წინადადების ზმნასთან მიმართებაში **dirò** (ვეტყვი). აქვე გვინდა აღვნიშნოთ, რომ განხილული შემთხვევა იმპლიკაციაა, გამომდინარეობს კონტექსტიდან, ვინაიდან წინადადება არის ე.წ. periodo ipotetico (ჰიპოთეტური პერიოდი).

ორივე წარსული დრო როგორც აბსოლუტური დროები, როგორც წესი, ქართულად წყვეტილით გადმოიცემა:

Passato prossimo: **L'ho detto** l'altro giorno a un vecchio contadino, e sapete come **m'ha ris-**

posto? (10; 7) - ერთ მოხუც გლეხს ვუთხარი ეს და, იცით, რა **მიპასუხა**? (11; 12)

Passato remoto: La freschezza dell'aria **mi rinfanco**'. (10; 34) - სუფთა ჰაერმა **გამომაფხიზლა**. (11; 67)

Trapassato prossimo და **trapassato remoto** - **ორივე ნამყო წინარეწარსული იტალიურში** აბსოლუტურ-ფარდობითი დროებია, ვინაიდან გვაქვს S (საუბრის მომენტი), R (ათვლის წერტილი წარსულში), რომელთანაც მიმართებაში განლაგდება სიტუაცია / მოვლენა. თავად ათვლის წერტილი **trapassato prossimo**-ში შეიძლება გამოხატული იყოს ნამყო უსრული დროით, შორეული წარსულით, ახლო წარსულით და ისტორიული ახლანდელი დროითაც კი, მაგალითად, **finalmente il Maggiore Bracchi, che si era allontanato... ritorna** - ბოლოს და ბოლოს მაიორი ბრაკი, რომელიც **გასული იყო ... ბრუნდება**. (7; 329)

Trapassato prossimo შეიძლება გამოყენებული იყოს ათვლის წერტილთან მიმართების გარეშე, მაგრამ მაშინ ათვლის წერტილის დატვირთვა კონტექსტიდან გამომდინარეობს. რაც შეეხება **trapassato remoto**-ს, ის უკვე ნაკლებად გვხვდება იტალიურში, თუმცა მასაც იგივე მნიშვნელობა აქვს, რაც **trapassato prossimo**-ს, მაგრამ, როგორც წესი, ათვლის წერტილი ყოველთვის **passato remoto**-შია. ამჟამად იხმარება მხოლოდ დროის დამოკიდებულ წინადადებაში: **dopo che lei fu partita... mi buttai** sul lavoro redazionale – „მას შემდეგ, რაც ის წავიდა...სარედაქციო საქმეს შევუდექი“. (7; 329)

ქართულში ის შეიძლება გადმოცემული იყოს I რეზულტატივით, II რეზულტატივით, წყვეტილით. ვნახოთ სხვა მაგალითებიც:

Trapassato prossimo: Nessuno me **l'aveva insegnato**; **avevo imparato** da me qualche cosa, **così**, **leggiucchiando** nella biblioteca. (10; 30) - „ფრანგული ჩემთვის არავის **უსწავლებია**, მე თვითონ **დავეუფლე** ასე თუ ისე, როცა

ბიბლიოთეკაში ათასნაირ წიგნს ვკითხულობდი“. (11; 60)

ამ შემთხვევაში აღნიშნული დრო გადმოცემულია I რეზულტატივით და წყვეტილით, შემდეგ მაგალითში კი II რეზულტატივით. **Li aveva trascritti con inchiostro tabaccoso in un vecchio cartolare dalle pagine ingiallite.** (10; 11) – „ეს ლექსები თამბაქოსფერი მეღვინით გადაეწერა ფურცლებგაყვითლებულ ძველ რვეულში“. (11; 21)

Trapassato remoto: Quando Berto e io **fumo cresciuti**, gran parte degli averi nostri, é vero, era andata in fumo. (10; 10) – „მე და ბერტო რომ წამოვიზარდეთ, ქონების გვარიანი ნაწილი უკვე გამქრალიყო“. (11; 19)

ამ შემთხვევაში trapassato remoto ქართულში გადმოცემულია წყვეტილით.

დასკვნა: იტალიური პლუსკვამპერფექტის – trapassato prossimo და trapassato remoto-ს შესაბამისად ქართულში გვაქვს: I რეზულტატივი, II რეზულტატივი და წყვეტილი.

იტალიურში გამოიყოფა მარტივი მომავალი - futuro semplice და შედგენილი მომავალი - futuro anteriore. მარტივი მომავალი აბსოლუტური დროა, განალაგებს მოქმედებას საუბრის მომენტიდან მომავალში. ეს დრო ქართულში გადმოიცემა მყოფადის მწკრივით: Forse a qualche albero **cadranno** le foglie, vedendola, gli uccelletti **ammutoliranno**. (10;39); „რასაკვირველია, ჩემი სიდედრის გამოჩენაზე ფოთლები, ალბათ, დაჭკნება და ჩიტებიც დამუნჯდებიან“. (11; 77).

შედგენილი მომავალი (futuro anteriore) წარმოადგენს აბსოლუტურ-შეფარდებით დროს, ვინაიდან S-ისა და E-ს გარდა, გვაქვს ასევე R, რომელიც განლაგებულია S-თან მიმართებაში მომავალში, ხოლო E განლაგებულია მასთან მიმართებაში წარსულში.: Appena i servi **avranno pulito** il refettorio e le cucine, il bibliotecario stesso **chiuderà** tutte le porte, sprangandole dall'interno. (8; 104) – „როგორც კი მსახურები სატრაპეზოსა და სამზარეულოს დაასუფთავენ, ბიბლიოთე-

კარი თავად დაკეტავს კარს, შიგნიდან გადარაზავს ურდულით“. (9; 142).

როგორც ვხედავთ, ამ შემთხვევაშიც აბსოლუტურ-შეფარდებითი დრო გადმოცემულია ქართულში აბსოლუტური დროით - მყოფადით.

Futuro nel passato - მომავალი წარსულში. აგებულია იტალიურში ეს დრო შედგება პირობითი კილოს დამხმარე ზმნისაგან (avere) ან (essere) ახლანდელ დროში და ნამყოფ დროის მიმდევობისაგან. ზოგადად ენებში, სადაც ეს დრო წარმოდგენილია, მას აქვს მოდალური მნიშვნელობა დროულთან ერთად. მაგ. ინგლისური would leave უფრო მეტად იხმარება მოდალური მნიშვნელობით, სადაც მისი სახელია პირობითი კილო (5; 75), მაგრამ ის შეიძლება ნახმარი იყოს მხოლოდ დროული მნიშვნელობით. იტალიურში გამოიყენება ორი სხვადასხვა ტერმინი ამ შინაარსის გამოხატვისათვის: **condizionale passato** (პირობითი კილოს წარსული) და **futuro nel passato** (მომავალი წარსულში), მაგალითი: Ero certo, che **avrebbero affettato** entrambe, al mio entrare, la piu' sdegnosa indifferenza. (10; 39) – „დარწმუნებული ვიყავი, რომ ორივენი ჩემს გამოჩენაზე საძაგელ გულგრილობას გამოამჟღავნებდნენ“. (11; 77) როგორც ვხედავთ, ქართულში აღნიშნული დრო ხოლმეობითის (პირობითის) მწკრივით არის გადმოცემული.

დასკვნა

იტალიური აბსოლუტური დროები ქართულში ასევე აბსოლუტური დროებით გადმოიცემა: აწმყო (ყველა გამოყოფილი შინაარსის) – აწმყოს მწკრივით, მარტივი მომავალი - მყოფადით, წარსული (ახლო წარსული და შორეული წარსული) - წყვეტილით, უსრული წარსული (ყველა გამოყოფილი მნიშვნელობით, გარდა ე.წ. ნარაციალური უსრული დროისა) - ასევე უსრული წარსულით, რაც შეეხება აბსოლუტურ-ფარდობით დროებს,

ორივე პლუსკვამპერფექტული დრო (trapasato prossimo, trapasato remoto) – ქართულში გადმოცემულია წყვეტილით (ამ შემთხვევაში წინსწრების მნიშვნელობა სხვა საშუალებებით გადმოიცემა და არა ზმნის ფორმით), I რეზულტატივით და II რეზულტატივით. როდესაც სიტუაციებს განვალაგებთ წარსულში, აუცილებელია არა მხოლოდ მათი მიმართება ახლანდელ დროსთან, არამედ მათი მიმართება ერთმანეთთან ქრონოლოგიურად. სწორედ ამის საშუალებას იძლევა ქართული პლუსკვამპერფექტიც. მეორე აბსოლუტურ-ფარდობითი დრო – შედგენილი მომავალი (futuro anteriore) – ჩვეულებრივ, მყოფადის მწკრივით გადმოიცემა და აქაც, თუ მნიშვნელოვანია წინსწრების მნიშვნელობის გადმოცემა, ენის სხვა საშუალებებია გამოყენებული. რაც შეეხება მომავალს წარსულში, მისი გადმოცემის ძირითადი საშუალება ქართულში არის ხოლმეობითის მწკრივი.

ლიტერატურა

1. ბერძენიშვილი ლ. (2008): ლათინური ენა II. გამომც. ლოგოსი. თბილისი
2. მელიქიშვილი დ. (2014): ქართული ზმნის სისტემური მორფო-სინტაქსური ანალიზი, სავალდებულო სალექციო კურსი ჰუმანიტარული ფაკულტეტის ქართველური ენათმეცნიერების სპეციალობის მაგისტრატურის სტუდენტებისათვის. https://www.tsu.ge/data/image_db_innova/Saleqcio-kursi-magistratu_2015_01_29_10_50_47_087.pdf
3. შანიძე ა. (1953): ქართული გრამატიკის საფუძვლები. თბილისი
4. Dardano M., Trifone P. (1997): La nuova grammatica della lingua italiana Zanichelli. Bologna
5. Comri B. (2000): Tense. Cambridge Uni-

versity Press. United Kingdom

6. Sensini M. (1988): Le parole e il testo. Arnoldo Mondadori Editore.Milano
7. Seriani L. (2000): Grammatica, Sintassi, Dubbi. Garzanti

საილუსტრაციო მასალა

8. Eco U. (2000): Il Nome della Rosa. Tascabili Bompiani
9. ეკო უ. (2012): ვარდის სახელი. (ბ. ცხადაძის თარგმანი). გამომც. „დიოგენე“
10. Pirandello L. Il Fu Mattia Pascal http://www.liberliber.it/mediateca/libri/p/pirandello/il_fu_mattia_pascal/pdf/pirandello_il_fu_mattia_pascal.pdf
11. პირანდელო ლ. (2008): განსვენებული მატია პასკალი (მ.ტიტვინიძის თარგმანი). გამომც. „ინტელექტი“

To the Relationship of Tenses in the Georgian and Italian Languages

Maia Javakhidze

Tbilisi State University

Humanitarian science faculty

36 Chavchavadze ave., 0179, Tbilisi, Georgia

Tel.:599 104 315

E-mail: maiajava@yahoo.com

Abstract

This article is dedicated to the analysis of tenses in the Georgian and Italian languages. As both languages belong to different language families, a study and comparison of their grammatical structure is very important. The analysis is conducted on the basis of the theory of tense by linguist B. Comri. In both languages, the absolute tenses contain a moment of event (E) and a moment of speech (S), while the absolute-relative tenses contain both these ele-

ments as well as a reference point (R). On the basis of this theory, the Italian absolute tenses (present, past and future) and absolute-relative tenses (pluperfect, compound future and future in the past) are analyzed in relation to Georgian “screeves”.

Keywords:

tense, absolute tenses, absolute-relative tenses, moment of speech, moment of event, reference point.

К соотношению грамматического времени в грузинском и итальянском языках

Джавахиdze Майя Анзоровна

Тбилисский государственный университет

Факультет гуманитарных наук

Пр. И. Чавчавадзе №36, 0179, Тбилиси, Грузия

Тел.: 599 104 315

E-mail: maiajava@yahoo.com

Резюме

Статья посвящается анализу грамматической категории времени в грузинском и итальянском языках. На основе теории времени Б.Комри анализируется соотношение т.н. абсолютных и абсолютно-относительных времён. В абсолютных временах выделяется E – время события и S – время разговора, а в абсолютно-относительных временах выделяются E – время события, S – время разговора и R – точка отсчёта. Именно на основе этой теории рассмотрены времена повествовательного наклонения итальянского языка – настоящее, прошедшее и будущее в сопоставлении с временной системой грузинского языка. В статье особое внимание уделяется анализу значений абсолютно-относительных времён итальянского языка – плюсквамперфекту, составному будущему и т.н. будущему в прошедшем и их соотношению с данными грузинского языка.

Ключевые слова:

грамматическое время, абсолютное время, абсолютно-относительное время, деиксис, время события, время разговора, точка отсчёта.

კონცეპტის არსის განსაზღვრა ლინგვისტიკაში

ნათია ჩაგანავა
საქართველოს უნივერსიტეტი
ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა დეპარტამენტი
კოსტავას ქ. №77ა, 0179, თბილისი,
საქართველო
ტელ: 558 020 989
E-mail: chaganavan@yahoo.com

რეზიუმე

კონცეპტები თავის თავში ატარებენ მრავალსაუკუნოვანი გამოცდილების, კულტურისა და ყოველი ხალხის იდეოლოგიის პოტენციურ მუხტს. ჰუმანიტარულ მეცნიერებებში „კონცეპტი“ აღწევს თავისი პოპულარობის მწვერვალს იმ მომენტიდან, როცა იგი გამოიყენება „ცნებისაგან“ განსხვავებული მნიშვნელობით. ზღვარი „ცნებასა“ და „კონცეპტს“ შორის გადის მათ შემდეგ განმარტებაზე: ცნება არის ის, რაზეც ხალხი თანხმდება; ხალხი ახდენს ცნებათა კონსტრუირებას იმისათვის, რომ მათ (ხალხს) ჰქონდეს „საერთო ენა“ პრობლემებზე მსჯელობისას. რაც შეეხება კონცეპტებს, ისინი თავისთავად არსებობენ, ხალხი ახდენს მათ რეკონსტრუირებას მეტნაკლები დამაჯერებლობით.

კონცეპტი გააზრებულია ადამიანის ცნობიერების გლობალურ ერთეულად, კონცეპტუალური სფერო კი – წმინდა აზროვნების სფეროდ, რომელიც კონსტრუირებულია კონცეპტებისაგან კონცეპტუალური სფერო წარმოადგენს ერთმანეთთან გარკვეულ მიმართებაში მყოფ კონცეპტთა ერთგვარ ჯაჭვს.

კონცეპტი მთელი თავისი შინაარსის სისრულით შესაძლოა გამოიხატოს მხოლოდ ენობრივ საშუალებათა ერთობლიობით – სიტყვა წარმოადგენს კონცეპტუალური ცოდნის „გასაღებს“. კონცეპტის ენობრივი გამოხატულება, მისი რეგულარული ვერბა-

ლიზაცია უზრუნველყოფს კონცეპტის სტაბილურობას, მდგრადობასა და ცნობადობას.

საკვანძო სიტყვები:

კონცეპტი, ფრეიმი, გეშტალტი, ცნება, პარადიგმას, სინტაგმა.

შესავალი

ლინგვისტიკური ლიტერატურა გამოირჩევა კონცეპტის არსის თაობაზე არსებულ თვალსაზრისთა მრავალფეროვნებით. ცნებისა და კონცეპტის კვლევას ხანგრძლივი ისტორია აქვს. მიუხედავად ამ ფაქტისა, ორივე მათგანი დღემდე ინარჩუნებს გარკვეული „იდუმალებით მოცული სიდიდეების“ სტატუსს.

თანამედროვე ლინგვისტიკაში კონცეპტის ბუნების შესწავლას განსაკუთრებული ყურადღება ექცევა. სავარაუდოდ, სწორედ ამ ფაქტის გამო გამოირჩევა კვლევის ეს სფერო თვალსაზრისთა მრავალფეროვნებით.

საკმაოდ დიდი ხნის განმავლობაში აქტუალურ პრობლემას წარმოადგენდა ტერმინების „კონცეპტი“ და „ცნება“ ერთმანეთისაგან გამიჯვნა - ისინი ურთიერთჩანაცვლებად ტერმინებად გამოიყენებოდა. დღეს ისინი მკვეთრად დიფერენცირებულია. კონცეპტი და ცნება სხვადასხვა მეცნიერების კუთვნილებაა, რომელთაგან პირველი მათემატიკური ლოგიკის, კულტუროლოგიის, ასევე ლინგვისტიკისა და კულტუროლოგიის მიჯნაზე ჩამოყალიბებული მეცნიერების – ლინგვოკულტუროლოგიის – ტერმინია, მეორე კი, ძირითადად, ლოგიკასა და ფილოსოფიაში გამოიყენება.

ძირითადი ნაწილი

ტერმინის „კონცეპტი“ მნიშვნელობა მოიცავს „საწყისი ჭეშმარიტების“ იდეას. კონ-

ცეპტი არის ის, რაც „ჩასახულია“. ხშირად არც ისე მარტივია მოვლენათა თაობაზე „მოლაპარაკება“: ზოგჯერ გაცილებით შედეგიანია საწყის იდეათა ან კონცეპტთა რეკონსტრუირება და ჩამოყალიბებულ წარმოდგენებზე - ძველ კონცეპტებზე - დაყრდნობით ახალ ცნებათა კონსტრუირება.

ჩვენი თვალსაზრისით, აღნიშნულ მოსაზრებებში ყველაზე ღირებული „ჩასახვის“ სემის, „საწყისი იდეის“ კონსტატირებაა, რომლის საფუძველზეც სხვადასხვა მეცნიერების ფარგლებში ვითარდება და კონკრეტდება დამატებითი მნიშვნელობები.

კონცეპტის თაობაზე გამოთქმული მოსაზრებები, შესაძლოა, თანამედროვე კვლევებში ცნების შემდეგ ნიშნულამდე დავიყვანოთ:

- კონცეპტი წარმოადგენს ცნების შინაარსს, რომელიც, ვითარდება რა თანდათანობით და ახდენს რა ცალკეულ სემანტიკურ ნიშანთა აქტუალიზაციას მეტყველებაში, იძენს მოცულობას (ვიწრო გაგება);

- კონცეპტი გამოხატავს „ნაციონალურ კოლორიტთან“, ასევე ენის, როგორც კომუნიკაციისა და აზროვნების საშუალების ფუნქციებთან ასოცირებულ მნიშვნელობას კონცეპტთა, როგორც მენტალურ წარმონაქმნთა, ტიპოლოგია, შესაძლოა, განხორციელდეს:

- მათი სტანდარტიზირებულობის ნიშნით (იგულისხმება – ინდივიდუალური, ჯგუფური და ზოგად-ნაციონალური კონცეპტები);

- მათი შინაარსის მიხედვით (იგულისხმება – სქემები, ცნებები);

- ენობრივი გამოხატულების მიხედვით (იგულისხმება – კონცეპტთა რეპრეზენტაციის შესაძლებლობა ლექსემებით, ფრაზეოლოგიზმებით, სინტაქსური კონსტრუქციებით, ასევე ტექსტებითა და ტექსტთა ერთობლიობით).

კონცეპტი განიხილება როგორც ენისა და აზროვნების დამაკავშირებელი რგოლი, როგორც ცნობიერების ერთეული და ადამი-

ანის გამოცდილების ინფორმაციული სტრუქტურა. კონცეპტი განისაზღვრება როგორც რეალური ან იდეალური სამყაროს საგნის ამსახველი, კოლექტიური ცნობიერების ნებისმიერი დისკრეტული ერთეული, რომელიც ინახება ენის მატარებელთა ეროვნულ მეხსიერებაში შემეცნებული და ვერბალურად აღნიშნული სუბსტრატის სახით. კონცეპტი მიიჩნევა „რეალური სამყაროს საგანზე არსებულ ცოდნად, რომელიც გარდაქმნილია იდეალური სამყაროს საგანზე არსებულ ცოდნად“ .

კონცეპტოსფერო წმინდა აზრობრივი სფეროა. იგი შედგება სქემების, ცნებების, ფრეიმების, სცენარების, გეშტალტებისა და ობიექტური რეალობის ნიშანთა განმარტავადი აბსტრაქტული ფენომენების სახით არსებული კონცეპტებისაგან. კონცეპტოსფეროს განეკუთვნება კოგნიტური კლასიფიკატორებიც, რომლებიც უზრუნველყოფენ კონცეპტოსფეროს გარკვეულ, თუმცა არაზუსტ ორგანიზებულობას.

კონცეპტში გამოიყოფა შემდეგი კომპონენტები:

1. კომუნიკაციური თვალსაზრისით ნიშნადი ინფორმაცია, მისი პარადიგმატული, სინტაგმატური და სიტყვაწარმოებითი კავშირები;

2. ენობრივი ნიშნის პრაგმატიკული ინფორმაცია;

3. სიტყვის კოგნიტური მეხსიერება – ენობრივი ნიშნის აზრობრივი თავისებურება, რომელიც დაკავშირებულია მის ძირეულ ფუნქციასა და ენის სულიერ ღირებულებებთან (იგულისხმება კულტურულ-ეთნიკური კომპონენტი, რომელიც ასახავს სამყაროს ენისმიერი ხატის მატარებელი ერის სულიერ ღირებულებებს).

აბსტრაქტულობის ხარისხისა და შინაარსის თავისებურების გათვალისწინებით განასხვავებენ კონცეპტთა შემდეგ ტიპებს: განცდით სახეებს, წარმოდგენებს, სქემებს, ცნებებს, პროტოტიპებს, პოზიციონალურ

სტრუქტურას, ფრემს, სცენარებსა და გეშტალდტს. ჯ. ლაკოფის მიერ ჩამოყალიბებული ენობრივ გეშტალდტთა თეორია გაიზიარეს სხვა მკვლევრებმა. გეშტალდტი წარმოადგენს ენის განსაკუთრებულ, სიღრმისეულ, შინაარსობრივი განსაზღვრულობის მქონე ერთეულს. გარდა ენაში რეალიზაციისა, გეშტალდტი წარმოადგენს ადამიანის მიერ სამყაროს აღქმის საფუძველს, აძლევს მიმართულებას შემეცნებით პროცესებს.

დასკვნა

სხვადასხვა მკვლევართა მიერ კონცეპტის თაობაზე ჩამოყალიბებულ მოსაზრებათა ანალიზის შედეგად შეიძლება დავასკვნათ, რომ კონცეპტი, როგორც ლინგვოკოგნიტური ფენომენი, წარმოადგენს „ადამიანის ცოდნისა და გამოცდილების ამსახველი ცნობიერებისა და ინფორმაციული სტრუქტურის, მენტალური ან ფსიქიკური რესურსების ერთეულს. კონცეპტი მეხსიერების, მენტალური ლექსიკონის, კონცეპტუალური სისტემის, გონების ენის (ლინგუა მენტალის), ადამიანის ფსიქიკაში ასახული სამყაროს ხატის ერთეულია, რომელსაც გააჩნია შინაარსობრივი განსაზღვრულობა.

კონცეპტის ფორმირება გულისხმობს სინამდვილის გამოცდილებისეული შემეცნების შედეგად მიღებულ მონაცემთა განზოგადების პროცესს. აღნიშნული პროცესი ასევე მოიცავს სინამდვილის შემეცნების შედეგად მიღებულ მონაცემთა ასოცირებას რელიგიაში, იდეოლოგიასა და ხელოვნებაში ფიქსირებულ ღირებულებით დომინანტებთან. კონცეპტის ფუნქციონირების პროცესი გულისხმობს იმ ენობრივ საშუალებათა შერჩევასა და გამოყენებას, რომელთაც, ადრესანტის აზრით, ძალუძთ კონცეპტის აქტივიზაცია ადრესატის შემეცნებაში. ამდე-

ნად, კონცეპტი არსებობს შემეცნებაში და რეალიზდება ენაში.

ლიტერატურა

1. Dunn W.N., Cahill A.G., Dukes M.J. & Ginsberg A. (1986): “Cognitive Methodology: Perspectives, Concepts, and Methods“. JAI Press
2. Bahner W. J. V. D. (1987): Schildt eds. Proceedings of the Fourteenth International Congress of Linguists: Berlin (GDR), August 10 –15. B.: Akademie
3. Dirven R., & Verspoor M. (1998): Cognitive Exploration of Language and Linguistics. Amsterdam: Benjamins. Chapter 1: The cognitive basis of language: language and thought. pp. 1-24
4. Gardiner A. (1985): The mind's new science: the history of cognitive revolution. N-Y

Definition of the Essence of Concept in Linguistics

Natia Chaganava
The University of Georgia
School of Humanities
77a Kostava street, 0175, Tbilisi, Georgia
Tel.: 558 020 989
E-mail: chaganavan@yahoo.com

Abstract

Concepts imply potential charge of century-old experience, culture and ideology of any nation. Within the range of humanities concept becomes most popular when its meaning differs from the meaning of “notion”. People construct notions to have “common language” in order to talk about problems, while concepts exist by themselves and people reconstruct them with more or less credibility.

Concept is considered to be a global unit of a human's consciousness while conceptual sphere is believed to be the sphere of thought. Conceptual sphere is a chain of interrelated concepts.

Concept can be expressed only by the help of the whole complex of language means – word is the key of conceptual knowledge. Language expression of concept and its regular verbalization provide the stability, firmness and recognition of a concept.

Keywords:

concept, frame, notion, Gestalt, paradigm, syntagm.

тие“. Грань между концептом и понятием проходит через их разъяснение: понятие – это то, о чем люди согласовываются; они конструируют понятия так, чтобы иметь „общий язык“ во время решения проблем. А что касается концептов, они сами по себе существуют.

Концепт осознан как глобальная единица человеческого сознания, а концептуальная сфера чисто мыслительная сфера, которая сконструирована из концептов. Она представляет вроде цепь концептов, связанных друг с другом.

Ключевые слова:

концепт, фрейм, понятие, Гештальдт, парадигма, синтагма.

Определение сущности концепта в лингвистике

Чаганавა ნათია რევაზოვი

Университет Грузии

Школа гуманитарных наук

ул.Костава №77а, 0175, Тбилиси, Грузия

Тел.: 558 020 989

E-mail: chaganavan@yahoo.com

Резюме

Концепты вмещают в себя многовековой опыт, культуру и идеологию разных социумов. В гуманитарных науках „концепт“ достигает пика популярности с тех пор, как он употребляется с различным значением со словом „поня-

სემანტიკური ფრეიმი – ცოდნის რეპრეზენტაციის სტრუქტურა

ანა ჩხეიძე

საქართველოს უნივერსიტეტი

ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა სკოლა

კოსტავას ქ. №77ა, 0179, თბილისი,

საქართველო

ტელ: 599 626 800

E-mail: annchkeidze@yahoo.com

რეზიუმე

სემანტიკური ფრეიმი წარმოადგენს ღრმა ცოდნის რეპრეზენტაციის სტრუქტურას. აღნიშნული ტიპის ცოდნა გულისხმობს მოცემულ საგნობრივ სფეროში მიმდინარე პროცესების ამსახველი აბსტრაქციებისა და სქემების ცოდნას. ღრმა ცოდნა ხსნის ამა თუ იმ მოვლენის არსს და უზრუნველყოფს მოვლენათა და ობიექტების ქცევის პროგნოზირების ადეკვატურობას. სემანტიკური ფრეიმისათვის რელევანტური ცოდნა გულისხმობს ადამიანის პრაქტიკული საქმიანობისა და გამოცდილების საფუძველზე მიღებული საგნობრივი სფეროს კანონზომიერებებს. აღნიშნული კანონზომიერებები კი მოიცავენ პრინციპებს, კავშირებსა და კანონებს. მარვინ მინსკის თეორიის მიხედვით, სემანტიკური ფრეიმი წარმოადგენს ადამიანის მეხსიერების ორგანიზაციის კონცეპტუალურ მოდელს. იგი გააზრებულია სტერეოტიპული აღქმის წარმოდგენისათვის საჭირო აბსტრაქტულ სახედ.

სემანტიკური ფრეიმის მოდელი უნივერსალურია. იგი იძლევა სამყაროს შესახებ არსებული მთელი ცოდნის მრავალფეროვნების გამოსახვის შესაძლებლობას.

საკვანძო სიტყვები:

ფრეიმი, დეკომპოზიცია, კონსტრუირება, ცოდნის პირამიდა, ექსტენსიონალი, ინტენსიონალი.

შესავალი

სემანტიკური ფრეიმის კონსტრუირებისადმი არსებული მიდგომები შეიძლება ორ დიდ კლასად დაიყოს:

- სტრუქტურული (სისტემური) მიდგომა ან ანალიზი - ეფუძნება დეკომპოზიციის იდეას. აღნიშნული იდეის კონტექსტში სისტემის თითოეული ელემენტი წარმოადგენს საერთო კონსტრუქტის უმნიშვნელოვანეს კომპონენტს;

- ობიექტური მიდგომა - დაკავშირებულია ობიექტების დეკომპოზიციასთან: თითოეული ობიექტი წარმოადგენს განსაზღვრული კლასის ეგზემპლარს. აღნიშნული მიდგომა ეფუძნება ისეთ ელემენტარულ ცნებებს, როგორცაა: ობიექტები, კლასები, როგორც ობიექტები და იერარქიათა თვისებების მემკვიდრეობითობა.

ძირითადი ნაწილი

სემანტიკური ფრეიმის კონსტრუირება მიზნად ისახავს ცოდნის პირამიდის აგებას, რომელიც გულისხმობს ცნებათა იერარქიულ კონსტრუქტს, რომელშიც ვლინდება გაგების გაღრმავება და ცნებათა აბსტრაქტულობის დონის ამადლება. ცნებებს შორის დამოკიდებულება ვლინდება როგორც პირამიდის თითოეული დონის ფარგლებში, ისე დონეებს შორისაც. პირამიდა აკავშირებს ყველა ცნებასა და მათ შორის არსებულ ყველა მიმართებას. მიმართების ერთ-ერთ ასეთ ტიპს წარმოადგენს ექსტენსიონალი-სა და ინტენსიონალის კავშირი. ექსტენსიონალი არის ის ძირითადი ცნებები და მიმართებები, რომლებიც ახასიათებს ობიექტების, საგნებისა და მოვლენების სიმრავლეს, ხოლო ინტენსიონალი კი არის ამ სიმრავლეთა თითოეული ელემენტის კონკრეტული მახასიათებლები.

ვალიდური სემანტიკური ფრეიმი ქმნის გარკვეულ რეპერტუარულ ბაღეს, რომელიც წარმოადგენს ცოდნის ერთგვარ მატრიცას. განსაზღვრება „რეპერტუარული“ ნიშნავს იმას, რომ ელემენტების შერჩევა ხდება განსაზღვრული წესების გათვალისწინებით: ელემენტები უნდა შეესაბამებოდნენ რომელიმე ერთ სფეროს, ყველანი ერთად კი აზრობრივად უნდა იყვნენ დაკავშირებულნი. რეპერტუარულ ბაღეში ვლინდება ადამიანის მიერ სამყაროს ხედვის თავისებურება.

მ. მინსკის ფრეიმების თეორიის მიხედვით, რეალური სამყაროს მოდელი ეფუძნება ფრეიმთა ერთობლიობას. აღნიშნული თეორიის ფარგლებში ფრეიმი გააზრებულია სტერეოტიპული სიტუაციის მოდელად. ფრეიმი წარმოადგენს არა ერთ კონკრეტულ სიტუაციას, არამედ ერთი კლასისადმი განკუთვნილი სიტუაციების ძირითად მახასიათებელთა ერთობლიობას. გრაფიკულად ფრეიმის გამოსახვა შესაძლებელია ქსელის სახით, რომელიც შედგება ელემენტთა შორის არსებული კავშირებისაგან. ერთმანეთთან კავშირში მყოფ ფრეიმთა ჯგუფები ერთიანდებიან სისტემაში, რომელთაც ძალუძთ ქმედების, მიზეზ-შედეგობრივი კავშირებისა და თვალსაზრისთა ცვლილებების ასახვა.

ფრეიმის „გაგება“ ხორციელდება ელემენტთა კონკრეტიზაციის, ასევე მათ რეალურ სამყაროში არსებულ გარემოებებთან შესაბამისობაში მოყვანის გზით. ამრიგად, ადამიანის აზროვნების პროცესის საფუძველს წარმოადგენს მის მეხსიერებაში აკუმულირებული, მონაცემთა მრავალრიცხოვანი სტურქტურა - ფრეიმი, რომლის მეშვეობითაც ადამიანი აცნობიერებს ხატს, ესმის სიტყვა, მსჯელობს, მოქმედებს, ახორციელებს ნარაციას და ა.შ. ფრეიმი წარმოადგენს მოვლენათა და საგანთა შორის არსებულ მიმართებათა შესახებ არსებული ცოდნის რეპრეზენტაციის ცენტრს.

სემანტიკური ფრეიმის და სცენარის კონტინუმი არ გადადის ვაკუუმში - იგი ექვემდებარება როგორც კონტექსტუალურ

შეზღუდვებს, ისე კომუნიკანტთა მიერ აღიარებული პოზიციების ზემოქმედებას. ფრეიმი გასაგები, სხვა სიტყვებით, ვალიდური შეიძლება იყოს მხოლოდ ამ წესების კონტექსტში.

სემანტიკური ფრეიმისა და სცენარის კონტინუუმისათვის ტიპურია სიმბოლოთა და ღირებულებათა ცირკულაცია. ახალი კონტინუუმის ჩამოყალიბებას რუტინული წესრიგის აღდგენასთან მიყვავართ: როგორც ვალებადიც არ უნდა იყოს დოქის შიგთავსი, თავად დოქი ფაქტის ბუნებრიობას, უბრალოებას ინარჩუნებს.

სემანტიკური ფრეიმი და სცენარი რეალობის, როგორც ყოველდღიური ურთიერთობების, საზრისისეული ინტერპრეტაციების და ხელახალი ინტერპრეტაციების უწყვეტი (მუდმივი) ქმნადობის პროდუქტია.

უნდა აღინიშნოს, რომ სემანტიკური ფრეიმი არ ეფუძნება მხოლოდ სოლიდარობას, სხვა სიტყვებით, სოციალური ურთიერთქმედების წესებს. პირიქით, სხვადასხვა დროსა და სივრცეში კონსტრუირებული ფრეიმი წესების დარღვევაზეა მიმართული, რომელიც ამავე დროს თავადაც წესს წარმოადგენს. ამდენად, სემანტიკური ფრეიმი განიხილება არა როგორც მხოლოდ და არა იმდენად წესებისა და შეზღუდვების ფუნქციონირების სივრცე, არამედ როგორც შესაძლო, პროგნოზირებად ქმედებათა რესურსი. აღნიშნული რესურსი, ფაქტიურად, წარმოადგენს სტერეოტიპული მოლოდინების ერთობლიობას. სტერეოტიპულობაში იგულისხმება პერსპექტივათა გაიდვალისებულობა.

სემანტიკური ფრეიმი ეფუძნება ემპირიულ მასალაზე ცოდნის ფორმებისა და ღირებულებებითი განწყობების დომინირების პოსტულატს. ცოდნა ყოველთვის შეიძლება იქნას გადააზრებული ან უარყოფილი. სემანტიკური ფრეიმი კონცენტრირებულია კულტურის ფორმებზე, რომლებიც გარკვეული თვალსაზრისით ურთიერთქმედების სუბიექტური საზრისებია, ხოლო რაც შეეხება კულტურის სამყაროს, სემანტიკური

ფრეიმის ფარგლებში იგი ღირებულებების სამყაროდ განიხილება. სემანტიკური ფრეიმში ფორმირდება როგორც კულტურის ნორმებისა და ღირებულებების რეპრეზენტაციისათვის მაქსიმალურად ეფექტური კონსტრუქტი.

ფართო აზრით, სემანტიკური ფრეიმი ამა თუ იმ ფენომენისა თუ მოვლენის აღქმის პერსპექტივაა. ფრეიმის ლექსიკოლოგიური ექვივალენტებია ჩარჩო, სქემა, გეგმა, შაბლონი, სცენარი, გეშტალტი, პროტოტიპი, პარადიგმა, დისციპლინარული მატრიცა. კოგნიტიურ ფსიქოლოგიაში აღქმისა და მესხიერების მორგანიზებელ ფორმალურ სქემებს მაკოდირებელ სისტემებს უწოდებენ – ისინი მიღებული ინფორმაციის ფარგლებს გარეთ გასვლის შესაძლებლობას იძლევა. ფრეიმი ცოდნის სტრუქტურაა სტერეოტიპული სიტუაციების წარმოსადგენად.

ფრეიმები შეიძლება განვიხილოთ სიტუაციის განსაზღვრებებად, რომლებიც ხდომილებაში ჩართულობის და ორგანიზაციის პრინციპებზეა დაფუძნებული. ფრეიმები სიტუაციაში ჩართულობის ორგანიზებას ისევე ახდენენ, როგორც აზრები ბადებენ და ქმნიან წინადადებებს. ფრეიმი ფრაგმენტებად მიმოფანტულ ემპირიულ რეალობას სიტუაციის განსაზღვრებად გარდაქმნის.

ფრეიმების სისტემა აღქმის ალგორითმების სახით არ გვეძლევა, ისინი მუდამ ფორმირების პროცესში არიან. ფრეიმები სოციალურნი არიან. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, ხდება რეალობის განუწყვეტელი „ფრეიმირება“.

იმ ხარისხით, რა ხარისხითაც ფრეიმების პირველადი სისტემები შეიძლება გადაეწყოს განსაზღვრული საზრისისეული პლასტების აღქმაზე, მათი მრავალჯერადად გადაწყობაა შესაძლებელი. ამგვარი გადაწყობა არსებითად ცვლის როგორც ფრეიმებს, ისე მის წინამორბედ ზედნაშენებსაც.

ფრეიმების თანმიმდევრული ჩანაცვლების პროცესი განსაკუთრებით ნათლად ვლინდება ადამიანის აზროვნების ისეთ

სფეროებში, როგორცაა ბუნებრივი ენის გაგება, მსჯელობა, დასკვნის გამოტანა და ა.შ. ეს გამომდინარეობს ჩვენი ინტუიციური წარმოდგენიდან აზროვნების პროცესის შესახებ, რომელიც იწყება ხატებიდან, მიდის აზრებამდე; შემდეგ ნაკლებ კარგი აზრი იცვლება უკეთესით, მაგრამ მაინც არასრულყოფილი იდეით.

ინგლისურ ენაზე „ფრამე“ ნიშნავს ჩონჩხს, ჩარჩოს, რაც კიდევ ერთხელ მიუთითებს ფრეიმში წარმოდგენილ, მოდელირებადი ფენომენის შესახებ არსებულ მონაცემთა ერთობაზე. გრაფიკულად ფრეიმის გამოსახვა შესაძლებელია ქსელის სახით, რომელიც შედგება კვანძებისა და მათ შორის არსებული კავშირებისაგან. ყოველი კვანძი წარმოადგენს გარკვეულ ცნებას, რომელიც შეიძლება იყოს და არც იყოს ნათლად წარმოდგენილი. ამ უკანასკნელ შემთხვევაში იგი, შესაძლოა, დაკონკრეტდეს მოცემული ფრეიმის რომელიმე კონკრეტულ სიტუაციასთან შესაბამისობაში მოყვანის გზით. არაცხადი ფორმის მქონე კვანძებს ტერმინალები ეწოდება. ისინი ქმნიან გრაფიკული სტრუქტურის ქვედა დონეს, ხოლო ზედა დონეზე განლაგებულია ცნებები, რომელიც ყოველთვის რელევანტურია ფრეიმით წარმოდგენილი სიტუაციისათვის. ამრიგად, ნათლად წარმოდგენილ კვანძთა ერთობლიობა ქმნის ფრეიმით წარმოდგენილი სიტუაციის „გაგების“ საფუძველს. „გაგება“ ხორციელდება ტერმინალების კონკრეტიზაციის, ასევე ტერმინალთა რეალურ სამყაროში არსებულ გარემოებებთან შესაბამისობაში მოყვანის საშუალებით. უმნიშვნელოვანეს მომენტს წარმოადგენს სხვადასხვა ფრეიმის მიერ ერთი და იმავე ტერმინალების გამოყენება, რაც იძლევა სხვადასხვა წყაროდან მოძიებული ინფორმაციის კოორდინირების შესაძლებლობას. ერთმანეთთან კავშირში მყოფ ფრეიმთა ჯგუფები ერთიანდებიან სისტემაში, რომელთაც ძალუბო ქმედების, მიზეზ-შედეგობრივი კავშირებისა და თვალსაზრისთა ცვლილებების ასახვა.

დასკვნა

დასკვნის სახით აღვნიშნავთ, რომ ფრეიმის წარმოდგენის გარკვეული კონცეპტის ირგვლივ ორგანიზებულ იერარქიზირებულ, ძირითად, ტიპურ და პოტენციურად შესაძლო ინფორმაციის მომცველ ერთეულს, რომელიც ასოცირდება ამა თუ იმ კონცეპტთან.

ლიტერატურა

1. Minsky M. (1972): Form and Content in Computer Science, J. A. C. M.
2. Schank R. (1972): Conceptual Dependency: A Theory of Natural Language Understanding. Cognitive Psychology. v.3
3. j. uilksis „preferenciulisemantikis“ daC. rigeris „seman-ti-kurzeddebaTa“ (conceptual overlays) Teoriebi
4. Wilks Y. (1973): Preference Semantics, Stanford Artificial Intelligence Laboratory, Memo AIM-206, Stanford University, Stanford, Calif.
5. Adeli H. (1994): Knowledge Engineering. McGraw-Hill Publishing Company, N.Y.

Semantic Frame – the Structure of Knowledge Representation

Ana Chkheidze

The University of Georgia

School of Humanities

77a Kostava street, 0175, Tbilisi, Georgia

Tel.: 599 626 800

E-mail: annchkheidze@yahoo.com

Abstract

Semantic frame is the structure which represents deep knowledge. The mentioned knowledge implies abstractions and schemes reflecting the processes taking place in the given subject sphere. Deep knowledge explains the essence of different phenomena and provides the adequacy of forecasting the behavior of phenomena and objects. The knowledge relevant to semantic frame implies the regularities of the subject sphere acquired on the basis of a man's practical activity and experience. The above-mentioned regularities include principles, connections and laws. According to the theory of Marvin Minsky, semantic frame is the conceptual model of a man's memory organization. It is considered to be an abstract image necessary for stereotypical perception.

The model of semantic frame is universal. It enables the reflection of total, diverse knowledge about the universe.

Keywords:

frame, decomposition, constructing, pyramid of knowledge, extensional, intentional.

Семантический фрейм – структура репрезентации знания

Чхеидзе Ана Тариеловна

Университет Грузии

Школа гуманитарных наук

ул.Костава №77а, 0175, Тбилиси, Грузия

Тел.: 599 626 800

E-mail: annchkheidze@yahoo.com

Резюме

Семантический фрейм – это структура репрезентации глубоких знаний. Упомянутое знание подразумевает знание схем и абстракции, которые отражают происходящие процессы в

сфере данной дисциплины. Глубокое знание обеспечивает адекватность прогнозирования явлений и поведения объектов. Знание релевантное для семантического фрейма подразумевает закономерности, которые были получены на основе практических занятий и опыта человека. Эти закономерности состоят из принципов, союзов и законов. По теории Марвина Мински, семанти-

ческий фрейм является концептуальной моделью организации человеческого разума и дает возможность проявления многосторонности знания о мире.

Ключевые слова:

фрейм, разложение, конструирование, пирамида знаний, экстенционал, интенционал.

Сопоставительный анализ пословиц с единой лингвокультурной доминантой

(на материале грузинского, английского и русского языков)

Чешивили Татьяна Александровна
Тбилисский государственный университет
Факультет гуманитарных наук
Пр. И. Чавчавадзе №36, 0179, Тбилиси, Грузия
Тел.: 599 280 596
E-mail: tatachei61@gmail.com

Русиешвили Манана Гивиевна
Тбилисский государственный университет
Факультет гуманитарных наук
Пр. И. Чавчавадзе №36, 0179, Тбилиси, Грузия
Тел.: 599 168 339
E-mail: manana_rusieshvili@yahoo.co.uk

Резюме

В статье рассматриваются пословицы с общей лингвокультурной доминантой БЫТ/ОБЫЧАЙ - ХОЗЯЙСТВО, зафиксированной в паремнологических единицах грузинского (исходные паремии), русского и английского языков. Исходным материалом исследования послужил корпус грузинских пословиц, которым подыскивались эквиваленты в английском и русском языках. Целью исследования является выявление в грузинских пословицах и в их русских и английских эквивалентах культурно-национальных и универсальных компонентов, выступающих основой их сопоставления. Несмотря на то, что для большинства пословиц характерны постоянство (определенная вариантность допускается) лексического состава, наличие прямого (пословицы-максимы) и переносного значений, ослабленность лексического значения компонентов, а также воспроизведение в речи в виде готовых клише, нельзя не учитывать определенных трудностей, возникающих при поиске соответствующего эквивалента грузинской пословицы в русском и английском языках, ибо на

сегодняшний день остается открытым вопрос о том, как именно отражается та или иная этнокультурная модель в семантике паремий и в чем состоит специфика отраженного в них лингвоменталитета.

Ключевые слова: пословица, паремические соответствия, эквивалентность, лингвокультурная доминанта, этнокультурная модель.

Введение

В последнее время в гуманитарных науках особенно остро ставятся вопросы, касающиеся таких понятий, как этнос, нация, национальная картина мира и т.п., поэтому вновь актуальны этнолингвистическое и лингвокультурологическое направления в языкознании, в свете которых не теряет своей злободневности соответствующий анализ и компаративный подход к паремиям – пословицам и поговоркам разных народов.

Данная статья подготовлена в рамках проекта Национального научного фонда Руставели «База данных грузинских идиом и пословичного фонда (русские, английские, немецкие, французские, турецкие и арабские эквиваленты)» (Научный руководитель – профессор Манана Русиешвили ქართული ენის იდიომებისა და ანდაზური ფონდების მონაცემთა ბაზა (რუსული, ინგლისური, გერმანული, ფრანგული, თურქული და არაბული ეკვივალენტები)) и посвящена анализу пословиц с общей лингвокультурной доминантой трех типологически несхожих языков – грузинского, русского и английского. Исходным материалом исследования послужил корпус грузинских пословиц, которым подыскивались эквиваленты в английском и русском язы-

ках. Хотя особенностью пословиц является их исконно национальное и часто фольклорное происхождение, неопровержим тот факт, что многие пословицы разных народов сходны по своему значению и форме, так как мотивационная база пословиц во многом универсальна, в силу того, что универсальны общечеловеческие мыслительные категории, опыт, воплощенный в пословицах и отражающий дифференциализацию мира, вследствие чего в каждом языке можно встретить определенное количество паремических эквивалентов. Более того, компаративный анализ пословиц разных этносов позволяет констатировать, что определенное количество паремий сопоставимы на уровне их семантики (в когнитивной терминологии – внутренней формы и сценария), дидактической постулативности и образного единообразия.

Целью исследования является выявление в грузинских пословицах и в их русских и английских эквивалентах (оговорим, что таких эквивалентов сравнительно немного) культурно-национальных и универсальных компонентов, выступающих основой их сопоставления. При поиске эквивалентов мы руководствовались традиционно выделяемыми четырьмя способами перевода фразеологизмов: методом фразеологического эквивалента, методом фразеологического аналога (В.Н. Комиссаров), дословным переводом (калькирование), описательным переводом.

Основная часть

Лингвокультурная доминанта БЫТ/ОБЫЧАЙ - ХОЗЯЙСТВО, зафиксированной в паремических единицах грузинского (исходные паремии), русского и английского языков, была выбрана нами в силу широты ее культурной семантики, включающей как ментальные смыслы, так смыслы, связанные с материальной культурой. Из рассматриваемых пятисот грузинских пословиц данной доминанте соответствовали приблизительно 60.

Х. Касарес, говоря о фразеологии в целом, отмечает, что «вся психология, вся частная и общественная жизнь, вся неподдающаяся учету история наших предков оставляли след в этих эллиптических формулах, которые были отчеканены и оставлены в наследство потомкам» [Касарес.1956: 255]

Для уточнения языкового статуса пословиц, рассмотрим некоторые их дефиниции. В русской паремииологии существует большое количество определений пословиц, но одной из первых, наиболее емких и точно отражающих суть, функции и структуру русских пословиц является дефиниция В.И. Даля в сборнике «Пословицы русского народа», где он определяет пословицу как коротенькую притчу, суждение, приговор, поучение, высказанное обиняком и пущенное в оборот: «... как всякая притча, - пишет Даль, - полная пословица состоит из двух частей: из обиняка, картины, общего суждения и из приложения, толкования, поучения» [Даль. 1984: 10 - 13].

О.Г. Дубровская, анализируя английские словарные дефиниции, выделяет следующие признаки пословиц [Collins. 14: 1156]: а) краткость, лаконичность пословицы (proverb is... short...); б) по форме своей пословица - есть предложение (proverb is a short sentence....); в) пословица - цитата (.....that people often quote...); г) пословица появилась очень давно (proverb is ancient); д) пословица отражает правдивые явления (proverb is true); е) пословица - воплощение мудрости народа (that gives or tells you something about human life and problems in general) [Дубровская. 2000: 25].

В грузинской лингвистической традиции предлагается следующее понимание пословицы: «Пословица представляет собой вербальную форму, существующую во всех языках, и в отличие от всех остальных больших или малых вербальных форм, обладающую самобытностью, специфическим содержанием, структурой и особенностью восприятия» [გუგუშვილი. 2005:3].

Все определения объединены единым поло-

жением, что пословицы – это малые языковые формы особой структуры, которые, являясь отражением народной мудрости – народной дидактики, основываются на самобытности национальных культур и чаще всего представляют собой древнейший культурно-языковой пласт каждого из рассматриваемых нами языков – грузинского, английского и русского. Пословицы не только отображают действительность и выражают отношение носителей определенного языка к тем или иным реалиям окружающего нас мира, но и знакомят с культурно-национальными установками и традициями народа, отражают ментальные интересы носителей того или иного языка, т.е. пословицы являются языковыми структурами, выступающими в качестве показателей взаимоотношений языка и культуры, носителями культурной коннотации. Фразеология языка вообще и его паремиологический фонд в частности – это то «зеркало, в котором лингвокультурная общность идентифицирует свое национальное самосознание» [Телия. 1996: 9]. Поэтому пословицы могут также рассматриваться как **лингвокультурный текст, выражающий в концентрированном виде сведения о культуре того или иного народа.** Пословицы рассматриваются также как прецедентные тексты, как фольклорные микро-тексты [Михневич. 2002: 89–95], и, более того, – как интертекст [Иванов. 2007: 43-50].

Любая жизненная ситуация, а особенно связанная с бытом и хозяйством как разновидностью культурных постулатов, может быть охарактеризована какой-либо пословицей.

Для большинства пословиц характерны постоянство (определенная вариантность допускается) лексического состава, наличие прямого (пословицы-максимы) и переносного значений, ослабленность лексического значения компонентов, а также воспроизведение в речи в виде готовых клише. Однако нельзя не учитывать определенных трудностей, возникающих при поиске соответствующего эквивалента грузинской пословицы в русском и английском языках,

ибо на сегодняшний день остается открытым вопрос о том, как именно отражается та или иная этнокультурная модель в семантике паремий и в чем состоит специфика отраженного в них лингвоменталитета [Телия. 1996: 235].

Выбранные нами пословицы имеют отношение или к человеку, или к окружающим его реалиям в быту и хозяйстве. Какая-то часть пословиц антропоцентрична, в связи с этим в них отражены внешние, физические, нравственные, психологические, эмоциональные характеристики человека. Оговорим, что данная классификация основывалась на эксплицитно выраженных смыслах компонентов пословиц, на упомянутых наименованиях. Рассматриваемые пословицы с лингвокультурной доминантой **БЫТ/ОБЫЧАЙ - ХОЗЯЙСТВО** можно разделить на следующие группы:

1) описывающие действия и поведение человека (качества и черты характера, взаимоотношения людей, внешность, хозяйственная деятельность; человек и животные); **კაცი გულითა ხარობს, ხე - ნაყოფითაო** - Человек сердцем радуется, дерево – плодом (досл.) - Каков плод, таков и приплод - Каково дерево, таков и плод - **Дерево смотри в плодах, человека в делах** - *As the tree, so the fruit* - *The fruit of a good tree is also good* (Am.) - *A good tree cannot bring forth evil fruit* (Br.); **კარგი მკურმე ურემს ზამთარში გამოაწყობს, მარხილს ზაფხულშიო** - Готовь сани летом, а телегу зимой - **Гром не грянет - мужик не перекрестится** - Как на охоту ехать, так собак кормить - *Repair your cart in December; in July your sledge remember* - *Repair your cart in December; in July your sledge remember*; **იქაც მივცდი ქორწილსა, იქაც სადილობასაო** - И на свадьбу успел, и на обед поспел (досл.) - **Наш пострел везде поспел - И не нужен, да досужен** - Ехал к брату, а заехал к свату - **Разгул найдет гуляк - Не пришей кобыле хвост** - *Neither here nor there*; **ბედაური ცხენი მათრახს არ დაიკრავსო** - *A good anvil does not fear the hammer* - *A good horse should be seldom spurred* - **На пословного коня и кнута не надо** - На

ретивого коня не кнут, а вожжи; ბევრის მდომმა ცოტაც დაკარგა - All covet, all lose - He that (who) grasps at too much holds nothing fast (Br.) - If you wish for too much, you will end up with nothing (Am.) - Погнался за ломтем, да без крохи остался - Лишнего пожелаешь, и последнее потеряешь - Многого желать — добра не видать; მექოთხის ნება არ არის, საიდანაც უნდა იქით გაუკეთებს ქოთანს - Гончар где захочет, там и приделает горшку ушко (досл.) - A good painter can draw a devil as well as an angel - Хозяин – барин - Что хочу, то и ворочу - Orders are orders (Am.) - Orders must not be challenged (Am.) - Will is his law (Br.);

2) использующие в своем составе наименования тех или иных продуктов. Ср.: კარგი თესლი კარგ მიწაში არ დაღუპებაო - Хорошее зерно в доброй земле не сгниет (досл.) - Посеешь крупным зерном, будешь с хлебом и вином - Лучшее голодай, а добрым семенем засевай - Доброе семя – добрый всход - На доброй земле чертополох пшеницей станет, на дурной - пшеница чертополохом взойдет - Good seed makes a good crop. He that sows good seed, shall reap good corn.; კატა ვერ შეწვდა ძეხვსაო, პარასკევია დღესაო, - Кошка не могла достать мяса и говорит: сегодня пятница (пост) – Кошка недоставши сала, сказала, что у нее пост; – Есть в кринке молоко, да у кота рыло коротко – The elbow is near, but try and bite it (Am.). So near and yet so far (Am., Br.)

დაღვრილ ერბოს ისე ვერ აიღებ, ცოტაც არ დარჩესო - Пролитое топленое масло так не соберешь, чтобы хоть чуть не осталось (досл.) - Пролитую воду не соберешь - Что с возу упало, то пропало - Что о том тужить, чего не воротить - Юркнуло, так потонуло - Упало - пиши пропало - Spilled water cannot be gathered up (Am.) - What is lost is lost (Br.);

3) использующие наименования орудий труда или домашней утвари. Ср.: კაცს ცხენი არ ჰყავდა, უნაგირს ნატრობდაო - Не имел лошади, а о хомуте мечтал (досл.) - Не имея лошади, не покупай хомута. - Видел мужик во сне хо-

мут - не видать ему лошади до веку! - Не говори «гоп», пока не перескачешь. - Кобылка есть - хомута нет; хомут добыл - кобылка ушла – Do not wish about what you wish you had; wish about what you have got (смысловой перевод); კისერი იყოს, თორემ უღელი მოიხსნებაო - Были бы плечи, хомут будет /найдется - Кто не знает, как работать, для того работа не кончается - God shapes the back for the burden - All lay load (loads) on the willing horse - If the devil finds a man idle, he'll set him to work - The devil finds work for idle hands to do - An ass endures his burden; დიდ სადუღარს დიდი სარქველი უნდაო - Большому котлу – большая крышка (досл.) - По жильцу квартира, по горшку и покрышка - Большому большая дорога - Большому кораблю большое плавание – A big ship needs a big sea. Great ships need deep waters.; თოხი მიწას არ დასცილდებაო - Мотыга (тыпка) от земли не удалится (досл.) - Всякая вещь хороша на своем месте - Винограднику нужна не молитва, а мотыга - Писарь пишет, а пахарь пашет - Всяк велик на своем месте - There is a time and place for everything;

4) раскрывающие значение времен года в хозяйственной деятельности человека. Ср.: ზაფხული ზამთრის მუშა არისო – Лето работник зимы (досл.) - Весенний день – год кормит - День летний год кормит. Каково лето, таково и сено - Лето припасиха, зима – подбериха – Летний день – за зимнюю неделю - Что летом родится, зимой пригодится - Летом не соберёшь – зимой не найдёшь - Лето припасает, зима поедает – Лето пролежишь, зимой с сумой побежишь – Make provision for a rainy day but in good – Repair your cart in December; in July your sledge remember – Mend your sails while the weather is fine.

При анализе и поиске паремических соответствий грузинским пословицам в русском и английском языках нельзя не учитывать и опыт сопоставительно-переводческого анализа как одного из способов межкультурного взаимодействия. С точки зрения межкультурного фактора и этнокультурных расхождений пословицы яв-

ляются ярким примером труднопереводимости или вообще непереводаемости. Следовательно, при поиске соответствий/переводе необходимо учитывать этнокультурные особенности, что предполагает проникновение в сущность культуры, эмоциональную сферу жизни народа, а также понимание особенностей национального менталитета, в нашем случае грузинского.

Традиционно выделяют полные и частичные эквиваленты: 1. *Полные эквиваленты* – «действительно адаптированные эквиваленты», соответствующие интерпретации пословиц в принимающей культуре (русской и английской в нашем случае), обычно совпадают и по смыслу, и по лексическому (возможны предметные замены) и структурному составу компонентов, стилистической принадлежности и эмоциональной окраске. Например: კებნია ძაღლს პურს მოუკვებენო - Сердитой собаке только *кость* кинь; Into the mouth of a bad dog often falls a good bone; კატა თავკობა მამაციაო - Кошка только на мышей храбра - Cat is mighty dignified until the dog **The comes along**. Причем, для этих грузинских пословиц полными эквивалентами выступают русские пословицы, тогда как английские являются частичными.

2. *Частичные эквиваленты* (их еще называют условными), у которых наблюдаются различия в структурно-грамматическом и в лексическом плане. Они в свою очередь делятся на две группы: а) эквиваленты с лексическими расхождениями, совпадающие по значению, стилистической направленности и близкие по образности, но различающиеся по лексическому составу. კატის შვილი თავს დაიჭერსო – Дитя кошки тоже мышей ловит (досл.) - Какое мясо, таков и суп, какие родители, таковы и дети - Каковы родители, таковы и дети - Родители в детях продолжают - Ребенок в родню пойдет; **Son of the cat pursues the rat. That that comes of a cat will catch mice.** კაცი ზღვას გადაურჩა და ცვარმა დაახრხოო - *Переплыл* море, да в *луже* утонул; To escape the rocks and perish in the sands. ერთ ქარქაშში

ორი ხმალი არ ჩაიბეჭდოსო - Two wives in a house never agree in one (Br.) - Two women in the same house can never agree (Am.) - Pride and grand never dwell in one place - В одни ножны двух мечей не кладут (досл.) - Два медведя в одной берлоге не живут - В озере два черта не живут - Двум собакам одной кости не поделить - Двум шпагам в одних ножнах не ужиться - Две бараньи головы в один котел не лезут (о неуступчивых). б) эквиваленты с грамматическими расхождениями. Это те пословицы, которые совпадают по значению, стилистической направленности, образности, но отличаются числом существительных или порядком слов.

Также используется такой вид передачи пословиц, как *аналог* (фразеологизм с таким же переносным значением, основанном на ином образе. Например: A bird in the hand is worth in the bush - Лучше синица в руках, чем журавль в небе) когда предлагается устойчивый оборот (русский или английский), который адекватен по значению, но по образной основе отличается полностью или частично. Например: კაცი დედამიწას ეუბნებოდა და ცას ეძუროდაო – You are mixing apples and oranges – Я ему – про Фому, а он мне – про Ерему - Я про сапоги, а он про пироги - Ему говоришь про попа, а он про Емелю дурака; კაცი თუ ეკალო არ გაება, ეკაღნი არ გაეგბიანო-Лезть на рожон; Some days you get the bear, other days the bear gets you. კაცის აშენებული ოჯახი ქალმა დააქციაო, ქალისა კი ვერც ეშმაკმაო – Где сатана не сможет, туда бабу пошлет – Куда черт не поспеет, туда бабу пошлет – От нашего ребра нам не ждать добра. Where the devil cannot come, he will send a woman.

Встречается также *антонимический* вид передачи пословиц. В таком случае негативный смысл передается утвердительной конструкцией или наоборот. Например: კაცს იძებნი ჭირი ნუ მიადგეს, რამდენსაც აიტანსო – Бог посылает человеку столько испытаний, сколько он может выдержать (антон.) - Господь все испытания

посылает человеку по силам; ზარმაც მჭედელს კვირას მოუხდება მჭედლობა – Ленивому кузнецу в воскресенье захочется ковать (досл.) -Всяк знает, что воскресенье – праздник – Every day is holiday with sluggards (Br.) - A lazy man always finds excuses (Am.) – Idle folk have the least leisure (Am.) – Idle folks have the least leisure (Br.) - Idle people have the least leisure (Am.) - Who is more busy than he who has least to do? (Br.).

Если не найден эквивалент, то в таком случае используется калькирование (дословный, буквальный перевод – примеры приведены), при этом внутренняя форма (план содержания) пословиц не меняется, а образная основа может сохраниться, а может и утратиться [<http://www.dissercat.com/content/perevodcheskii-analiz-poslovits-vraznosistemnykh-yazykakh-na-materiale-nemetskogo-russkogo>. Дата обращения: 20 февраля 2016].

Нельзя не отметить, что при переносе (переводе) пословиц с одного языка на другой возможны семантические потери – интерсемиотическая трансформация, так как выпадение пословиц из родного лингвокультурного контекста несомненно понижает их экспрессивность, меняет прагматическую направленность, нередко утрачивается и их национальный колорит (А.С. Киндеркнехт). Однако в нашей работе мы прежде всего основывались на принципе поиска эквивалентов грузинских пословиц в русском и английском языках на лексическом, синтаксическом и ситуативном уровнях.

Дословный перевод может рассмариваться альтернативой поискам эквивалента, он сопровождается воссозданием-реконструкцией пословицы, определенной *стилизацией* (использование чужого слова, «по отношению к которому автор установил определенную дистанцию, не приходя при этом в столкновение с чужой мыслью» [Кристева. 2004: 174-175], в основе которой лежит имитация, т.е. при дословном переводе нужно попытаться сохранить благозвучный эффект пословицы, ее ритм, максимально воссоздать ее форму, архаичный синтаксис, обычно характер-

ный для пословиц. Кроме того, в процессе работы над пословицами возникает множество противоречивых ситуаций, обусловленных их многозначностью (многие пословицы соотносятся с несколькими лингвокультурными доминантами, одна и та же единица может употребляться в ситуациях, связанных с различными сферами жизнедеятельности человека, приобретая при этом все новые и новые эмоционально-оценочные нюансы, акценты, поэтому одна и та же пословица может быть отнесена к различным тематическим разделам в словарях), а также наличием или отсутствием адекватных культурных реалий в принимающем языке. Все это, несомненно, влияет на способы передачи пословицы на другой язык.

Лингвокультурная доминанта БЫТ/ОБЫЧАЙ – ХОЗЯЙСТВО присутствует в любой этнической культуре, относится к утилитарно-практическим ценностям и является универсальной, однако всегда нужно учитывать этнокультурный фон, на котором осмысливается пословица.

В результате работы над корпусом пословиц трех языков можно заключить, что концепты БЫТ/ОБЫЧАЙ в сознании носителей грузинского и русского языков являются более «культурнонагруженными», семантически и семиотически более емкими. Концепты БЫТ/ОБЫЧАЙ и вся лингвокультурная доминанта проявляет разные коннотации у носителей грузинской и русской лингвокультуры, с одной стороны, и английской – с другой, хотя можно сказать, что это не является принципиальным отличием в силу самого содержания и универсальности рассматриваемой лингвокультурной доминанты. На уровне внутренней формы (буквальное значение пословицы, непосредственно выводимое из значений составляющих ее компонентов и связей между ними в их соотношении со значением пословицы) грузинские и русские пословицы содержат больше национально-окрашенных и национально-специфических реалий, чем английские. Корпус пословиц с лингвокультурной доминантой БЫТ/ОБЫЧАЙ – ХОЗЯЙСТВО в

русском и грузинском отражает жизнь как более трудную и тяжелую, чем это показано в английских пословицах, что, возможно, связано с тем, что в пословицах этой группы выражен преимущественно крестьянский менталитет.

Национальное начало обычно демонстрируют пословицы, в основе образности которых имеется соответствующая **экстралингвистическая информация**. Выступая своеобразными стереотипами народного самосознания, пословицы, обладая закрепленной преемственностью, отражают в себе также отличия в среде культурных образов и предписаний, передаваемых из поколения в поколение в том или ином этносе. Ср.: კარგი ცხენი ქერს მომატებს – ავი მათრახსაო – *He goni konia knutom, a goni ovsom*; A boisterous horse must have a rough bridle (Am., Br.). კარგი მეურმე ურემს ზამთარში გამოაწეობს, მარხიღს ზაფხულშიო – *Готовь сани летом, а телегу зимой - Repair your cart in December; in July your sledge remember*; კარგ მოხეულზე თესლი ერთიანად მოიმაკებაო - *Что посеешь, то пожнешь. Good seed makes a good crop. He that sows good seed, shall reap good corn.*

Существенно, что во всех рассматриваемых языках пословицы: 1. являются фольклорными жанрами, поэтому анонимны («стыдливость творчества», по словам А.А. Потебни); 2. грамматически и логически закончены; 3. характеризуются повторяемостью и закономерностью фольклорного материала [Пропп. 2001: 4-19]; 4. структурно представляют собой суждение – клишированное предложение (простое или сложное); 5. обладают определенными функциями – содержат совет, намек, описание ситуации, поучение, наставление, мнение, толкование, заключение; 6. могут иметь прямое, только переносное или как прямое, так и переносное значения; 8. могут иметь два когнитивных уровня – значение и внутреннюю форму. «На уровне значения содержится знание о принятых в социуме нормах морали, стереотипах поведения, об опыте существования в мире, накопленном поколениями, иными сло-

вами, то знание, которое является важным для языкового коллектива и поэтому закрепляется с помощью языкового знака. Уровень внутренней формы отражает бытовые представления, выступает как своего рода «картинка» повседневной жизни» (<http://cheloveknauka.com/poslovichnaya-kontseptualizatsiya-mira#ixzz40ox5ghHG>. Дата обращения: 20 февраля 2016).

Рассмотрим смысловое соотношение грузинской пословицы „ავ მეზობელს მეზობლის წიწილა ბატი ეგონა“ с соответствующими русскими и английскими эквивалентами: Завистливому (злому) соседу соседский цыпленок гусем кажется (досл.) – Сосед спать не дает – хорошо живет – Курица соседа всегда выглядит гусыней - В чужих руках ломоть (пирог) велик, а как нам достанется, мал покажется – Хороша (дешева) рыба на чужом блюде - В чужих руках ноготок с локоток - Завистника соседская роза, как шип, колет – Чужая жена – лебедушка, а своя – полынь горькая – Свой хлеб приедчив – Чужой ломоть лаком // The hen of our neighbour appears to us as a goose (Br.) - The next man's cows have the longest horns.(Br) - The grass is always greener on the other side of the fence (Am., Br.) - The grass is always greener on the other side of the street (Am.) -Our neighbour's cow yields more milk than ours (Br.)

Эта грузинская пословица, представляющая собой простое предложение и имеющая вид сентенции, и в русском, и в английском языках имеет довольно большое количество эквивалентов, многие из которых близки прямому переводу. В данном случае на уровне внутренней формы эксплицитно выражена оппозиция «свое - чужое», [Петроченко. 2005] дополненная компонентами «плохое - хорошее», т.е. в результате получаем перекрестный смысл «свое – плохое, а чужое – хорошее (в данном случае *хозяйство*)» + «человек всегда хочет, что-то ему не принадлежащее, потому что оно ему кажется лучшим по сравнению с тем, что он сам имеет». На уровне глубинного значения речь имплицитно идет о зависти.

Даже осуществляя прямой перевод, мы невольно заменили грузинское слово «აზი», что значит «злой», на слово *завистливый*. Говоря терминологией когнитивистики, мы получили здесь двойной фрейм (значение и внутренняя форма), однако пословица всегда содержит элемент назидательности, скрытый намек, т.е. выступает как так называемый *сценарий*, который часто представляет собой имплицитную рекомендацию (или косвенную перформативность), как же быть дальше. Во-первых, в пословице представлен практический опыт – «чужое, особенно если оно лучше твоего, всегда бросается в глаза»; во-вторых, в схему двойных фреймов входит и более житейское, практическое знание того факта, что надо соблюдать осторожность, стараться не демонстрировать свое благосостояние. Хотя нужно учитывать, что это не единственный ход развития смысла. Набор сценариев в пословице-языковой единице существует в потенции, при ее употреблении в речи реализуется один или два, что отражается в русских эквивалентах «Сосед спать не дает – хорошо живет», «Свой хлеб приедчив», «Завистника соседская роза, как шип, колет».

Надо отметить, что рассматриваемая пословица имеет соответствующие абсолютные эквиваленты и в русском, и в английском: Курица соседа всегда выглядит гусыней. - The hen of our neighbour appears to us as a goose (Br.); В чужих руках ломоть (пирог) велик. - The next man's cows have the longest horns.(Br).

Заключение

Таким образом, проанализировав грузинские пословицы и их эквиваленты на русском и английском языках, можно сделать вывод, что паремии данных языков, обозначающие соотносительные явления и относящиеся к одной и той же культурной доминанте, обнаруживают различную степень эквивалентности, что объясняется различиями в образных системах

языков, обусловленных культурой, социально-историческим опытом и ментальностью этноса.

ლიტერატურა

1. ქართული ანდაზები (1968): ა. კანდელაკის რედაქციით. თბ.
2. ქართული ანდაზები (1953): ნ. ნაკაშიძის რედაქციით. თბ.
3. ქართული ანდაზები (1967): თ. სახოკიას რედაქციით, თბ. 1967
4. ქართული ანდაზები და ხატოვანი სიტყვა-თქმანი (1979): თ. სახოკიას რედაქციით. თბ.
5. ქართული ანდაზები შეკრებილი გ. გაბრიადის მიერ (1979): თბ.
6. რუსიეშვილი მ. (2005): ანდაზა,
7. Даль В. И. (1984): Пословицы русского народа. М.: Изд-во Художественная литература, в двух томах, т.1 – 2
8. Дубровская О. Г. (2000): О некоторых отличительных чертах английской пословицы (в сопоставлении с русской пословицей). ТГУ
9. Иванов Н. В. (2007): Интертекст – метатекст: культура, дискурс, язык / Н. В. Иванов // Языковые контексты: структура, коммуникация, дискурс. Материалы межвузовской научной конференции по актуальным проблемам языка и коммуникации. Военный университет. М.: Книга и бизнес
10. Касарес Х. (1958): Введение в современную лексикографию. – М.
11. Кристева Ю. (2004): Слово, диалог, роман // Ибранные труды: разрушение риторики /Пер. с франц. – М.: «Российская политическая энциклопедия» (РОССПЭН)
12. Кунин А. В. (1967): Фразеология современного английского языка. М.
13. Михневич А.Е. (2002): Идиоматика // Белорусский и другие славянские языки: семантика и прагматика: Материалы Междунар. конференции Вторые Супруновские чтения (28–

29 სენტ. 2001 გ., Минск) / В авт. редакции. – Мн.: БГУ

14. Мокиенко В. М., Никитина Т. Г. (2007): Большой словарь русских пословиц, М.: ОЛМА Медиа Групп

15. Комиссаров В. Н. (1990): Теория перевода(лингвистические аспекты). Учеб. для ин-тов и фак. иностр. яз. – М.: Высш. шк.

16. Петроченко М. Н (2005): Семантический компонент «свой/чужой» в фольклорном и диалектном бытовом текстах, Томск. Научная библиотека диссертаций и авторефератов *disserCat* <http://www.dissercat.com/content/semanticheskii-komponent-svoichuzhoi-v-folklornom-i-dialektnom-bytovom-tekstakh#ixzz43UNKb6pK>

17. Пропп В. Я. (2001): Сказка. Эпос. Песня. – М.: «Лабиринт». Собрание трудов

18. Телия В. Н. (1996): Русская фразеология. Семантический, прагматический и лингвокультурологический аспекты. М.: Школа «Языки русской культуры» (Язык. Семиотика. Культура)

19. Collins V. H. (1970): A book of English Idioms. London

20. Oxford Dictionary of Current Idiomatic English. Oxford, 1988

21. Oxford Dictionary of Proverbs. Oxford University Press, 2004

Towards the Comparative Analysis of Proverbs with Similar Linguistic and Cultural Dominants

(On the material of Georgian, English and Russian Languages)

Tatiana Cheishvili

Tbilisi State University

Humanitarian science faculty

36, Chavchavadze ave., 0179, Tbilisi, Georgia

Tel.: 599 280 596

E-mail: tatachei61@gmail.com

Manana Rusieshvili

Tbilisi State University

Humanitarian science faculty

36, Chavchavadze ave., 0179, Tbilisi, Georgia

Tel.: 599 168 339

E-mail: manana_rusieshvili@yahoo.co.uk

Abstract

The article deals with the study of the proverbs of a semantic model –*Lifestyle/customs –Farming* on the example of Georgian (the source language), Russian and English proverbs. At the first stage of the research, the data (proverbs with a relevant semantic dominant in their semantic structure) were taken from the Georgian corpus of proverbs whereas at the second stage of the study their interlanguage equivalents in the Russian and English languages were found , compared and contrasted. The research revealed full and partial equivalents of Georgian proverbs in Russian and English.

Keywords:

proverb, paremic equivalents; equivalence; linguistic and cultural dominants; ethno-cultural model.

მსგავსი ლინგვოკულტურული დომინანტის მქონე ანდაზების

შედარებითი ანალიზი

(ქართული, ინგლისური და რუსული
ენების მასალაზე)

ტატიანა ჭეიშვილი

თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტი

ჭავჭავაძის გამზ. №36, 0179, თბილისი,

საქართველო

ტელ.: 599 280 596

E-mail: tatachei61@gmail.com

მანანა რუსიეშვილი

თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტი
ჭავჭავაძის გამზ. №36, 0179, თბილისი,
საქართველო

ტელ.: 599 168 339

E-mail: manana_rusieshvili@yahoo.co.uk

რეზიუმე

სტატიაში განხილულია ერთი სემანტიკური მოდელის, ყოფა/ჩვეულება – მეურნეობა, შემადგენლობაში შემავალი ანდაზები ქართულ (ამოსავალი ენა), რუსულ და ინგლისურ ენებში. კვლევისთვის რელევანტური ემპირიული მასალა, ის ანდაზები, რომლებიც სემანტიკურ სტრუქტურაში შეიცავენ სემანტიკურ დომინანტს, მარკირებულ თემატურ სიტყვას, ამოკრეფილია ქართული ანდაზების კორპუსიდან, დაძებნილია მათი

ენათაშორისი ეკვივალენტები რუსულსა და ინგლისურ ენებში. შესაბამისად, კვლევის მიზანია ქართული ანდაზების კორპუსში და მათ ენათაშორის ეკვივალენტებში სპეციფიკური, კულტურულ-ეთნიკური და უნივერსალური მარკირებული კომპონენტების ძიება და შედარება-შეპირისპირება.

კვლევის შედეგად გამოყოფილია ქართული ანდაზების სრული და ნაწილობრივი ენათაშორისი, რუსული და ინგლისური, ეკვივალენტები.

საკვანძო სიტყვები:

ანდაზა, პარემიული შესატყვისები, ეკვივალენტურობა, ლინგვისტურ-კულტურული დომინანტი, ეთნოკულტურული მოდელი.

ავტორები

ციური ასვლედანი – ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტი, რომანული ფილოლოგია, ფილოლოგიურ მეცნიერებათა დოქტორი, ემერიტუს-პროფესორი

ქეთევან გაბუნია – ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტი, რომანული ფილოლოგიის მიმართულების ხელმძღვანელი, ფილოლოგიის აკადემიური დოქტორი, პროფესორი

თამარ გაგოშიძე – გრ. რობაქიძის სახელობის უნივერსიტეტი, ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტი, ფილოლოგიის აკადემიური დოქტორი

ლიანა გამყრელიძე – საქართველოს უნივერსიტეტი, ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა და ფილოლოგიის დეპარტამენტის დოქტორანტი

რუსუდან გოცირიძე – საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი, ბიზნეს-ინჟინერინგის ფაკულტეტი, ლიბერალურ მეცნიერებათა დეპარტამენტი, ფილოლოგიის მეცნიერებათა კანდიდატი, პროფესორი, ოქსფორდის საუნივერსიტეტო საზოგადოების ასოცირებული წევრი

ნანა გუნცაძე – ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტი, რომანული ფილოლოგია, ფილოლოგიის აკადემიური დოქტორი, ასოცირებული პროფესორი

თამარ დემეტრაძე – საქართველოს უნივერსიტეტი, ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა სკოლის დოქტორანტი

მარინა ზორანიანი – საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი, ბიზნეს-ინჟინერინგის ფაკულტეტი, ლიბერალურ-მეცნიერებათა დეპარტამენტი, ფილოლოგიის მეცნიერებათა დოქტორი, ასოცირებული პროფესორი

მარინე კობეშავიძე – ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტი, რომანული ფილოლოგია, ფილოლოგიის აკადემიური დოქტორი, ასოცირებული პროფესორი

თამარ შარაშენიძე – საქართველოს უნივერსიტეტი, ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა სკოლის დოქტორანტი

ნათია ჩაგანავა – საქართველოს უნივერსიტეტი, ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა სკოლის დოქტორანტი

ანა ჩხეიძე – საქართველოს უნივერსიტეტი, ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა სკოლის დოქტორანტი

ნინო ჭრიკიშვილი – ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტი, რომანული ფილოლოგია, ფილოლოგიის აკადემიური დოქტორი, ასისტენტ-პროფესორი

მაია ჯავახიძე – ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტი, რომანული ფილოლოგია, ფილოლოგიის აკადემიური დოქტორი, ასოცირებული პროფესორი

მანანა რუსიეშვილი – ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტი, ინგლისური ფილოლოგია, ფილოლოგიურ მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი

ტატიანა ჭეიშვილი – ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტი, ინგლისური ფილოლოგია, ფილოლოგიის აკადემიური დოქტორი, ენების ცენტრის მასწავლებელი

ჟურნალის რედკოლეგია

- მაია ჩხეიძე** – საქართველოს უნივერსიტეტი, ენების დეპარტამენტის ხელმძღვანელი, ფილოლოგიის მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი
- რუსუდან თაბუკაშვილი** – საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი, ბიზნეს-ინჟინერინგის ფაკულტეტი, ლიბერალურ მეცნიერებათა დეპარტამენტი, ფილოლოგიის აკადემიური დოქტორი, პროფესორი
- გიოლა ფურცელაძე** – ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, ფილოლოგიის მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი
- ია ჩიქვინიძე** – საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი, ბიზნეს-ინჟინერინგის ფაკულტეტი, ლიბერალურ მეცნიერებათა დეპარტამენტი, ფილოლოგიის აკადემიური დოქტორი, ასოცირებული პროფესორი
- ჰანს რუდიგერ ფლუკი** – ბოხუმის უნივერსიტეტის პროფესორი, ფილოლოგიის მეცნიერებათა დოქტორი
- კულპაშ ბეიბიტოვა** – ვერახის გუმბელიოვის სახ. ეროვნული უნივერსიტეტის პროფესორი, ფილოლოგიის მეცნიერებათა დოქტორი (ქ. ასტანა)
- ტანია ვრისჰამერი** – ფილოლოგიის მაგისტრი (DAAD)
- ქეთევან გაბუნია** – ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტი, ფილოლოგიის აკადემიური დოქტორი, რომანული ფილოლოგიის მიმართულების ხელმძღვანელი, პროფესორი
- მარია მიხაილოვა** – მოსკოვის ლომონოსოვის სახელობის სახელმწიფო უნივერსიტეტის სრული პროფესორი, ფილოლოგიის მეცნიერებათა დოქტორი, რუსეთის საბუნებისმეტყველო აკადემიის აკადემიკოსი
- სიღვია ბოტევა** – სოფიის წმინდა კლემენტ ოპრიდელის სახელობის უნივერსიტეტი, რომანული ფილოლოგიის დეპარტამენტის ხელმძღვანელი, ფილოლოგიის მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი
- ტატიანა მეგრელიშვილი** – საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი, ბიზნეს-ინჟინერინგის ფაკულტეტი, ლიბერალურ მეცნიერებათა დეპარტამენტი, ფილოლოგიის მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი
- ალბა გრაციანო** – იტალიის ქ. ტუსციას უნივერსიტეტი, ენების ცენტრის დირექტორი, ფილოლოგიის დოქტორი, პროფესორი
- ალესანდრა სპადაფორა** – იტალიის ქ. ტუსციას უნივერსიტეტი, ენების ცენტრი, ფილოლოგიის დოქტორი, ასოცირებული პროფესორი
- გიორგი ყუფარაძე** – ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტი, ფილოლოგიის აკადემიური დოქტორი, ასოცირებული პროფესორი
- რუსუდან გოცირიძე** – საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი, ბიზნეს-ინჟინერინგის ფაკულტეტი, ლიბერალურ მეცნიერებათა დეპარტამენტი, ფილოლოგიის აკადემიური დოქტორი, პროფესორი, ოქსფორდის საუნივერსიტეტო საზოგადოების ასოცირებული წევრი

Редколлегия журнала

Майя Чхеидзе – Грузинский университет, руководитель департамента языков, доктор филологических наук, профессор

Русудан Табукашвили – Грузинский технический университет, факультет бизнес-инженеринга, департамент либеральных наук, академический доктор филологии, профессор

Виола Пурцеладзе – Тбилисский государственный университет им. Иванэ Джавахишвили, доктор филологических наук, профессор

Ия Чиквинидзе – Грузинский технический университет, факультет бизнес-инженеринга, департамент либеральных наук, академический доктор филологии, ассоциированный профессор

Ганс Руддигер Флук – Профессор Бохумского университета, доктор филологических наук, профессор

Кульпаш Бейбитова – Профессор национального университета Евразии им. Гумилева (г. Астана), доктор филологических наук

Таня Грисхаммер – Магистр филологии (DAAD)

Кетеван Габуния – Тбилисский государственный университет им. Иванэ Джавахишвили, факультет гуманитарных наук, академический доктор филологии, руководитель направления романской филологии, профессор

Мария Михайлова – Московский государственный университет им. М. Ломоносова, доктор филологических наук, профессор, академик Российской Академии Естественных Наук (РАЕН)

Сильвия Ботева – Софийский университет им. Святого Клементя Охридского, руководитель департамента романской филологии, профессор

Татьяна Мегрелишвили – Грузинский технический университет, факультет бизнес-инженеринга, департамент либеральных наук, доктор филологических наук, профессор

Альба Грациано – Университет г. Тусция (Италия), директор центра языков, профессор

Алессандра Спадафора – Университет г. Тусция (Италия), доктор филологии, ассоциированный профессор центра языков

Георгий Купарадзе – Тбилисский государственный университет им. Иванэ Джавахишвили, факультет гуманитарных наук, академический доктор филологии, ассоциированный профессор

Русудан Гоциридзе – Грузинский технический университет, факультет бизнес-инженеринга, департамент либеральных наук, академический доктор филологии, профессор, ассоциированный член Оксфордского Университетского Общества

Scripta manent

Editorial board

Maia Chkheidze – Head of the Languages Department of Georgian University, Doctor of Philological Science, Professor

Rusudan Tabukashvili – Georgian Technical University, Business-Engineering Faculty, Department of Liberal Sciences, Academic Doctor of Philology, Professor

Viola Purzeladze – Tbilisis' State University, Doctor of Philological Science, Professor

Ia Chikvinidze – Georgian Technical University, Business-Engineering Faculty, Department of Liberal Sciences, Academic Doctor of Philology, Associated Professor

Hans Rudiger Fluck – Professor of the Bokhums' University, Doctor of Philological Science

Kulpash Beibitova – Gumilev's National Eurasian University (Astana), Doctor of Philological Science, Professor

Tanya Griskhamer – Master of Philology (DAAD)

Ketevan Gabunia – Tbilisis' State University, Faculty of Humanitarian Sciences, Head of the Direction in Romanian Philology, Academic Doctor of Philology, Professor

Maria Mikhailova – Moscow's State University, doctor of Philological Science, the academician of Russian Academy on the Nature Study (RANS)

Sylvia Boteva – Sofia's University of Holy Klement Okhridsky, the leader of the romanian philology department, professor

Tatiana Megrelishvili – Georgian Technical University, Business-Engineering Faculty, Department of Liberal Sciences, Doctor of Philological Science, Professor

Alba Graziano – University of Tuscia, Italy, Language Center Director, Professor

Alessandra Spadafora – University of Tuscia, Italy, Language Center, Doctor of Philology, Associated Professor

Georgi Kuparadze – Tbilisis' State University, Faculty of Humanitarian Sciences, Academic Doctor of Philology, Associated Professor

Rusudan Gotsiridze – Georgian Technical University, Business-Engineering Faculty, Department of Liberal Sciences, Academic Doctor of Philology, Full professor, the associate member of Oxford's University Society